

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociologie



FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Diplomová práce

**Politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově jako (společnost
polarizující) politika disciplinace**

**Zero tolerance Policy in Duchcov and Litvínov: a Case of Polarizing
politics of Disciplination**

Bc. Barbora Matysová

Praha 2016

Mgr. Jan Sládek, Ph. D.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Janu Sládkovi, Ph. D. za to, že byl mým vedoucím práce a v důležitých fázích psaní mi byl k dispozici, dával mi cenné rady, podporu, motivaci a důvěru, za to mu moc děkuji.

Dále bych své veliké díky chtěla vyjádřit Mgr. Lucii Trlifajové, garantce našeho výzkumu v Duchcově a Litvínově za to, že mě oslovila a pozvala ke spolupráci na tomto projektu, děkuji jí za metodické vedení, konzultace, předávání zkušeností i samotnou možnost tyto zkušenosti ve výzkumu získat.

Děkuji Mgr. Ondřeji Slačálkovi, Ph.D. za to, že mi ve fázi přemýšlení o tématu práce předložil právě téma nulové tolerance a posléze mě podporoval v tomto rozhodnutí. Děkuji Mgr. Kateřině Sidiropulu Janků, Ph. D. za konzultace související s terénním „čtením“ terénu a obecně roli výzkumníka.

Děkuji našim informátorům, osloveným aktérům, za to, že nám poskytli odpovědi na mnohdy obtížné otázky v citlivém tématu. Děkuji všem osloveným aktérům, kteří poznali či poznávají dopady nulové tolerance ve své každodennosti za to, že se s námi podělili o zkušenosti a pomohli nám tak k vytvoření plastičtějšího obrazu reality.

Děkuji rodině a všem blízkým, kteří mě po dobu psaní práce podporovali a byli se mnou, když jsem to potřebovala.

Děkuji.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Bc. Barbora Matysová

Abstrakt

V diplomové práci se zabývám politikou nulové tolerance v její teoretické, evidované a aplikované perspektivě. Nahlížím ji jako disciplinační politiku, jež vede k polarizaci společnosti a následnému prohlubování problémů. A to za absence označení sociálních témat jejich pravými jmény. Řešením tohoto tématu práce je evidence praktického příkladu v zahraničním prostředí, a následná hloubková kvalitativní analýza případů dvou měst ústeckého kraje – Duchcova a Litvínova. Data byla zpracována kvalitativními metodami a technikami sociologického výzkumu za opory dílčích statistik a tvrdých dat. Tato kombinovaná metodologie si klade za cíl uchopit téma v poli sociologie města a z tohoto titulu se pokusit o plasticitu výzkumu na bázi interdisciplinarity. Na základě výzkumu bylo potvrzeno, že politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově není doporučitelný manuál pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace. Dále bylo zjištěno, že jmenovaná politika neřeší příčiny vniklých dlouhodobě se utvářejících problémů. Naopak obrací logiku příčin a následků - za příčinu poklesu kvality života ve městech je tak považována koncentrace nezaměstnaných, pobíratelů sociálních dávek, drogově závislých, v etnické rovině Romů. Toto zjištění se vztahuje i k teoretickému východisku dané politiky jako kriminalizačního nástroje sociálních problémů. Přínosem předkládané diplomové práce pro sociologickou teorii může být právě její výstavba a kombinovaná metodologie výzkumu, pro odbornou i neobornou veřejnost pak představení a zhodnocení dopadů na konkrétních příkladech implementace politiky nulové tolerance v České republice.

Klíčová slova

politika nulové tolerance, sociálně vyloučená lokalita, stigmatizace, represe, disciplinační politika, bezpečnost, kriminalizace sociálních problémů, polarizace společnosti

Abstract

In this thesis, I deal with the Zero tolerance policy in its perspective of theory, records and application. I regard it as a disciplining policy, which leads to polarization and consequent deepening of problems in absence in of indications of social issues by their proper names. Answer to the issue of work is evidence of a practical example in a foreign surrounding and subsequent in-depth qualitative analysis of the two urban cases of region Ústí nad Labem – Duchcov and Litvínov. The data were processed by qualitative methods and techniques of sociological research in support partial statistics and hard data. This combined methodology aims to grasp the topic in the field of urban sociology and on that basis try for plasticity research based on interdisciplinarity. Based on research confirmed that the Zero tolerance policy in Duchcov and Litvínov is not recommendable manual for dealing with long-term social and deteriorating security situation. found that the appointment of politicians do not address the causes of incurred to shape the long-term problems. Furthemore been found the named policy do not address the causes of incurred to shape the long-term problems. Vice versa, reverses the logic of cause and effect - the cause of the decline in the quality of life in cities. In thus considered the concentration of unemployed, people receiving Social Security benefits, drug addicts, in ethnic line Roma peoples. This finding also applies to the theoretical basis of the policy as a tool criminalization of social problems. Acquisition of thesis on the sociological theory may be just the construction of a combined research methodologies, both for professional public and interesed public this performance and then evaluate the impact of specific examples of implementation of Zero tolerance policies in the Czech Republic.

Keywords

zero tolerance policy, socially excluded locality, stigmatization, repression disciplining policy, safety, criminalization of social problems, polarization of society

Obsah

Úvod	11
1. Teoretické koncepty disciplinačních politik, základní pilíře a východiska uvažování v kontextu politiky nulové tolerance	14
1. 1 Společnost a sociální řád, pravidla, normy a anomie	16
1. 2 Kriminologie jako sociologická disciplína – Chicagská škola a „lidská rozbitá okna“	17
1. 3 Dohled, disciplinace, kontrola, princip dizpozitivu a panoptikum	18
1. 4 Etiketizační teorie, stigma a polarizace společnosti	21
1. 5 Gentrifikační a segregační mechanismus	25
2. Koncept a politika nulové tolerance – geneze pojmu, ideje a realizace v prostředí New York City v devadesátých letech minulého století	28
2. 1 Přístup k nulové toleranci	29
2. 2 Teoretická východiska nulové tolerance	30
2. 2. 1 Teorie „Broken windows“	30
2. 2. 1. 1 Kritika teorie	33
2. 2. 2 Community policing	34
2. 3 Koncepce Rudolpha Giulianiho a New York City Police Department (NYPD)	35
2. 4 „Newyorský zázrak“	38
2. 5 Diskuze o účinnosti nulové tolerance při snižování míry zločinu	39
2. 6 Šíření konceptu nulové tolerance	47
2. 7 Shrnutí původního konceptu politiky nulové tolerance	47
3. Analýza politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově	50
3. 1 Metodologie	54
3. 1. 1 Přístupy a východiska výzkumu, klíčové pojmy	54
3. 1. 2 Metody výzkumu	56

2014)	3. 1. 3 Evidence a revize neveřejné Vstupní analýzy a databáze (Ripka a kol.)	57
	3. 1. 4 Deskresearch	58
	3. 1. 5 Terénní výzkum	59
rozhovory	3. 1. 5. 1 Hlubkové polo – strukturované	59
	3. 1. 5. 2 Krátké anketní rozhovory	60
	3. 1. 5. 3 Zúčastněné pozorování	61
	3. 1. 5. 4 Statistická data	62
	3. 1. 5. 5 Další doplňující zdroje	62
	3. 1. 6 Výzkumné otázky	63
	3. 1. 7 Analýza dat	63
	3. 1. 8 Některá omezení výzkumu	64
	3. 2 Politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově – analýza a závěry výzkumné zakázky pro Agenturu pro sociální začleňování	66
(de)industrializace	3. 2. 1 Kontext vzniku politik nulové tolerance v regionu	67
segregace	3. 2. 1. 1 Privatizace bytového fondu a mechanismy	71
soužití	3. 2. 1. 2 Růst napětí v občanském	72
represe	3. 2. 1. 3 „Slušní“, „nepřízpůsobiví“ a zneužívání – kontinuita politiky	77
městské politiky	3. 2. 1. 4 Vyplnutí dlouhodobě neřešených problémů za účasti	78
	3. 2. 2 Formulace politik nulové tolerance	80
	3. 2. 2. 1 Město Litvínov – sídliště Janov	80
	3. 2. 2. 1. 1 Vyhlášení nulové tolerance	81
komplex opatření	3. 2. 2. 1. 2 Politika nulové tolerance jako propracovaný	82
tolerance	3. 2. 2. 1. 3 Nesrovnalosti v definici a kontinuitě nulové	86

3. 2. 2. 2 Duchcov_____	89
3. 2. 2. 2. 1 Zavedení politiky nulové tolerance v Duchcově_____	90
3. 2. 2. 2. 2 Specifické aspekty Duchcova_____	92
3. 2. 2. 3 Principiální mechanismy nastolení NT_____	95
3. 2. 3 Opatření nulové tolerance v praxi a realitě zkoumaných měst_____	97
3. 2. 3. 1 Mapování, monitoring_____	98
3. 2. 3. 2 Kontrola veřejného prostoru a kriminality_____	103
3. 2. 3. 3 Sociální kontrola_____	118
3. 2. 3. 4 Nulová tolerance jako represivní politika_____	123
3. 2. 4 Dopady a vedlejší dopady politiky nulové 125tolerance_____	125
3. 2. 4. 1 Bezpečnost_____	126
3. 2. 4. 2 Sociální oblast_____	131
3. 2. 4. 3 Občanské soužití_____	135
3. 2. 4. 4 Vedlejší dopady politiky nulové tolerance_____	138
3. 2. 5 Shrnutí analýzy politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově_____	144
3. 2. 5. 1 Doporučení pro další výzkum dané problematiky_____	147
Závěr_____	148
Použitá literatura_____	150
Seznam grafů, tabulek, schémat, map a obrázků_____	162
Seznam příloh_____	164

Seznam zkratek

APK – Asistent prevence kriminality

APZ – Aktivní politika zaměstnanosti

ASZ – Agentura pro sociální začleňování

CompStat – Computer Statistics

CSÚ – Český statistický úřad

D. C. – District of Columbia

DM – Dělnická mládež

DS – Dělnická strana (již neplatný název)

DSSS – Dělnická strana sociální spravedlnosti

MD – Město Duchcov

ML – Město Litvínov

MP – Městská policie

NNO – Nezisková nevládní organizace

NT – Nulová tolerance

NYC – New York City

NYPD – New York Police Department

OSPOD - Odbor sociálně – právní ochrany dětí

OSV – Odbor sociálních věcí

OSVD - Odbor sociálních věcí Duchcov

OSVL – Odbor sociálních věcí Litvínov

OV – Osadní výbor

PČR – Policie České republiky

TJ – Tělovýchovná jednota

TS – technické služby

ÚP – Úřad práce

VPP – Veřejně prospěšné práce

ÚVOD

Politika nulové tolerance je svým původem považována za bezpečnostní politiku, poprvé implementovanou v prostředí města New York starostou Rudolphem Giulianiem roku 1994. Ve své podobě a idey či filosofii vycházela z teorie „Broken windows“/ rozbitých oken autorů Wilsona a Kellinga (1982). Tato teorie se zakládá na principu rozbitého okna, které, pokud není dostatečně rychle spraveno, implikuje v dominovém efektu další rozbitá okna. Ve své fyzické podobě ukazují na zanedbanost prostředí daných lokalit a působí tak úpadek kvality života a atmosféru rezignace na zušlechťování veřejného prostoru. *Tam, kde bude jedno rozbité okno nespraveno, budou rozbitá další*, tvrdí autoři za argumentace experimentem Phillipa Zimbarda. Ten, v roce 1969 provedl pokus s devastací automobilu v newyorském Bronxu a městě Palo Alto. V prostředí Bronxu byl automobil zdevastován v řádu hodin, v Palo Altu vydržel nerozbitý více jak týden.

Výsledek pokusu Wilson a Kelling dávají do kontextu zanedbaného prostředí jmenované newyorské čtvrti a potvrzují tak svoji tezi o zákonitosti městského úpadku a podlomeného zdraví komunity v něm žijící. Tuto degradaci lokalit rozbitých oken dávají do souvislosti s bezpečností a postupným výskytem „pořádek porušujících“ osob: *Taková oblast je zranitelná před invazí zločinu. I když to není nevyhnutelné, je mnohem pravděpodobnější, že se zde ... bude obchodovat s drogami, prostitutky se budou vystavovat a auta rozebírat. Opilci budou okradeni hochy, kteří to dělají pro zábavu. Zákazníci prostitutek zase těmi, kdo to dělají účelově a možná násilně.*“ (Wilson a Kelling 1982: 31 - 32) Tím dochází k doporučení navýšení kapacit strážníků a dalších bezpečnostních opatření do ulic.

O více než desetiletí později dochází k výše zmíněné politice nulové tolerance v New Yorku. Po jejím zavedení v první polovině devadesátých let skutečně začíná klesat kriminalita a dílem mediální i odborné podpory vzniká „Newyorský zázrak“, dále se šířící do celé řady zemí za hranicemi Spojených států. V jedné větě lze nulovou toleranci shrnout jako politiku, jež je *„založena na filozofii ‚Rozbitých oken‘, byla prvně implementována v New York City, a vedla ke snížení zločinnosti“* (Young 1999:124). Tuto americkou zkušenost řeším ve druhé, na praktický příklad orientované části diplomové práce.

V českém prostředí se nulová tolerance jako implementovaná politika objevila poprvé v roce 2002 v Ústí nad Labem, pod vedením tehdejšího starosty Petra Gandaloviče, osobně poznavšího prostředí New Yorku devadesátých let v pozici konzula. V krajském městě je nulová tolerance zaváděna se zaměřením na bezpečnostní oblast a jejím nositelem byla v počátku především Městská

policie. Dalším městem, které tuto politiku zavedlo, bylo Slaný, kde se realizace posunula od bezpečnostního konceptu ke konceptu „nulové tolerance vůči neplatičům nájemného“. Následně se tento koncept tolerančního limitu nuly rozšířil do celkem sedmnácti měst jako politický komplex (více či méně propracovaný) a jako dílčí opatření do 36 měst a obcí České republiky.

Od doby jejího prvního zavedení v Ústí nad Labem do minulého roku nebyla realizována kritická analýza či evaluace její účinnosti. Zájem o zhodnocení existence a dopadů jmenované politiky projevila v roce 2013 Agentura pro sociální začleňování při Úřadu vlády. Po úvodní analýze (Ripka a kol. 2014), došlo v minulém roce k analýze politik nulové tolerance v Duchcově (zavedení NT v roce 2013) a Litvínově (zavedení NT v roce 2008), měst v Ústeckém kraji mezi regiony Mostecko a Teplicko. Výsledky této analýzy, na které jsem výzkumně a analyticky spolupracovala, představuji ve třetí, empirické části práce.

Z empirického i teoretického hlediska nulovou toleranci nahlížím jako politiku disciplinace, jejímž dopadem je polarizace společnosti. Podkladem těchto východisek jsou v první části představené teorie, Michela Foucaulta, Luíca Wacquanta a Ervinga Goffmanna, zarámované obecným pojednáním o společenském řádu Emila Durkheima, celkově ukotvené v optice Chicagské školy. Ta určuje nahlížení tématu politiky nulové tolerance jako tématu sociologie města, ačkoli by bezesporu optikou či nastavením zkoumání tématu mohly být i sociální deviace. Nicméně už ve své newyorské podobě byla proklamována jako nástroj k „*pozvednutí kvality života ve městě*“ (Henry 2006: 112 – 113).

První část je tedy věnovaná teoretickým východiskům, druhá část praktické ukázkou v nedávné minulosti implementované politiky disciplinace a ve třetí části, za podpory teorie i praktických východisek, analyzuji realizaci nulové tolerance v českém prostředí.

Všechny jmenované části jsou propojeny teoreticky (první částí - teorií disciplinace, kontroly, etiketizace, stigmatu, (prostorové) segregace a kriminalizace bytostně sociálních problémů). Druhá část se dělíme základu na *teorii rozbitých oken* vztahuje k první části (etiketizace, kriminalizace sociálních problémů) a ve své praktické rovině *implementace politiky nulové tolerance* ke třetí, analytické části. Obsahy předkládané třídílné práce by se tedy měly vzájemně prolínat a opírat se o sebe.

Přínosem této diplomové práce pro sociologickou teorii může být právě její *výstavba a kombinovaná metodologie* výzkumu ve formě kvalitativní analýzy, opřené o evidenci zkušenosti první implementace politiky nulové tolerance v zahraničním prostředí. Spolu se snahou uchopit téma v poli sociologie města a z tohoto titulu, se pokusit o plasticitu výzkumu na bázi interdisciplinarity.

Pro odbornou i neobornou veřejnost pak představení a zhodnocení dopadů na konkrétních příkladech implementace politiky nulové tolerance v České republice.

1. TEORETICKÉ KONCEPTY DISCIPLINAČNÍCH POLITIK, ZÁKLADNÍ PILÍŘE A VÝCHODISKA UVAŽOVÁNÍ V KONTEXTU POLITIKY NULOVÉ TOLERANCE

V první části práce bych chtěla představit teoretická východiska, jež se vážou k tématu práce a to v obecnějším uvažování o disciplinaci, kontrole veřejného prostoru v kontextu sociálního vyloučení. V rozdělené společnosti na pozadí procesů privatizace, gentrifikace a kriminalizace sociálních problémů.

Politika nulové tolerance (NT), tak jak ji nahlížíme z amerického či českého kontextu, *stavi na rychlém a jednoduchém řešení navrácení pořádku, které se projevuje v oblastech „rozbitých oken“^d, formou kontroly* (kontrola veřejného prostoru, kontrola sociální oblasti (v případě Litvínova a Duchcova pobíratelů sociálních dávek). Dále formou *disciplinace* (pomocí vyhlášek o pohybu ve veřejném prostoru, kamerového systému a zásluhového systému „když se budete snažit, zasloužíte si...“). Následně, prostřednictvím *polarizace, rozdělení společnosti – na „slušné“ a „neslušné“ či „nepřizpůsobivé“* (či podle klíče – dlouhodobě nezaměstnaní, drogově závislí, lidé žijící v chudobě, jedinci a rodiny řešící existenční problémy, lidé s psychickými poruchami aj.)

Využívá *etiketizaci* – označuje celé skupiny určitou danou charakteristikou, tu *umocňuje stigmatizaci* (kriminalizovaných) jedinců, skupin i sídel – označování problematických lokalit hanlivými přízvisky (výsledkem je posilování neatraktivy jak pro pronajímatele a rezidenty i ne – rezidenty.

Politika nulové tolerance *řeší následky problému, nikoli příčiny*, to se projevuje kriminalizací drogových závislostí (zneužívání tvrdých drog, gamblingu, alkoholismu a dalších), kriminalizací zadluženosti, nezaměstnanosti, nevzdělanosti a sociálního statusu.

Osoby, prosazující a implementující tuto politiku *opomíjí strukturální kontext problému* – dlouhodobou regionální nezaměstnanost, (kořen zadlužení, závislosti, obchodu s chudobou). Z absence dlouhodobé podpory preventivních opatření, podpory občanského soužití, boje s diskriminačními mechanismy na trhu s bydlením. Za použití mechanismu gentrifikace, segregace „ekonomicky nezajímavých/slabých“ do určitých lokalit (to působí systematickou ghettoizaci).

¹ Lokality identifikované jako kriminogenní zóny (skrz monitoring „hot spotů“) či jako lokality „úpadku kvality života“ (chudinské čtvrti trpící škálou sociálních problémů, kdy se tyto zrcadlí na podobě veřejného prostoru); v českém kontextu se jedná o „sociálně vyloučené lokality“ (v případě této práce Janov v Litvínově a jižní část Duchcova), ale i centra měst (zákaz konzumace alkoholu v parcích a na veřejných prostranstvích)

Politika nulové tolerance reaguje na tlak té části společnosti, jež se vymezuje vůči drobným přestupkům, degradaci „kvality života“ ve městě (vinou těch, kteří narušují pořádek). Části společnosti, dožadující se politicky deklarovaných „nastolení pořádku“ a „navrácení bezpečí do ulic“ (formou občanské iniciativy či přes aktivní voličskou účast). Té části společnosti, označující se jako slušná společnost“.² Dále využívá principu „*Community policing*“ – zapojení veřejnosti v řešení problematiky bezpečnosti.

Té části společnosti, *sdílející* prostorové či socio – ekonomické vyloučení společně s těmi proti kterým demonstruje (trend protestovat z vlastní frustrace nemožnosti sehnat zaměstnání). Společnosti, *kriminalizující sociální problémy* – pohledem na drogově závislé, lidi bez domova či vícečetné zadlužené rodiny s dětmi jako na kriminogenní elementy (v tomto pohledu probíhá „zrcadlení“ s politickými zástupci, prosazující tuto kriminalizaci v *zájmu svých voličů*).

Společenská legitimita nulové tolerance je obsažena v *teorii* „Broken windows“, postavena na *úspěchu* Newyorského policejního sboru (NYPD). Společenskou důvěru čerpá z „*Newyorském zázraku*“, který je *zázračným* pro pokles kriminality pomocí navýšení policejních kapacit v ulicích a implementace kamerových systémů.

Funguje za *modernizace* policejní správy, využitím CompStatu – statistické databáze trestných činů a dalším *propojením dat* (ve spolupráci institucí v síti aktérů realizace politiky)

Její smysl je podporován vlivnými akademiky či politickými osobnostmi podporován skrze výzkumy a medializaci.

Prostor zde věnuji fenoménům *kontroly* (a *discipline*), *etiketizace* (a *stigmatizace*) a mechanismu *gentrifikace* – tato čtveřice teorií skládá východiska *disciplinačních politik*.

Dříve, než přistoupím výše uvedeným východiskům, je třeba uvést teoretickou část pojednáním o normách, řádu a pravidlech společnosti. Zároveň je nezbytné provést malý exkurz do sociologického uvažování o kriminalitě a počátku akademického výzkumu kriminality ve městě, do zkoumání vztahu společnosti a zločinnosti, narušování pořádku.

² Je v určitém počtu, pod vedením politického či občanského uskupení *ochotna* „vyjít protestovat do ulic proti nepřízřusobivým“, je ochotna jít v davu s například pravicovými extremisty (v ČR DSSS, která figurovala jako iniciátor demonstrací v Litvínově i Duchcově).

1. 1 Společnost a sociální řád, pravidla, normy a anomie

Již Émil Durkheim ve svém díle *Společenská dělba práce* předkládá tezi, že „každé lidské společenství založeno na existenci určitého sociálního řádu a struktury sociálních institucí, které odrážejí jeho povahu. Společnost je jak řád a režim, zakládající se na sociální solidaritě – lidské soudržnosti. „Dodržování tohoto řádu a úcta k němu i sociálním institucím zaručují existenci společnosti a udržení nezbytného sociálního konsenzu – míru ve společnosti“ (Durkheim 1893 vyd. 2004).

Řád a úcta k řádu, a respektování určitých norem a pravidel ve společnosti, ale zároveň i přítomnost deviací, pomáhající sociální řád upevňovat a udržovat tak společnost v rovnováze, to jsou východiska, která Durkheim pokládá i pro další sociologické směry, jmenujme zde R. K. Mertona a jeho teorii anomie či, pro tuto práci relevantní teoretické východisko – Chicagskou školu.

„Merton vycházel z předpokladu, že každá kultura definuje obecné cíle, klíčové hodnoty a k nim sociálně tolerované – povolené prostředky k jejich dosažení. Takové limity vytvářejí jisté existenční rámce platné pro každého jedince. Sociální struktura jejich prostřednictvím vyvíjí na každého z nás formující tlak, díky čemuž je individuální svoboda v organizované společnosti vlastně vždy nějakým způsobem limitována (umožňována). Anomii pak chápal jako odcizení jedince od společnosti v důsledku absence koordinace lidského jednání, přesněji v důsledku rozporu mezi životními cíli a legitimitou prostředků (nástrojů, metod, cest), zvolených k jejich dosažení, případně jako stav společnosti, ve kterém je znemožněno dosahovat obecně akceptovaných cílů a hodnot řádnými cestami.“ (Keller 2002: 69)

Na řád, normy a deviace tyto normy porušující, se váží sankce. Mohou nabývat různých podob, jež jsou odvislé od závažnosti porušení řádu či deviace, vlastního nastavení řádu, justice, psaných i nepsaných pravidel ve společnosti. Dále úrovní morálky a mravnosti a celkovým stavem společnosti. Durkheimova teorie společenského řádu je navázána na situační pohled na společnost jeho doby, může se tak z dnešního hlediska jevit jako idealistická. Nicméně pro politiku nulové tolerance je toto prizma důležité, neboť vychází z teorie „rozbitých oken“, jež je, i přes svou kriminalizační povahu, v tomto smyslu taktéž extrakcí *ideálního* typu.

Toleranční limit a sociální kontrola

Zde již mohu odkázat na kapitulu 1. 3. *Dohled, disciplinace, kontrola, princip dispozitivu a panoptikum*, ve které též s pojmem sociální kontroly pracuji v určitém historickém srovnání vedle teorie disciplinace u Michela Foucaulta. Toleranční limit je velmi pohyblivá, situační hranice

společenského řádu a norem, měnící se v čase. Jeho nastavení je závislé na mnoha aspektech, v případě politiky nulové tolerance na faktoru nastavení politiky – subjekty výkonné moci státu.

G. A. Lundberg přichází s teorií *normálního rozložení sociální deviace*. Ta nám říká, že „*dodržování každé konkrétní normy je za běžných okolností rozloženo podle modelu tzv. normálního rozložení, přičemž na jedné straně je situována negativní a na straně druhé pozitivní sociální deviace*“ (Linhart, Vodáková, Petrušek, Maříková 1996). Na okrajích tohoto normálního rozložení nacházíme extrémny, které „*mohou být trestány zákonem, případně systémem sociální kontroly*“ (ibid)

1. 2 Kriminologie jako sociologická disciplína – Chicagská škola a „lidská rozbitá okna“

Ve druhé části tohoto textu se věnuji podrobně newyorskému konceptu politiky nulové tolerance (NT), prostor dávám i kritickým analýzám, které reagují empirickou či konceptuální kritikou implementace a dopadů NT v New Yorku devadesátých let minulého století. Jako jeden z kritizovaných aspektů se objevuje *kriminalizace drogových závislostí* (zneužívání tvrdých drog, gamblingu, alkoholismu a dalších), *kriminalizace zadluženosti, nezaměstnanosti, nevzdělanosti a sociálního statusu, sociálního habitu, celkově shrnuto kriminalizace „lidských rozbitých oken“* (Dixon 1998: 104). A současně *opomenutí strukturálního kontextu problému* – dlouhodobé nezaměstnanosti, z níž vyplývá zadlužení, závislosti, obchodu s chudobou; absence dlouhodobé podpory preventivních opatření, absence podpory občanského, systematické ghettoizace.

Jmenovaná témata řešila již od 20. let minulého století Chicagská škola. Její výzkum se zakládal na interdisciplinárním přístupu ke zkoumání reality, tím se otevíralo pole nahlížení typicky městských problémů v různých kontextech – sociologie města (R. E. Park), narušené osobnosti (G. W. Mead, W. I. Thomas), asimilace imigrantů (W. I. Thomas, F. Znaniecki), sociální změny (W. F. Ogburn), procesy růstu města (E. W. Burgess). Dalšími výzkumnými tématy byla ta, týkající se rodiny, kriminality, prostituce, sebevraždy, tuláctví a rasových problémů (Jandourek 2001).

Interdisciplinarita nebyla jedinou doménou této nejen instituce, ale i myšlenkového proudu v sociologii. Ve výzkumech v rámci Chicagské školy byla přímo propojována statistická metoda práce s tvrdými daty spolu s biografickou metodou sběru dat, analýzou osobních dokumentů a

pozorováním. Tato „multi - metodičnost“ ve výzkumu poskytovala plastičtější obraz reality – nahlédnutí za statistiky doplněním kvalitativních dat, které dokreslovaly obraz výzkumu, za tvrdými daty byly odkrývány lidské příběhy a terénní pozorování, pro výzkum města velmi podstatné. Na Chicagské škole se rozvinul výzkum veřejného mínění.

Sociální dezorganizace

Pojem použitý Chicagskou školou jako reakce na přirozeně se měnící strukturu společnosti a trvale probíhající změny. „*Dezorganizací se rozumí snížená schopnost zavedených tradičních sociálních institucí kontrolovat chování jedinců, řešit společně zažívané a sdílené problémy, úpadek sociálních organizací, skupin a tým související absence smyslu (významu, citu, vědomí) společenství (komunity), tj. úpadek vlivu existujících sociálních pravidel, neschopnost skupiny realizovat sociální činnosti společné hodnoty a zajistit vlastní seberegulaci.*“ (Urban, Dubský 2008: 72)

Klíčová je pak pozice deviance a kriminality v uvažování o úpadku kvality života ve městě a totiž jako pozice *důsledku oslabení sociální kontroly, nikoliv jako příčina úpadku komunity* (ibid: 72).

Toto uvažování je téma politiky nulové tolerance důležité právě v tom, že její teoretické východisko – teorie rozbitých oken mění logiku vysvětlení *úpadku města*, deviance a kriminalita jsou považovány za jeho příčinu, ne následek strukturálních, ekonomických a sociálních problémů. S tímto obratem se ve druhé i třetí části práce ještě několikrát setkáme, pro chápání pozice a síly politiky nulové tolerance je klíčový.

1. 3 Dohled, disciplinace, kontrola, princip dispozitivu a panoptikum

Jako teoretické zakotvení pokládám historicko – sociologickou analýzu Michela Foucaulta s odkazem na dílo *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*³ a současně dílo Loïca Wacquanta *Punishing the Poor*⁴, jež na Foucaulta navazuje a poukazuje na sílící kontrolu a disciplinaci vůči určitým jedincům skupinám, pohybujícím se ve veřejném prostoru.

Michel Foucault definuje dispozitiv jako „*heterogenní soubor diskurzů, institucí, architektonických forem, regulačních rozhodnutí, zákonů, administrativních opatření, vědeckých*

³ Foucault, M. 2000, *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*, z francouzského *Surveiller et punir: naissance de la prison* přeložil Čestmír Pekník, Praha: Dauphin

⁴ Wacquant, L. 2009, *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*, Durham and London : Duke University Press, v originále *Punir les pauvres : le nouveau gouvernement de l'insécurité sociale*, Marseille: Agone, 2004.

výroků, filozofických, morálních a filantropických návrhů – zkrátka, řečené, stejně jako neřečené –, které jsou uspořádány v systému vzájemných vztahů“ (Foucault 2000: 194). Dispozitiv disciplinace je tedy podle této definice soubor diskurzů o sociálním vyloučení, „nepřizpůsobivých/slušných“; sítě aktérů, implementujících a realizujících disciplinační politiku; vyhlášek a právních úprav; bezpečnostních prvků ve veřejném i soukromém prostoru (kamer, bariér, stavebních úprav pro zamezení pohybu v prostoru/do prostoru/k objektu); mediálního obrazu a referencí o disciplinaci a kontrole. Dále do tohoto dispozitivu patří filozofické uvažování, kritická empirická i konceptuální analýza, ale i alternativní (opoziční) přístup k problému.

Foucault dále říká, že „disciplína „vyrábí“ jedince; je to specifická technika moci, v níž jsou jedinci považováni současně za předměty i za nástroje její zkušenosti.“ (Foucault 2000: 244) Disciplinační princip se v kontextu tématu nulové tolerance značně objevuje a to jak v deklaraci „situace se zlepšila, je tu klid, venku už se nesrocují lidé“ či v mediálním obraze zkontrolovaných a pokutovaných jedinců či rodin. Jde tedy o oboustrannou zkušenost – zkušenost tzv. „dobré praxe“ policistů i veřejného prostoru samotného, kdy veřejný prostor je „očitým svědkem“ svojí vlastní vyprázdněnosti (viz třetí část).

Drezúra je dalším nástrojem disciplinace „tělo se stává objektem nových mocenských mechanismů a nových forem vědění. Jsou vypracovány metody, které umožňují jeho podrobení a pečlivou kontrolu. Tyto metody označované jako „disciplíny“ se během 17. a 18. století staly obecnými formami ovládnutí. Lidské tělo vstupuje do mašinerie moci, v níž jsou disciplínou vyráběna podřízená, vycvičená a poslušná těla (Foucault 2000: 202). K formám disciplinačních technik, které Foucault analyzuje, patří: praktiky mající za cíl racionalizovat motorické pohyby lidí (tedy jistá tělesná a duševní drezura); techniky sloužící průběžné, hierarchické kontrole a sankcionování; určité architektonické uspořádání prostoru (označené Jeremy Benthamem jako Panoptikon), umožňující neustálou vizuální kontrolu“ (Šubrt, Balon 2010: 138 – 139).

K disciplíně a drezúře, připojuje i historický fenomén *panoptika*, jež popisuje jako výsledek „pohybu směrem od uzavřených disciplín, jistého druhu společenské „karantény“, až k neomezeně zevšeobecnitelnému mechanismu „panoptismu“.“ (ibid: 300)

Druhým fenoménem či faktorem v politice nulové tolerance je *disciplinace*, tu vidíme v aplikaci vyhlášek o pohybu ve veřejném prostoru, kamerového systému a zásluhového systému nebo rovnou „výchovu nepřizpůsobivých k tomu, aby si osvojili pravidla slušného chování“⁵.

⁵ Inzerce pobočky Charity v Duchcově; UNO (Ubytovna pro nepřizpůsobivé občany) v Litvínově, viz třetí část práce

Luic Wacquant ze své zkušenosti výzkumu ve francouzském prostředí mluví v tomto smyslu o kontrole příjemců sociálních dávek, kdy se příjem sociálních dávek staví na roveň bezpečnostního rizika a je kriminalizován:

„Za poplatek, tyto společnosti převzaly dohled nad životním stylem nových - příjemců sociálních dávek. Styl, který, konstantně pozorují a zaznamenávají / testují, kontrolují, sankcionizují podle bodů. Zvětšuje se tak vládní moc nad vlakem chudých. U Michela Foucaulta jde o expanzivní smysl drezúry, spojující představy o zkrocení, zbavení schopností a přizpůsobení.“ (Wacquant 2004: 106)

Soudci z lidu a kontroloři normality

Michel Foucault se rovněž ve svém díle věnuje pozici moci z hlediska statusu jedince, zde vidím jistou konsekvenci k Pierru Bourdieu a jeho teorii *dominujícího* a *dominovaného* (spolu s teorií kapitálů, statusu a habitu). Foucault popisuje *soudce z lidu*, *soudce normality* jako ty, kteří si díky svému statusu a postavení ve společnosti, stejně jako roli soudců z povolání, mohou dovolit soudit jim nepřislušící pole působnosti:

„(...) Ale naopak, jestliže soudci čím dál hůř akceptují to, že musí soudit za účelem odsouzení, činnost souzení se potom rozmnožuje do té míry, do níž se rozptýlila normalizující moc. Ta, nesena všudypřítomností disciplinárních dispozitivů, opírajíc se o všechny aparáty vězeňství, se stala jednou z hlavních funkcí naší společnosti. Soudci normality jsou v ní všude přítomni. Nacházíme se ve společnosti profesorů – soudců, lékařů – soudců, vychovatelů – soudců, „sociálních pracovníků“ - soudců; ti všichni zajišťují vládu univerzálnosti normativu; a jeden každý, ať se nachází kdekoli, mu podřizuje tělo, gesta, chování, schopnosti, výkony.“ (Foucault 2000: 419)

V následující tabulce (*tabulka 1*) jsou zaznamenány historické proměny kontroly od středověku do dnešní doby, přes optiku tradiční, raně moderní, moderní a postmoderní společnosti. V souvislosti s tématem této práce – politiky nulové tolerance jakožto disciplinační politiky je zajímavý vývoj v oblasti *představě o deviaci, zodpovědnosti, subjektů sociální kontroly a prostoru sociální kontroly*.

U postmoderní společnosti se zodpovědnost přesouvá *od jednotlivce k celé společnosti*, *subjekty sociální kontroly se stávají policisté, terapeuti, lékaři, psychiatři, odborní pracovníci, soudy* (srov. Foucault 2000: 419) a *prostorem sociální kontroly se stávají věznice, nemocnice, krizová centra, neziskové společnosti* oproti středověkému prostoru kontroly – *veřejnému prostranství*.

Jak bude popsáno v dalších částech práce, politika nulové tolerance je v tomto smyslu soubor současných (moderních, technických, mediálních, postindustriálních) společenských podmínek za

přítomnosti historického prvku sociální kontroly - *veřejného prostoru*. Objektem kontroly se zde stávají, jak uvádí tabulka – choroba, šílenství, zločin a produkt společnosti. Současně se k těmto kategoriím kontroly přidávají i objekty sociálních problémů (viz Wacquant výše) – lidé bez domova, prostitutky, žebráci, nezaměstnaní, lidé pobírající sociální dávky. Ti jsou poté v dispozitivu politiky nulové tolerance označeni za „nepřizpůsobivé“ a jsou postaveni do protipólu ke „slušné společnosti“.

Historické proměny sociální kontroly a deviace

	do 16. století	17. – 19. století	20. a 21. století
	tradiční společnost	raně moderní a moderní společnost	postmoderní společnost
Vládnoucí skupiny	panovník a jeho rodina, církve, šlechta, úřednictvo	feudální šlechta, původně statkáři a obchodníci	úzké stranické elity, technokraté; nadnárodní korporace, lobbisté
Představa o deviaci	hřích, zlo	zločin, protiprávnost	choroba, šílenství, zločin, produkt společnosti
Zodpovědnost	jednotlivec ve vztahu k Bohu a panovníkovi	jednotlivec ve vztahu k zákonu a státu	přesouvá se od jednotlivce k odpovědnosti celé společnosti
Představa o hranicích lidského jednání	nadpřirozeno, determinismus, původní hřích	projev účelné svobodné vůle	kombinace teorií o biologických, psychologických a sociologických příčinách
Subjekty sociální kontroly	panovník a jeho rodina, šlechta, duchovenstvo, úředníci (případně soukromá spravedlnost)	soudci, soudy organizované státy, od poloviny 19. století také veřejná policie	policisté, terapeuti, lékaři, psychiatři, společenskovední odborníci, soudy a další specializované organizace státu
Prostor sociální kontroly	veřejná prostranství	specializované instituce (věznice, blázince, chudince)	zejména specializované uzavřené organizace (věznice, nemocnice, krizová centra, neziskové společnosti)
Legitimita autority	tradiční (nadpřirozeno, právo, morálka)	právní, racionální, morální	technická, právní, morální
Formy a výkon sankce	odplata – fyzické útoky, veřejné ponižení, stigmatizace	odplata – uvěznění, poprava, finanční postihy	odplata – uvěznění, finanční postihy, méně už poprava; <i>rehabilitace a prevence</i>

Tabulka 1: Historické proměny sociální kontroly a deviace (Murda 2003: 52)

1. 4 Etiketizační teorie, stigma a polarizace společnosti

Etiketizační teorie „nálepkování“ na principu generalizace charakteristik na celou určenou skupinu (v našem případě skupinu občanů, žijících ve městě, v určité lokalitě i mimo ni) je pro nulovou toleranci zcela zásadní. Tam se nám budou objevovat, stejně jako v celém českém prostředí termíny „slušní“ a „nepřizpůsobiví“, dva termíny jasně dělící společnost a prohlubující problémy ve vzájemném soužití. Proč tomu tak je, bude představeno ve třetí části práce, nyní budu věnovat prostor teoretickému konceptu této „labelingové“ činnosti.

Etiketizace je v politice nulové tolerance obsažena explicitně v samotném jejím sémantickém ukotvení, ať jde o litvínovskou „nulovou toleranci vůči nepřizpůsobivým“ či duchcovské rozdělení

na „slušné“ a „neslušné“. Označení skupin obyvatel na základě přiřknutých charakteristik a následná polarizace, rozdělení obyvatel do (v případě českého prostředí) dvou proti sobě „štvaných“ skupin. Nutno podotknout, že (nejen pro české prostředí) má popsána etiketizace etnický charakter. V případě našeho výzkumu se toto značně potvrzuje.

Etnické vymezení (Romové a bílí), není ovšem jedinou generalizací, se kterou jsme se setkali. V rámci naší zkušenosti i toho, v jakých oblastech je etiketizace uplatňována se dá hovořit i o teritoriálním vymezení (Janov a Litvínov; jižní část Duchcova, Viktorína, Stará Gizela a zbytek Duchcova), vymezení na základě délky pobytu (starousedlíci, novousedlíci, Slováci – stále přicházející a odcházející), generační vymezení (děti, mládež, senioři).

Teorie nálepkování zároveň stojí i na předpokladu, že přijatá nálepka se může stát reálnou ve svých důsledcích (Thomasův teorém) a totiž tak, že se jedinci nálepkovaní jako zloději, devianti, či hysterici mohou skutečně zloději, devianty nebo hysteriky stát - přijmou nálepku za svou a ztotožní se s ní. Navíc v případě medializace určitých problémů nějakým způsobem označených ve spojení s fotografií (domnělého) příslušníka určité skupiny, považovaného v mediální zprávě jejího reprezentanta. To je pro medializaci politiky nulové tolerance velmi příznačné (viz příloha práce).

Labeling theory „myšlenkově vychází z tradice symbolického interakcionismu (G. H. Mead). A. Giddens říká, že labeling nepředstavuje nějakou ucelenou koncepci, ale spíše se jedná o soubor navzájem souvisejících myšlenek.(...) za průkopníky teorie etiketizace jsou považováni Howard S. Becker (*Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*, 1963) a Frank Tannenbaum (spolupracující s Meadem a Cooleym), dále Edwin Lemert (teorie sekundární deviace)⁶, John Itsuro Kitsuse (sociální problémy jako sociální konstrukty) a Leslie Thomas Wilkins. (...) Podstata etiketizační teorie byla formulována v první polovině 60. let 20. století. Ideově má blízko k teorii konfliktu. Na myšlenkový odkaz labelingu navazuje v jeho rámci nová kriminologie, tzv. levicový idealismus.“ (Urban, Dubský 2008: 91 – 92)

Z etiketizační teorie vyplývá fenomén stigmatizace jedinců, skupin i sídel a veřejného prostoru – označování problematických lokalit hanlivými přízvisky a z toho vyplývající posilování neatraktivitu (srov. Wacquant) jak pro pronajímatele a rezidenty, tak pro ne - rezidenty. Pojem stigma nahlížím skrz autora díla *Stigma: Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity*, Ervinga Goffmana.

⁶ „His acts are repeated and organized subjectively and transformed into active roles and become the social criteria for assigning status. When a person begins to employ his deviant behavior or a role based on it as a means of defense, attack, or adjustment to the overt and covert problems created by the consequent societal reaction to him, his deviation is secondary.“ (Jeho činy jsou opakovány a subjektivně organizovány a jsou přeměněna na aktivní v přicházejících sociálních kritériích pro získání tohoto statusu aktivní role. Když člověk začne své deviantní chování nebo roli na něm založenou používat jako prostředek obrany, útoku nebo přizpůsobení se zcela zjevným problémům, způsobených společenskou reakcí na jeho chování, jeho deviace je sekundární.) (Lemert 1951: 75–76)

Ten přistupuje ke stigmatu jako charakteru, který je v „normální“ společnosti určitým handicapem, kdy jedním dechem dodává, že podpora jinakosti a ne – normality je vysílána právě ze skupiny „zdravých“. Stigmatizovaný, pro naše téma politiky NT, socio – ekonomicky, případně diskriminačně znevýhodněný, má podle Goffmana dvě tváře, odvislé od toho, s jakou skupinou jsou zrovna v kontaktu. Zda se skupinou „svých“ či „vnějších“. Z toho vyplývá *předstírání toho, že je člověk někým jiným, než reálně je*. Důvodů pro toto předstírání je mnoho, rozsah předstírání se různí od nezamýšleného až po zcela záměrné předstírání. Autor vztah předstírání ukazuje na příkladu sester a fyzioterapeutů s lidmi s tělesným postižením.

Pokud daný princip vztáhneme na sociálně znevýhodněné prostředí vyloučených lokalit s koncentrací socio – ekonomicky a právně – politicky znevýhodněného obyvatelstva, můžeme představit typický příklad tohoto stigmatizačního uvažování:

Obyvatelé těchto lokalit jsou stigmatizováni „nálepkou“ *nepřízpůsobivých pobíratelů sociálních dávek, kteří nikdy nebudou chtít pracovat*. Jejich mediální obraz je představován jejich nebezpečností, výbušností či zneužíváním dávek. Jsou prezentováni určitým způsobem a v „normálním, vnějším“ prostředí je po nich vyžadováno, aby se „chovali slušně, přizpůsobili se a snažili se, aby něčeho dosáhli“. Tento bludný kruh etiketizace, vedoucí k naplňování situace ve svých důsledcích (Thomasův teorém), zamezuje vertikální mobilitě stigmatizovaných. Ti jsou navíc pro tzv. normální společnost „slušných“ navíc vnímáni jako bezpečnostní riziko. Právě princip bezpečnosti v poli sociálních problémů klíčový faktor disciplinačních politik.

Matthews a Pitt (2001: 195) spojují stigmatizaci s rizikovou společností a viděním rizik obyvatel stigmatizovaných sídel institucemi, které často jejich situaci vyhodnotí za ně samotné (toto je důležité pro třetí část práce a roli institucí v nulové toleranci⁷) a nastaví tak určitá plošná opatření, která nepočítají s jejich důstojným zapojením: *„V rizikové společnosti, lidé se stávají stále více reflexivní čelem k rizikům (a to i v případě, že nemohou počítat svá rizika přesně), a to zejména, jak jsou jejich vlastní rizika viděna mocnými institucemi, které mají schopnost ovlivnit jejich individuální, soukromé bezpečnostní služby. Například ti, kteří nemohou dostat pojištění domácnosti, nebo čelí vysokému pojistnému, rychle získávají každodenní znalost toho, jak je riziko zločinu jejich*

⁷ Institucí, podílejících se na kontrole veřejného prostoru (Městská policie, Policie české republiky, občanské iniciativy). Institucí, podílejících se na sociální kontrole (Odbor sociálních věcí města, Odbor sociálně – právní ochrany dětí, ale i Městská policie, Technické služby, Stavební úřad, zapojené Neziskové nevládní organizace, soukromí pronajímatelé, v některých případech i média). Institucí kontrolující instituce (Krajský odbor sociálních věcí). Podrobně ve třetí části práce *Analýza politik nulové tolerance v Duchcově a v Litvínově*

komunity viděno hlavní institucí současné společnosti. Jednoduše, výzkumy ukázaly, po určitou dobu, že obyvatelé problémových sídlišť si často plně uvědomují stigma spojené s jejich komunitou a často vášnivě odolávají posílení tohoto stigmatu externích subjektů, zejména jejich pronajímatelů sociálního zabezpečení (Hope, 1997).“

Očekávání vůči druhému, střet s druhým, polarizace

Goffman hovoří o tzv. *očekávaních vůči druhým* (která spojuje se statusy a rolemi) a o *normálních očekávaních*, jež se nevzdalují původní představě jednoho aktéra o druhém. Dále o konfrontaci se sebou samým před zrcadlem – nenávisť sama sebe, stud před sebou samým. Stigmatizace jedinců a skupin tedy může vést až k rezignaci a *uznání pravdivosti stigmatu*. Pro tuto práci je stěžejní *sociální stigma*, skrz výše popsany principi jsme se tak při našem výzkumu setkávali s dělením na „slušné bílé“, „slušné Romy“ a „nepřizpůsobivé Romy“, což opět ve svých důsledcích vede k bludnému kruhu, determinovanému společenským nastavením a otázkám *Jak slušný musí být Rom, aby byl uznán za slušného? Musí být slušnější než bílý? A proč existuje taková společenská norma?*

V díle o stigmatu Goffman hovoří o tenzi mezi *osobním* a *sociálním* a rozdílem mezi osobní známostí či jen sociální. Nicméně i přes osobní známost s příslušníkem stigmatizované skupiny se můžeme setkat s generalizačním principem: *Znám i slušné Romy, mám mezi nimi přátele, ale ti jsou výjimka.*

Pokud zde vložím odkaz ke druhé části práce, pojednání o nulové toleranci v New Yorku, zmíním americké výzkumníky Fagana a Daviese, kteří zkoumali charakteristické vlastnosti zadržených newyorskou policií (NYPD) a zjistili, že *z etnického hlediska byla míra zadržených policistou (z důvodu podezření) v roce 1997 pětkrát vyšší u afričanů či afroameričanů než u osob se světlou pokožkou a zároveň čtyřikrát vyšší než u hispánců* (2000: 489) Podle autorů došlo v činnosti NYPD ke *„značnému odklonu od strategie vykreslené teorií rozbitých oken a realizace nabyla podoby „rasové policie se stigmatizujícími dopady na minoritní společenství“* (ibid: 496)

O paradoxním umocňování stigmatizace v zájmu zvýšení pocitu bezpečí píše Golub (2003). Navýšení počtu strážníků v etiketizovaných lokalitách může znamenat u části komunity úlevu. Vyšší míra dohledu slibuje snížení rizika nebezpečí. Ovšem i samotný nárůst počtu policistů v oblasti, může mít stigmatizující dopad: *„v některých případech může stigma místa strach mezi jeho obyvateli podněcovat“* (Rosenbaum 2006: 245). Jinak řečeno zvýšená míra dohledu může mít kontraproduktivní vliv – umocňuje subjektivní míru strachu, obav z napadení a co považují za velmi

podstatné – naprosto mění funkci veřejného prostoru, který se stává střeženým místem, jež neslouží lidem, nýbrž lidé (policisté), slouží jemu.

To nás přivádí k principu polarizace společnosti a její vědomé i nevědomé rozdělování. Ať je toto rozdělení způsobené kategorizací *slušných a nepřízřusobivých, pořádek dodržujících a pořádek porušujících*, posilovanou mediálním obrazem fyzickým zásahem do lokality (instalací kamerového systému, odstranění prvků pro rozvoj komunity – laviček a dětských hřišť a fyzické přítomnosti dohledu v osobách strážníků městské policie).

Ve druhé části práce bude věnován prostor kritice teorie rozbitých oken, pojmů jako „order“ (pořádek), „disorder“ (porušování pořádku), „decent folk“ (slušní lidé) či „disorderly“ (neslušní) David Dixon (1998: 104) o této dichotomizaci říká, že „*nulová tolerance je politika pro zásadně rozdělenou společnost*“.

1. 5 Gentrifikační a segregační mechanismus

Gentrifikace a prostorová segregace jsou dalšími teoretickými východisky v uvažování o disciplinační politice nulové tolerance. Prostor v tématu výzkumu je těmto pojmům dán ve třetí části práce v kapitole 3. 2. 1. *1Privatizace bytového fondu a mechanismy segregace*.

Ve třetí části je gentrifikace a segregace vztažená na sociálně vyloučené lokality, na které v politika nulové tolerance v prostředí Duchcova a Litvínova citelně míří. Pojetí tohoto pojmu či mechanismu u Luica Wacquanta v díle *Punishing the poor*⁸ má tento širší záběr. Gentrifikace center za účelem ekonomického zisku a atraktivity spočívá ve vytěšňování *pro obchod nežádoucích, ekonomicky nevýhodných* bezdomovců, drogově závislých, žebrajících. Pro zatraktivnění vzhledu města jsou tito jedinci a skupiny vytěšňováni z centra, kde se sdružují za účelem logistického zázemí či dostupnosti prostředků, případně za získáním sociálních kontaktů. Právě pro prostředí francouzského města Marseille je toto příznačné – snaha otevřít historické město turistickému ruchu i investorům sebou musí nést i vyčistění města od nežádoucích, jeho atraktivitu narušujících elementů.

Ve veřejném prostoru se objevují bariéry, stěžující setrvání v něm (security pochůzkáři, fyzické bariéry na lavičkách či úplná absence laviček za účelem jediné možnosti uchýlit se do přítomného restauračního zařízení.).

⁸ v originále ve výzkumu ve francouzském městě Marseille: *Punir les pauvres*

O gentrifikaci v prostředí český post – socialistických měst píše Růžička:

„V současné době jsou centra postsocialistických měst takzvaně „renovována“. Používán by však měl být analyticky přesnější termín „gentrifikace“ s pozorností upřenou na to, aby se z původně kritického konceptu nevytratil vždy přítomný aspekt (re)produkce třídních a etnických rozdílů (srov. Slater 2006 či Wacquant 2008). Je to právě tato „renovace“, resp. „gentrifikace“ center v postsocialistickém městě dnes, a souběžná suburbanizace spojená s masivní výstavbou tzv. satelitních městeček v dojezdové vzdálenosti od větších měst, co mění nejen strukturu městského prostoru, nýbrž transformuje také status, resp. prestiž prostoru v rámci urbánních hierarchických systémů míst.“ (Vacková, Ferenčuhová, Galčanová eds. 2010: 148 – 149)

Vlivem gentrifikace můžeme sledovat tři fáze stavu městských center: první fáze je vystěhování původních obyvatel – centrum je vylidněné a nabízené pro investice; druhou fází je komercializace centra – původně sídelní centrum se stává komerčním, obchodním (původní obyvatelé jsou stěhováni často za hranice tohoto centra, to je též odvislé od jejich ekonomického kapitálu); třetí fází je opět vylidnění centra v důsledku naddimenzovanosti obchodních center či dostupnosti výhodnějších nákupních středisek – v centru tak zůstávají luxusní obchody, nedostupné drtivě většině zákazníků, kteří se uchýlí k variantě „menšího luxusu za lepší cenu“.

Sociální vyloučení

*„Termín sociální vyloučení se poprvé objevil ve francouzské literatuře v sedmdesátých letech. Za j autora je označován Lenoir, který v roce 1974 publikoval knihu *Les Exclis: un Français sur Dix* (Vyloučení: jeden Francouz z deseti). Ačkoli Lenoir význam termínu jasně nespécifikoval, zdá se, že původně byl odvozen od představy společnosti, která je tvořena lidmi vzájemně provázanými právy i povinnostmi, definovanými s ohledem na sdílený morální řád. Lidé, kteří jsou vyloučeni z tohoto morálního řádu, se stávají marginalizovanými v oblasti práce a ve svých vztazích ke státu (Lee, Murie, 1999). Z Francie se termín rychle rozšířil do celoevropského kontextu, a v devadesátých letech se boj proti sociálnímu vyloučení stal dokonce jedním z hlavních cílů sociální politiky Evropské unie (Maastrichtská smlouva, 1993).“ (Navrátil 2003: 20)*

Kriminalizace a marginalizace chudoby a sociálních problémů

V Evropě (Velká Británie a Francie) byla politika nulové tolerance realizována sociálními demokraty, v původním newyorském prostředí byl realizátorem republikán. Koncept se tedy z původního odlišného prostředí přenesl snadno do historicky odlišného, se svými důrazy jinak nastavenou politikou. Wacquant onen zdánlivě nepředstavitelný posun vysvětluje následujícím: *„Témata kriminalizace a marginalizace chudoby jsou v dnešní době západní společnosti vysoce*

aktuální. V západních společenských systémech jsou postupně přijímány neoliberální principy řízení státu, založené na oddělení ekonomické sféry od sféry sociální“ (2009b: 8).

Právě oddělení těchto spjatých sfér vede k domnění, že sociální problémy typu zadluženost, bezdomovectví, lichva, sociální vyloučení, diskriminace na trhu práce a bydlení vznikají samy o sobě a nejsou vázány na makro i mikro ekonomické pozadí jednotlivých společností. V případě marginalizace chudoby sehrává velkou roli privatizační mechanismus, kdy podmínky a pravidla nastavují soukromí majitelé nemovitostí. Stát má tak malou pravomoc ovlivnit například „obchod s chudobou“ ať už se jedná o předražené nedůstojné bydlení na ubytovnách či v bytech domů, které chátrají dílem nezájmu majitele.

Fakt, že se v takovém typu bydlení v českém prostředí nachází často Romové (často nízko - kvalifikovaní lidé bez dostatečného vzdělání s negativním stigmatem; ekonomicky nevýhodní pro podnikatele, jehož zákazníci toto stigma přijímají), zapadá do teorie chybného oddělení dvou výše zmíněných sfér a totiž tvrzení, že sociální situace marginalizovaných vyplývá z jiných (temperament, geny, naučená lenost), než socio – ekonomických východisek či podhoubí.

2. KONCEPT A POLITIKA NULOVÉ TOLERANCE - GENEZE POJMU, IDEJE A REALIZACE V PROSTŘEDÍ NEW YORK CITY V DEVADESÁTÝCH LETECH MINULÉHO STOLETÍ

Druhá část práce je věnovaná původnímu newyorskému konceptu politiky nulové tolerance. Vzhledem ke své struktuře má formu případové studie zmiňují přístup ke konceptu, jeho socio – historický původ, teoretická východiska. Představuji „Newyorský zázrak“, kritiku policejní strategie NYPD, diskuzi o účinnosti politiky a její mezinárodní šíření.

Věnovat prostor původnímu konceptu nulové tolerance považuji za důležité ze dvou důvodů. Prvním je *inspirace konceptem* v českém prostředí a jeho explicitní odkaz, neboť například ústecký starosta Petr Gandalovič byl v roce 2003 při zavádění konceptu do krajského města označen „českým Giulianim“⁹. Druhým důvodem je velmi podobný princip přístupu k občanům, kteří jsou v původním konceptu dělení na *pořádek dodržující* a na *ty, kteří ho porušují*. V Česku se pro tyto dvě politicky stanovené kategorie zažily termíny „slušní“ a „nepřizpůsobiví“, o tom jsem se již zmínila v předchozí části textu, v kapitole o etiketizační teorii.

New York, Litvínov i Duchcov spojuje přístup k řešení napjatého občanského soužití, které je řešeno navýšením policejních kapacit, instalací kamer a intenzifikací sociální kontroly. Společný je rovněž náhled na příčiny nepokojů či kriminality – ať už jde o nezaměstnanost, nízké vzdělání či drogovou závislost. Během zavádění nulové tolerance dochází ke kriminalizaci a jasnému odsouzení těchto sociálních problémů.

Koncept je tedy ve všech třech prostředích „rychlou a jednoduchou odpovědí“ na dlouhodobě přehlížené sociální problémy daných lokalit. To je společný jmenovatel českého a amerického kontextu a taky důvod, proč na následujících řádcích představuji tuto zámořskou inspiraci.

⁹ „Říkají tomu nulová tolerance. Program, který zavedl v Ústí nad Labem primátor Petr Gandalovič, teď napodobují ve Slaném. Zdejší radní vyhlásili v červnu v místním tisku, že za jakýkoli přešůpek čekají občany ty nejtvrďší postihy, celá akce se však zatím omezila na boj s neplatiči nájmu. V Ústí však nulovou toleranci vzali vážně. Zdejší primátor Petr Gandalovič ví, jak se to dělá. Viděl to v New Yorku, kde působil jako český konzul a stal se obdivovatelem tamního starosty Rudolpha Giulianiho, který tehdy snížil zločinnost ve městě na minimum. Však se mu také přezdívá "český Giuliani". Nové pořádky v Ústí pocítili úplně všichni, nejen neplatiči nájemného.“
MF Dnes: ves, jab : Ústí a Slaný porušení předpisů tvrdě trestají, článek z 25.9.2003, dostupné v databázi Newton media

2. 1 Přístup k nulové toleranci

Vymezení přístupu k politice nulové tolerance v New Yorku je podstatné i pro její českou podobu a to z hlediska podobných principů zacházení s konceptem a zároveň českého specifika její implementace.

K *nulové toleranci* přistupujeme jako k „mocnému symbolu“ (Newburn – Jones 2007: 222), atraktivnímu modelu či módnímu sloganu (Dixon 1999: 2). David Dixon (1999: 2–3) shrnuje používání nulové tolerance do tří základních významů: bývá využívána jako „módní slogan“ vyjadřující odhodlání uchýlit se k tvrdému postupu v trestní sféře; nulová tolerance znamená naprosté vynucování práva ze strany policie, kdy dochází u sloužících policistů k odnětí diskrece, tj. možnosti posoudit, zda jistý čin vyžaduje zakročení, a pokud ano, tak jaké; nulová tolerance zastupuje konkrétní policejní strategii kombinující využívání pěších hlídek, zaměření se na bagatelní přestupkovou činnost, ať už s cílem zvýšit „kvalitu života“ v daných oblastech, anebo předcházet závažnější trestné činnosti v intencích teorie rozbitých oken, a využívání moderních technologií a statistických metod při policejní práci.

Šest klíčových definičních znaků konceptu nulové tolerance identifikoval a položil rovněž Jock Young (1999:24). V konceptu jde podle něj především o snížení míry tolerance vůči zločinu a deviaci, využívání trestních, drastičtějších opatření na cestě za dosažením cíle – navrácení se k hodnotám slušnosti, pořádku a zdvořilosti, které postupně ztratily svůj někdejší vliv. Zbývající tři vlastnosti politiky nulové tolerance odkazují k teorii „rozbitých oken“, podle jejíž autorů, existuje souvztažnost mezi projevy neslušnosti (narušování pořádku) a mírou zločinnosti.

Teorie „rozbitých oken“ odkazuje na článek „*The police and neighborhood safety: Broken windows*“ (Wilson – Kelling 1982¹⁰), který ji představuje. Nejčastěji je představována tak, že nepostihování drobných přestupků vůči veřejnému pořádku zvyšuje pravděpodobnost nárůstu vážnějších trestních činů. Souvislost s konceptem nulové tolerance je ovšem složitější, teorie rozbitých oken není omezitelná na tuto jasnou stručnou definici „akce a reakce.“

Young shrnuje nejčastěji interpretovaný význam nulové tolerance do následujícího: „Nulová tolerance je založena na filozofii ‚Rozbitých oken‘, byla prvně implementována v New York City, a vedla ke snížení zločinnosti“ (Young 1999:124).

¹⁰ James Q. Wilson - profesorem na Harvardu a autor knihy „Přemýšlet o trestné činnosti“. George L. Kelling - dříve ředitel vyhodnocování pracovníků v policejní nadaci, v době napsání článku výzkumný pracovník John F Kennedy School na Harvardu.

2. 2 Teoretická východiska nulové tolerance

Nulová tolerance svým zaměřením navazuje na Chicagskou školu¹¹ a to nikoli konceptuálně, nýbrž otázkami, jež řeší. Především otázky kriminality, prostituce, deviace, příznačně městské problémy. Ve svém uvažování o veřejném prostoru a pohybu v něm nahlíželi představitelé nulové tolerance prizmatem sociologie města. Toto prizma sloužilo pro legitimizaci implementace nulové tolerance za účelem „pozvednutí kvality života ve městě“.

2. 2. 1 Teorie „Broken windows“

Teorie rozbitých oken, v textu již mnohokrát skloňovaná má rovněž svou genezi. Argumentace jejích autorů a následné konsekvence přenosu „rozbíjení“ a „spravování“ oken je důležité zmínit z důvodu následných (v kapitole 2.1 popsaných) přístupů k nulové toleranci. K nulové toleranci přistupujeme jako k „mocnému symbolu“ (Newburn – Jones 2007:222), atraktivnímu modelu či módnímu sloganu (Dixon 1999: 2). Podobně můžeme přistupovat i k teorii *Broken windows*, svou obecností aplikovatelná napříč dobou i kontexty a prostředími.

Zimbardův výzkum a teorie rozbitých oken

V roce 1982, tedy o více než deset let dříve, než došlo ke vzniku politiky nulové tolerance pod vedením starosty Giulianiho a následnému *Newyorskému zázraku*, vyšel pro newyorského starostu inspirující, článek Jamese Q. Wilsona a George L. Kellinga „*Policie a bezpečné sousedství: Rozbitá okna*“. Zde autoři uvedli na příkladu rozbitého okna svou teorii dominového efektu – ve chvíli, kdy bude v lokalitě rozbito okno a nebude spraveno, dojde postupně k dalšímu rozbíjení oken a k poklesu kvality života v daném místě.

Argumentaci snížení kvality života v daných lokalitách postulují za pomoci experimentu standfordského psychologa Phillipa Zimbarda (P. Z.) z roku 1969. Ten nainstaloval ne příliš atraktivně vyhlížející automobil v Bronxu a v Palo Altu v Kalifornii. V Bronxu začala jako první automobil demolovat rodina – otec, matka, syn, nevydrželo ani den. V Palo Alto auto vydrželo víc jak týden, ničeno začalo být až po umělém vstupu výzkumníka (P.Z.), který rozbil okno automobilu.

¹¹ Vlivná škola americké sociologie v období především mezi světovými válkami, která vzešla z oddělení pro sociologii na Chicagské univerzitě (1982). (...) Těžištěm výzkumu byly interdisciplinárně založené projekty související s rozvojem sociologie města. K tématům chicagské školy patřila sociologie města (R.E. Park), narušené osobnosti (G.W. Mead., W. I. Thomas), asimilace imigrantů (W.I. Thomas, F. Znaniecki), sociální změny (W.F. Ogburn), procesy růstu města (E.W. Burgess). K dalším tématům patřily otázky týkající se rodiny, kriminality, prostituce, sebevraždy, tuláctví, rasových problémů aj. (Jandourek 2001: 249)

Na tomto příkladu ukazují Wilson a Kelling princip „nikoho to nezajímá“. Do Zimbardova pokusu vkládají teorii rozbitých oken a aplikují tak vlastní myšlenky do tehdy třináct let starého experimentu (Wilson, Kelling 1982: 3): (argumentace) *Phillip Zimbardo, v některých experimentech, podle Wilsona a Kellinga, testoval „broken – windows teorii“* (uvozovky pro podtržení, že logika je opačná – teorie „broken windows“ vznikla až posléze, nicméně dvojice autorů článku Zimbardův experiment použila pro zaštitění principu své vlastní teorie). Autoři tak podtrhují svou hypotézu o kriminalitě v oblastech s rozbitými okny – tam, kde bude jedno rozbité okno nespraveno, budou rozbitá další a dodávají: *„Rezidenti jsou zvířata, která všechno ničí. Pro rychlé řešení mohou občané volat policii, protože sami „nenadělají nic.“* (ibid:4)

Městský úpadek a zdraví komunity

Proces městského úpadku je příznačný po staletí pro všechna města. Před druhou světovou válkou se ale před sousedy mohli přesunout jinam. Dnes je mobilita snadná, ovšem ne pro chudé, opředené předsudky - rodiny z oblastí postiženými „pouličními válkami“ z nealternativních míst, kde by bylo možné kultivovat jejich autoritu na ulici. „Práva“ si užívali slušní občané a možná profesionální kriminalisté, kteří se vyhýbali násilí a mohli si dovolit právníka.“ (ibid: 4), píše autoři.

Výše zmíněný výrok o *chudých, opředěných předsudky* a jejich *nesnadné sociální mobilitě* působí v textu z roku 1982 přinejmenším ambivalentně:

v souvislosti s hovořením o „úpadku města“ hovoří také o *nechtěných elementech* – *„ne násilné lidi, ne kriminálníky, ne pochybné a neukázněné lidi: žebráky, opilce, narkomany, neukázněné teenagery, prostitutky, courající se, mentálně postižené“* (ibid: 2), které je potřeba v lokalitách eliminovat za pomoci strážníků (ibid: 9): *druhá tradice je „strážník“, dnes spíš jako rarita, začínající na „hranici města.“ „Koukáme se na ty, co jsou venku. Když vidíme víc teenagerů jít z venku do lokality, zeptáme se jich na to, co zamýšlí. Když řeknou, že jdou navštívit paní Jonesovou, ok, necháme je jít. Pak ale za nimi jedeme celý blok a zkontrolujeme, jestli jdou opravdu navštívit paní Jonesovou.“*

Role policie je v teorii rozbitých oken nezastupitelná. Zločin je něco, co přichází do lokality zvenčí. Teorie „Broken windows“ je vystavěna na privilegiích spořádaných občanů nad nespořádanými sousedy a na jejich kriminální invazi, pro toto rozdělení vytvořil následující schéma:

	domáci („štangasti“)	cizinci
spořádaní	slušní lidé	návštěvníci
nezřizení	opilci a bezdomovci (bezprizorní)	kriminálníci

Schéma1: Insideři a outsideři v komunitě lokality, Harcourt (2001: 25)

Svůj text autoři shrnují přirovnáním policie k lékařům, s tím, že je třeba se vrátit v policejní činnosti k individuální ochraně komunity: „*Jako dnes lékaři upřednostňují celostní léčbu – důraz na celkové zdraví namísto léčení konkrétních jednotlivých nemocí, tak policie by se měla zaměřovat na udržování stavu komunity bez rozbitých oken.*“ (ibid: 10)

„Spravování rozbitých oken“ by tak mělo patřit k celkovému „zdraví“ komunity v dané lokalitě. „Komunita bez rozbitých oken“ je podle autorů kýžený výsledek policejní činnosti. „Rozbitá okna“ jsou zde i „lidská rozbitá okna“ (Dixon 1998: 104) v podobě nevídaných narušitelů pořádku.

Nestabilita sousedství

„*Stabilní sousedství s rodinami, jež se starají o své domovy, dávají pozor na děti a sebejistě vystupují vůči nezvaným hostům, se mohou změnit během několika málo let či dokonce měsíců v nehostinnou a děsuplnou džungli. Část nemovitosti zůstane opuštěna, pozemek zarůstá trávou, je rozbito první okno. Dospělí přestávají domlouvát nezvedným dětem a ty tím povzbuzené se stanou ještě rozdováděnějšími. Rodiny se stěhují pryč, neukotvení jedinci zase dovnitř. Náctiletí se shromažďují před jedním z obchodů. Prodáváč je žádá, aby odešli. Neposlouchají. Objevují se rvačky. Hromadí se odpady. Lidé začínají popíjet před potravinami, opilci padají na chodník a nikdo jim nebrání v tom, aby tam přenocovali. Chodce oslovují žebráci. V tomto bodě ještě není nevyhnutelné, že závažná zločinnost poroste anebo že se objeví násilné útoky vůči cizincům. Nicméně mnoho obyvatel si bude myslet, že zločin a především násilný zločin je na vzestupu a adekvátně tomu přizpůsobí své chování. Na ulicích se budou vyskytovat méně často, a když už, tak se budou držet dál od svých bližních a pohybovat se budou rychlým krokem, potichu a se sklopenýma očima. Taková oblast je zranitelná před invází zločinu. I když to není nevyhnutelné, je mnohem pravděpodobnější, že se zde ... bude obchodovat s drogami, prostitutky se budou vystavovat a auta rozebírat. Opilci budou*

okradeni hochy, kteří to dělají pro zábavu. Zákazníci prostitutek zase těmi, kdo to dělají účelově a možná násilně.“ (Wilson a Kelling 1982: 31 - 32)

V této citaci lze spatřit poněkud komplexnější problematiku, než pouze zákon akce a reakce se zvoláním „co naděláme“ - okna se prý budou rozbíjet dál. V citaci autoři zmiňují hned několik tíživých sociálních problémů jako je prostituce, bezdomovectví, chátrání opuštěných budov, chátrání veřejného prostoru, drobná kriminalita mládeže, rvačky, nepořádek. To je odkaz k Eckovi a Maguirovi (2006), kteří zmiňovali skepsi ze sociálních problémů, z nichž vyrůstá kriminální a činnost, jež není řešitelná jednoduše, a proto se smrskne na problematiku metaforicky přenesenou do chátrání nemovitostí, započatou jedním rozbitým oknem.

Rozbitými okny jsou ale podle autorů, jak už bylo napsáno v kapitole 2. 2.1.1, i lidští jedinci, které je také potřeba napravit či je dostat z veřejného prostoru pryč. Jakkoli je tedy v tomto kontextu princip Community policing vnímán jako přiblížení se problémům obyvatel a řešením za pomoci přímé komunikace, pořád jde o policejní řešení sociálních problémů. Kriminalizace bezdomovectví, bezprizornosti mladých, prostituce či závislých na alkoholu nemůže přinést dlouhodobé řešení, namísto řešení příčiny, přichází jasné a rychlé řešení důsledků sociálních problémů. A to je posléze otázka politických priorit vedení města – zda je dán prostor konstruktivnímu řešení cestou sociální politiky nebo je důležitější z ulic „vyhnat pouliční živly“.¹²

2. 2. 1. 1. Kritika teorie

Politika nulové tolerance i její teoretický základ v díle „Broken windows“, stejně jako fenomén „Newyorského zázraku“ byly vystaveny kritice. A to jak ve své newyorské podobě, tak ve svém přenesení za hranice New Yorku (empiricky i konceptuálně).

Kritika patřila především klíčovým pojmům teorie jako „order“ (pořádek), „disorder“ (porušování pořádku), „decent folk“ (slušní lidé) či „disorderly“ (neslušní) „Slušní“ a „neslušní“ v původní teorii dostávali určité atributy (slušné rodiny s dětmi versus neslušní teenageři, bezdomovci, prostitutky), které sloužily jako kategorie přiřaditelné k jedné či druhé „množině“ obyvatel. David Dixon (1998: 104) o této dichotomizaci říká, že „nulová tolerance je politika pro zásadně rozdělenou společnost“.

¹² Štampach I., 8.9. 2014, *Budou vyhánět pouliční živly*, Deník Referendum, online dostupné z 2.4. 2016 na <http://denikreferendum.cz/clanek/18703-budou-vyhanet-zivly>

Teorie společnost rozdělující a oddělující, kdy toto oddělení staví proti sobě kategorie lidí, kteří ale sdílejí naprosto klíčové životní podmínky a těmi jsou právě nezaměstnanost, chudoba a marginalizace. To se například v českém kontextu zrcadlí na demonstracích „proti nepřizpůsobivým“, kterých se účastní nezaměstnaní senioři, matky samoživitelky, dlouhodobě nezaměstnaní nebo i lidé nízko ohodnocení za svoji náročnou práci, všechny spojuje určitá frustrace a potřeba ukázat na viníka jejich tíživé situace.

2. 2. 2 Community policing

Wilson a Kelling, si v době psaní článku o rozbitých oknech, na začátku 80. let, byli dobře vědomi akademické skepse o klesající možnosti zabránit kriminalitě, jež se nachází ve struktuře nezaměstnanosti, diskriminace, chudoby a sociálních nerovností (Eck – Maguire 2006: 207 - 208). Postavili proti tomuto faktu roli strážníků a pochůzkářů, kteří svojí přítomností v daných oblastech působí proti strachu ze zločinnosti. Co bylo především potřeba potlačit, byl strach ze zločinu. Objevuje se nám zde tedy kriminalita (statisticky sledovatelná a měřitelná) a pocit bezpečí (subjektivně deklarovaný obyvateli sousedství/lokality).

To mělo za následek prorazení policejní teorie a následně i praxe, nazývané Community policing. Toto pojetí policejní práce, které doplňuje a usnadňuje standardní policejní postupy, vychází zejména z následujících principů:

- *Za bezpečnost a veřejný pořádek není odpovědná pouze policie, nýbrž celá veřejnost. Instituce a občané přijímají i díky tomuto policejnímu přístupu svůj díl odpovědnosti za kvalitu života v místě svého bydliště. Hodnoty aktivní občanské společnosti tak postupně nahrazují přetrvávající lhostejnost občanů k věcem veřejným.*
- *V okrsku vykonává pěší hlídku stále stejný policista, který se stará o jeho bezpečnost (občan osobně zná svého policistu).*
- *Policie vede své partnery ke společnému řešení trestné činnosti a současně usiluje o eliminaci příčin jejího výskytu (prevence předchází represí).*
- *Policie pravidelně informuje veřejnost o bezpečnostní situaci a při plánování své činnosti bere pravidelně v úvahu potřeby a očekávání občanů vyjádřené pravidelnými průzkumy spokojenosti (policie je službou veřejnosti).¹³*

¹³ <http://www.policie.cz/clanek/co-je-to-community-policing.aspx>

Tak zní definice z českého prostředí, kde k realizaci policejní strategie „Community policing“ v některých městech začíná docházet. Weisburd a Anthony popisují americký postup aplikace této metody/strategie tak, že „*velká města (s populací větší než 100 tisíc obyvatel) přijala Community policing – polovina v roce 1991 a druhá polovina mezi lety 1992 a 1997.*“ (Weisburd and Anthony 2006:27). Community policing podle nich bere v potaz veřejností definované problémy a ovlivňuje tak tradičně zavedené policejní kompetence (ibid: 32), zároveň upozorňují na to, že tato strategie musí být městským projektem, ne projektem policejního oddělení (ibid). Jako městská strategie více odpovídá své charakteristice práce s komunitou/obyvateli. Mělo by tedy podle nich jít více o otevřenou komunikační strategii, než o upevňování policejních pozic a její moci nad obyvateli a městským prostorem.

2.3 Koncepce Rudolpha Giulianiho a New York City Police Departement (NYPD)

V červenci 1994 v New Yorku začal starosta Rudolph Giuliani a policejní komisař William Bratton implementovat policejní strategii formou údržby řádu s důrazem na aktivní a agresivní prosazování jako graffiti, potulka, močení na veřejnosti, pití na veřejnosti, agresivní žebráni, přeskokování turniketů a prostituce. O teoretických východiscích realizace bylo napsáno výše.

Důraz na porušování pořádku se během jeho politického období posouval „od dealerů drog k ‘neopatrným chodcům’ a jiným rozmanitým ‘ničemům’ včetně pouličních prodavačů, kličkujících taxikářů a majitelů neuvázaných psů“ (Griffith 1999: 10) Kriminalita klesla během roku 1994 o 11, 7 %, a o dalších 18, 3 % během prvních šesti měsíců roku 1995. Od ledna 1994, kdy se stal Giuliani starostou, do června 1995 klesla vražednost o 37, 3 %, loupeže klesly o 31, 3 %, drobné krádeže o 23, 6 % (ibid: 16).

Snížení kriminality, pocit bezpečí a eliminace nežádoucích jevů jako žebráků, opilců, graffití či odpadků po vzoru teorie rozbitých oken (srov. Wilson, Kelling 1982: 1 - 2) byl kýžený cíl Giulianiho politického působení.

Bratton jako ředitel Oddělení dopravní policie se ve spolupráci s dalšími kriminalisty zaměřili na „černé pasažéry“ metra, toto zaměření si vyžádalo nárůst zadržených osob, u kterých byly, jako „nezamýšlený vedlejší produkt“, nalezeny ilegální návykové látky a zbraně (Bratton – Knobler 1998: 154). Právě odebrání nelegálně držných zbraní bylo považováno za velký úspěch

NYPD v 90. letech. Postihování zdánlivě malých přestupků, které poodhaluje závažnější kriminalitu, se stalo pro Brattona ověřením teorie rozbitých oken.

Compstat a technicko – provozní rovina NYPD

NYPD přijala metodu sdílení zpravodajských informací, která pomocí počítačového programu (CompStat), identifikovala místa a osoby ohrožené nebezpečím. Tradiční reaktivní policejní taktiky (zaměřené na situační reakce a výzvy a 'zavolání k případu', srovnání jednotlivých modelů viz *tabulka 2* se v tomto kontextu staly sekundárními. Počítačové mapování bylo významné při manažerských změnách, v nichž byly zavedeny blízký dohled a kontrola plnění lokálních příkazů. To byl proces, ve kterém byli místní velitelé voláni k zodpovědnosti ke komisaři a dalším zaměstnancům za jejich práci (ibid: 11).

Klíčovými prvky modelu NYPD byly: *strategie kontroly kriminality*: po dobu strategie bylo cílem se zaměřit na osm druhů trestných činů: drogy, zbraně, kriminalitu mládeže, krádeže aut, korupci, přestupky v dopravě, domácí násilí a na fenomén "kvality života" v lokalitě (spojený především s vandalstvím ve veřejném prostoru); *zvýšování počtu zaměstnanců*: z cca 30 tisíc zaměstnanců v roce 1990 na více než 38 tisíc v roce 1996. Návrh zvýšení o dalších 1900 zaměstnanců v průběhu roku 1998/1999, dále používání přesných včasných zpravodajských dat; *vylepšení informačních systémů* pro poskytování aktualizovaných informací o trestné činnosti tzv. „hot spotů“ (sledovaných rizikových míst) a týdenní trendy na místní úrovni. Kromě toho bylo zavedeno týdenní plánovací setkání vrcholového managementu a oblastních velitelů, známé jako 'CompStat setkání'.

K posílení významu programu, stejně jako ke spojení různých aspektů policejní strategie řekl profesor Silverman, že „*Compstat je motorem, který pohání politiku "nulové tolerance" v New Yorku a že „je jádrem strategických organizačních změn, které Bratton v NYPD v roce 1994 zavedl.“* (ibid: 12)

Jedním z klíčových opatření se stalo *posílení pozice velitele okrsku*. A klíčovým cílem pak *prosazení "kvality života" nad trestnými činy*.

Tabulka 1
Srovnání rozdílnosti policejních modelů

	Tradiční reaktivní model	NYC model	Community policing model	Na problémy orientovaný model
Hlavní priority	Proces zaměřený na reakce a výzvy; na vyšetřování a řešení trestných činů	Výsledek zaměřený na snižování kriminality a nepořádek	Proces zaměřený na zlepšení komunitních vztahů, adresování komunitních potřeb	Výsledek a proces zaměřený na identifikaci řešení policejních problémů
Míra zapojení ostatních	Nízká - policejní pozorování jako specializovaná aktivita	Relativně nízká – policie primárně zodpovědná za strategii snižování rozvoje a provádění trestné činnosti	Vysoká – důraz na spolupráci s komunitou a jejími zástupci	Vysoká – důraz na ustanovení partnerství, ve kterém se s ostatními aktéry řeší dané problémy
Použití informací	Nízké – dodávka informací jako vysoce rutinizovaná policejní činnost	Vysoké – informace slouží k identifikaci problémové oblasti, cílových zdrojů a vyhodnocování dopadů	Mírné – důraz na využívání informací na místní úrovni a nikoli jako použití k řízení odpovědi celé organizace	Vysoké – informace používané k identifikování problémů, vyvíjení strategie a vyhodnocování odpovědi
Použití donucovacích policejních strategií	Mírné – příležitostné zásahy a prudké útoky, určitá tolerance méně vážných přestupků	Vysoké – rozsáhlé využívání zatčení a prohledávání; energické vymáhání odpovědnosti za malé přestupky	Nízké – důraz na policejní konsenzus, lokalizace policie v rámci komunity	Nízké až mírné – donucovací strategie jako jedna z možností; zda bude využita, závisí na podobě problému

Tabulka 2: srovnání policejních strategií, Brereton 1999: 4

Tabulka srovnává policejní modely, využívané ve velkých amerických městech. Pro model NYPD (v tabulce jako NYC) je charakteristické zaměření na snižování kriminality a nepořádek. Ve vztahu ke komunitě je relativně nízké zapojení policie - za snižování kriminality je primárně zodpovědná policie. V otázce používání informací dosahuje NYPD model vysoké intenzity využívání informací (zefektivnění CompStat-em). A v oblasti použití donucovacích policejních prostředků využívá rozsáhlého zatýkání a vymáhání odpovědnosti za malé přestupky. V další kapitole budou mimo jiné představeny policejní strategie čtyř dalších velkých amerických měst, která pro snížení kriminality aplikovala odlišné strategie a dospěla k úspěchu - San Diego (na problémy orientovaný policejní model), Chicago (model Community policing), Washington DC (strategie aktivní hlídky, jež kombinovala aspekty modelu NYPD a na problém orientovaných přístupů) a Los Angeles (město zvolilo ve své strategii některé prvky teorie rozbitých oken a to především více agresivního vymáhání zodpovědnosti v drobných přestupcích, strategii známou jako "udržování pořádku").

2. 4 „Newyorský zázrak“

„„Newyorský zázrak“ – je velkolepý boom v poklesu kriminality. Snížení trestné činnosti na polovinu, pokles počtu 2245 v roce 1990 na 767 v roce 1997. Není tedy překvapením, že takové dění zapříčinilo zájem policistů, politiků a médií z celého světa“ (Dixon 1998: 96). Zázrakem se stal díky kvantitativnímu poklesu kriminality, jeho účinnost se měřila čísly a na širší a hlubší souvislosti se autoři politiky příliš neptali. „Newyorským zázrakem“ byla tedy „verifikována“ teorie rozbitých oken a podpořena samotná politika nulové tolerance.

Starosta New Yorku Rudolpho Giuliani, svým programem sliboval zbavit metropoli pověsti nebezpečného místa zmítaného kriminalitou a násilím (Harcourt 2001: 47; Punch 2007: 13). Během jeho volebního období (1993 – 2001), značným dílem jmenování Williama Brattona velitelem New York City Police Department (NYPD) došlo k silnému poklesu kriminality. Podle údajů Giulianiho kanceláře se množství ohlášených trestných činů snížilo v letech 1993-1997 o 44,3 %. Zmenšil se jak počet vloupání, přepadení a znásilnění, tak především počet násilných úmrtí, a sice zejména těch na veřejných místech za použití střelné zbraně (Bowling 1999: 535). „Newyorský zázrak“ byl spjat s vysokým poklesem vražednosti, nicméně Dixon přichází s podotknutím, že násilná vražedná činnost klesala již v letech 1990 – 1991, ještě před novým ustavením NYPD a před Giulianiho bezpečnostními opatřeními. (Dixon 1998: 531).

Sám William Bratton newyorský úspěch vysvětluje navýšením počtu policistů (o 7000 osob ještě před nástupem Giulianiho), decentralizací organizace – posílení pravomocí jednotlivých oddělení, propojení ve spolupráci s dalšími aktéry (specializovanými jednotkami), zatýkání prodejců drog strážníky a konečně, zpřístupnění vnitřních počítačových databází policejní korupce. (Bratton 1998: 34 - 40). Stěžejní empirickou disciplínou se v rámci kriminologie stala statistika a statistické mapování, proces sdílení databází v rámci kriminálního monitoringu, výše uvedený CompStat.

Prudký pokles kriminality, statistická databáze, rychlé a jednoznačné řešení sociálních konfliktů, to vše, umocněné silnou mediální i akademickou podporou, vytvořilo fenomén *The New York miracle*.

2. 5 Diskuze o účinnosti nulové tolerance při snižování míry zločinu

Diskuze o účinnosti a dopadech nulové tolerance, stejně jako o její přenositelnosti probíhá od jejího zavedení v roce 1994 do dnešní doby. Jde o koncept, který je neustále živý a politicky populární napříč kontexty a politickým spektrem.

Sedm kritických analýz

Chtěla bych na tomto místě krátce představit závěry sedmi analýz, zabývajících se hodnocením amerického poklesu kriminality v devadesátých letech v kontextu „Newyorského zázraku“. Dvě z nich (Massingova a Silvermanova) nereflektují nulovou toleranci jako ostrakizující, přísně represivní politiku, přichází i s argumenty, obhajujícími její význam. Další (Faganova, Zimringova a Kimova) analýza se staví k tématu neutrálně. Tři následující analýzy (Breretonova, Greenové a Cuneenova) argumentují proti výlučnosti nulové tolerance, poukazují na vedlejší faktory poklesu kriminality a zařazují dimenzi meziměstského srovnání přístupů a policejních strategií. Poslední představovanou analýzou (Nagyho a Podolneho) je velmi kritická reflexe nulové tolerance a přístupu NYPD jako přístupu rasistického, ostrakizujícího a napětí vytvářejícího. Za analýzami zařazují ještě tři argumentační úvahy - Blumsteinovu (1999) argumentaci, vztahující se přímo ke kriminalitě mladistvých, jež se váže na problematiku přístupu ke vzdělání, Freemanovou o vztahu hospodářského růstu a poklesu kriminality a Harcourtovu o iluzi řádu.

a) *Massingova analýza*

Massing píše v *The New York Review* o srovnávání pádu kriminality a vražd v několika velkých amerických městech, kde dochází k závěru, že i přes pokles kriminality mimo New York, je New York v mnoha ohledech jedinečný. A to i v kontextu celkového poklesu trhu s crackem. Poukazuje na to, že pokles zločinu v New Yorku byl výrazně vyšší než pokles před nastolením politiky nulové tolerance. (Griffith 1999: 19, srov. Nagy, Podolny 2008: 21, 22, 23, 25)

Není rozhodně nekritickým podporovatelem newyorské strategie, zdůrazňuje náklady spojené s tímto modelem s důrazem na pokles i v jiných městech. Dále uvádí, že statistiky zvyšují váhu Brattonova tvrzení o vděčnosti Newyorčanů za klid na ulicích. (ibid: 20)

b) *Silvermanova analýza*

Z interpretací účinnosti modelu NYPD, Silverman považuje za nejvíce pozitivní roli policie. Pokles kriminality v NYC nazývá fenomenálním. *V období 1994 – 1998 klesl New York ze 114. pozice nejnebezpečnějšího amerického města nad 100 tisíc obyvatel na 163. pozici. Nejen, že se stal NY bezpečnějším než Dallas, Houston, Los Angeles, Baltimore, Washington a Philadelphia, ale i než menší města jako Phoenix, Memphis, Seattle, San Francisco a San Diego.* (ibid: 20)

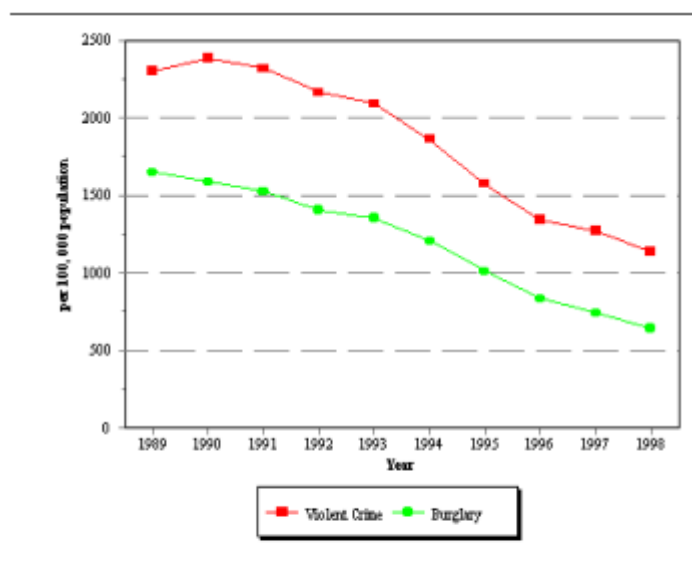
c) *Faganova, Zimringova a Kimova analýza*

Fagan, Zimring a Kim se nepokouší o srovnávací analýzu mezi městy, ale o historické srovnání vražednosti v NY. Uznávají, že pokles byl zapříčiněn změnami v policejních silách a strategii. Pátrají po skrytých příčinách poklesu a problematizují okamžitý pokles. Studie se zabývá vazbami na změny, které přišly do města během tří let do roku 1990. Zabití za použití zbraně začíná klesat již v roce 1991, ale ne tak dramaticky jako v roce 1994. (ibid:21)

d) *Breretonova analýza*

Srovnávací analýzu vztahu mezi poklesem míry kriminality v různých amerických městech a pravděpodobného účinku kontrastních policejních přístupů byla představena Davidem Breretonem na australském institutu kriminalistiky v roce 1999 při konferenci na téma “Mapování hranice australské trestní justice“. Brereton je obecně kritický k tomu, že si newyorská policie zaslouží plný úspěch za snížení kriminality od roku 1993. Jeho argument je dvojitý.

Brereton tvrdil, že násilný trestný čin a majetková trestná činnost začala klesat v New Yorku od roku 1990, o tři roky dříve, než byly zavedeny Brattonovy reformy. *Graf 1* ukazuje, mezi roky 1989 a 1993 poklesla násilná trestná činnost o 12 % (z 2 383, 6 trestných činů na 100 tisíc obyvatel až 2 089, 8) a vloupání se snížilo o 18 % (z 1 646, 3 trestných činů na 1 350, 3 trestných činů na 100 tisíc obyvatel). Brereton uznává, že tempo poklesu se zrychlovalo po tom, co se stal Bratton komisařem, ale na základě trendu z předchozích let se dá předpokládat, že by došlo k dalšímu poklesu hlášené trestné činnosti po roce 1993, a to i v případě, že by NYPD už neprošel žádnou reformou (re- engineeringem). (ibid: 23)



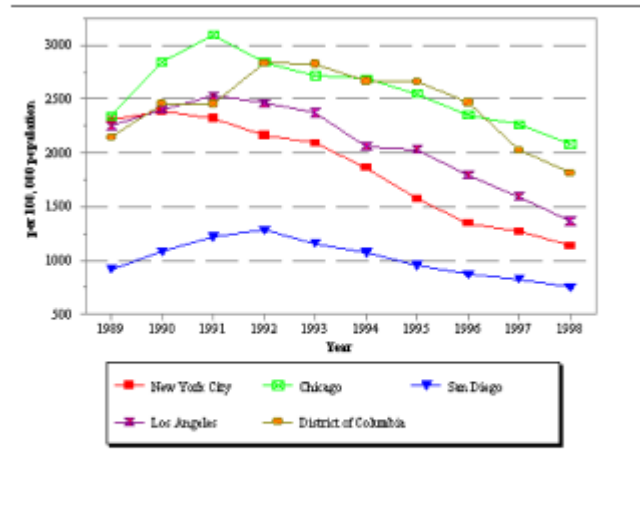
Source: Bureau of Statistics, *Sourcebook of Criminal Justice Statistics*, various.
Federal Bureau of Investigation, *Uniform Crime Reports*, various.

Notes: 1. The violent crime rate is the number of homicides, rapes, robberies and assaults per 100,000 population.
2. 1998 data are for the six months from January to June only and have been annualised to ensure comparability.
3. 1998 rates are based on 1997 population figures.
4. Due to the unavailability of data, 1990 rates are estimates only, based on the average of 1989 and 1991.

Graf 1: Pokles hlášené trestné činnosti (násilí a loupeže) 1989 – 1998, zdroj: Griffith 1999: 24 (srov. Marshall 1999: 4 - 5)

Dále Brereton konstatoval, že došlo v posledních letech k obecně k poklesu v počtu hlášené kriminality ve Spojených státech, zejména ve větších městech. A dodává: „*Na podporu tvrzení o konkrétních úspěších snižování kriminality modelem NYPD, je třeba nejen prokázat, že kriminalita klesla v New Yorku od roku 1993, ale také to, že se snížila ve větším množství než v jiných městech, kde byly použity různé přístupy policejní strategie. Při použití tohoto kritéria, se důkazy o specialitě „Newyorského efektu“ zdají být v nejlepším případě nejednoznačné*“. Brereton pak představuje údaje, které ukazují trendy roční míry kriminality New Yorku a čtyř dalších velkých amerických měst od roku 1989 do roku 1998. Pro srovnání byla vybrána čtyři města - Chicago, Los Angeles, San Diego a Washington, protože poskytují příklady z celé řady různých policejních přístupů. To znamená, že policejní oddělení San Diego je příkladem na problémy orientované policejní práce; od roku 1993, zavedlo policejní oddělení Chicago model Community policing, v roce 1997 Washington DC začala realizovat základní strategii aktivní hlídky, jež kombinovala aspekty modelu NYPD a na problém orientovaných přístupů. Los Angeles zvolilo ve své strategii některé prvky teorie rozbitých oken a to především více agresivního vymáhání zodpovědnosti v drobných přestupcích, strategii známou jako "udržování pořádku". Míra poklesu kriminální činnosti v jednotlivých městech, viz graf 2.

Figure 2.



Source: As per Figure 1.

Note: See Figure 1 for the definition of violent crime, and details of how rates were calculated. The violent crime rate for Chicago does not include forcible rape.

Graf 2 Míra poklesu trestné činnosti v jednotlivých městech U.S., zdroj: Griffith 1999: 24 (srov. Marshall 1999: 4 - 5)

Nejpozoruhodnější je jeho poznámka, že pokles kriminality ve Washingtonu se shodoval se zavedením nové „strategie hlídky“ v roce 1997. Poznává, že později tam také došlo k snížení počtu vražd. Dále tvrdí, že dostupné údaje naznačují, že za pokles trestné činnosti byl primárně odpovědný širší sociální a ekonomický vývoj a dodává, „že nelze popírat přispění policejních inovací, ale je odvážné tvrdit, že primární vliv měla pouze policie“, uzavírá, „že dopad byl více v otázce tempa změny, ne jejího směru.“ (ibid: 24 - 25)

e) *Greenové analýza*

Judith Greene z minnesotského institutu trestního soudnictví, nabízí méně podrobnou srovnávací úvahu padajících trendů kriminality v USA, než se vyskytuje například u Breretona. Co se týče vysvětlení obecného trendu napříč hlavními americkými městy, konstatuje, že mezi americkými kriminalisty jak liberálům (kteří poukazují na ekonomické nerovnosti a rasové nespravedlnosti jako na primární faktory, které přispívají ke zvýšení kriminality), tak konzervativcům (kteří dávají přednost vysvětlení zločinu s odkazem na klesající společenské hodnoty), se dosud nepodařilo nabídnout jakékoliv soudržné přesvědčivé vysvětlení současných trendů národní trestné činnosti. A dodává, že pokles kriminality nelze vysvětlit pouze proklamací „Jde o práci policie a zavedení politiky nulové tolerance.“ Jinými slovy, stejně jako u většiny

vysvětlení společenských událostí, jde o to, že měnící se trendy kriminality jsou výsledkem celé řady různých faktorů, včetně demografických faktorů a měnících se trendů v užívání drog. (ibid: 25)

f) *Cunneenova analýza*

Argumentace Cuneena je, že model nulové tolerance je „náročná policejní strategie“, což vyžaduje vysokou míru personálních zdrojů, aby mohlo docházet k přímému vymáhání práva na ulicích. Podle něj je správné se ptát, zda občané získávají hodnotu bezpečí za peníze, které jdou na zvýšení počtu policistů potřebných pro realizaci politiky nulové tolerance. Ptá se, zda má zvýšení finančních prostředků vést ke snížení kriminality.

V reakci na jeho vlastní otázku, Cunneen konstatuje, že v roce 1998 Independent Budget Office pro město New York zjistil, že:

- San Diego bylo jedno z hlavních měst (mimo New York City), které dosáhlo 40% poklesu míry kriminality od roku 1990 do roku 1996. Nicméně, San Diego tohoto dosáhlo s 1% růstem policistů na obyvatele
- Dallas dosáhl poklesu o 39% nárůst kriminality s poklesem policie na obyvatele na úrovni mezi 2 % a 3 %
- Pittsburgh dosáhl poklesu kriminality o 36 % s nárůstem policie na obyvatele o 6 %
- El Paso dosáhl poklesu kriminality o 33 % s 5% zvýšením policistů na jednoho obyvatele
- Miami dosáhlo poklesu kriminality o 28 % s poklesem policie na obyvatele o více než 11 %
- Seattle dosáhl poklesu kriminality o 18 % s 6% poklesem policisty na obyvatele

Tyto údaje lze srovnávat se zkušeností v New Yorku – snížení kriminality o 46 % bylo dosaženo v letech 1990 až 1996, ale se zvýšením z přibližně 30 tisíc na 38 000 policistů ve stejném období.

Následně uzavírá:

„Vztah mezi úrovní policie a úrovní kriminality v komunitě je tím, co v žádném případě není jasné. Některá města mají obě nízkou míru kriminality a nízké hladiny policejních kapacit. Jiné mají vysokou míru kriminality a vysoký počet policistů. Kromě toho mají některá města dosaženo významného snížení trestné činnosti, aniž zavádí politiku nulové tolerance.“ (ibid: 26 - 28)

g) *Nagyho a Podolneho analýza*

Nagy a Podolny poukazují na další rizika spojená s reformami NYPD. Snižování kriminality mělo za následek vysoký nárůst policejní brutality a bezohledného jednání policistů. Oddělení také čelilo obvinění, že povzbuzovalo příliš agresivní policejní přístup. Případy Abnera Louima a Amadoua Dialla¹⁴ v pozdních devadesátých letech vyvolaly otázky, zda Brattonovy metody měly snížit kriminalitu za cenu zvýšení zneužívání občanů. (Nagy, Podolny 2008: 1)

Míra násilných trestných činů se v New Yorku zvýšila sedminásobně mezi lety 1960 a 1990. A navzdory rozhodným úsilím oddělení v potlačování korupce, se nepoctiví policisté stali prodejci drog a zbraní a těžili ze svého přínosu drogovým dealerům. Tyto problémy nebyly jedinečné pouze pro New York. Města po celé zemi byla sužována násilím, trestnou činností a nepořádkem. Rodiny, které si to mohly dovolit, uprchly na předměstí, někteří sociologové získávali obavy, že americká města začínají umírat. (Ibid: 3)

Kriminalita mladých lidí

Blumstein věnuje pozornost kriminalitě mladých lidí. Náplní výzkumů na toto téma bylo zapojení vnitrostátních a meziměstských údajů a vnitřních městských analýz, to vedlo k řadě důležitých závěrů. Mezi faktory, které přispívají k nárůstu vražd mladých lidí v pozdních osmdesátých letech a jejich následný pokles po roce 1993 podle autora patří: *růst přístupu mladých lidí ke zbraním; epidemie zapojení mladých lidí v průmyslu cracku v eskalaci vražd mládeže; nově vznikající gangy mladistvých, kde se daní mladí stali hlavními účastníky násilí a předávání zbraní mezi svými členy v gangu.*

„Na základě analýzy časových trendů v mládežnické vražednosti na vnitrostátní a městské úrovni proti analýze mezi městy bylo zjištěno, že měla velmi silnou klesající tendenci od roku 1995, ta je kompatibilní se samoregulačními procesy, signalizujícími smrštění crackové epidemie, též snížené použití zbraní bylo důležitým faktorem přispívajícím k poklesu vražednosti mladých lidí v polovině devadesátých let. Tyto faktory se prolínají s dalšími aspekty - měnícími se na drogové trhy (méně nových uživatelů), snižující se účast v mládežnických ganzích, v souvislosti s rostoucí ekonomikou, poskytující legitimní pracovní místa pro mládež ve vnitřním městě, která by jinak

¹⁴ Louima byl zadržen v srpnu 1997 v Brooklynu a po převozu na policejní stanici fyzicky týrán a sexuálně zneužit, Diallo zastřelen devatenácti ranami v únoru 1999 příslušníky newyorské policie poté, co zaměnili jeho vytahování peněženky s vytahováním pistole (McArdle – Erzen 2001).

pravděpodobně figurovala v drogovém průmyslu, jako v něm figurovala o dekádu dříve, v polovině 80. let." (Blumstein a kol. 1999: 12 - 14)

Hospodářský růst snižuje kriminalitu

Jedním z klíčových argumentů proti výlučnosti represivní politiky je ten, že *hospodářský růst snižuje mnoho problémů*. Nárůst příjmů na obyvatele se zdá být důležitý pro snížení jak násilné, tak majetkové kriminality. Ekonomické podmínky specifických skupin jsou také důležité. Zvýšení mužské míry nezaměstnanosti má silný pozitivní vliv na násilnou kriminalitu, a zvýšení míry chudoby má silný pozitivní vliv na růst majetkové trestné činnosti. Důsledky těchto zjištění jsou, že strategie hospodářského růstu může účinněji snižovat kriminalitu než důrazná strategie veřejné bezpečnosti, zejména pokud vede k vyšší zaměstnanosti a příjmům pro dospívající muže, menšiny a obyvatele, žijící v chudobě.

Richard B. Freeman ve svém článku *Proč tolik mladých amerických mužů páchá trestnou činností a co proti tomu můžeme dělat?*¹⁵ uvažuje:

Od poloviny 70. let do poloviny 90. let se v US zhruba ztrojnásobil počet vězňů ve vězení, takže v roce 1993 byl vězněm jeden muž na 50 pracujících mužů. Věznění tak velkého množství jedinců mohlo kriminalitu velmi zredukovat: jestliže jsou ti nejhorší ve vězení, nemohou přepadat, krást a jinak obtěžovat občanstvo. Ale nedošlo podle něj, nahlíženo touto logikou, k až zas tak velkému poklesu kriminality.

A dále se ptá:

„Je růst kriminality spojený s poklesem zaměstnanosti? Je „jejich zavírání“ jediná osvěta k vítězství nad kriminalitou?“ (Freeman 1996: 25 – 26)

Iluze řádu

Harcourt analyzuje potřebu nastolit pořádek v díle *Iluze řádu (Illusion of Order)*, kde se zamýšlí nad spořádaností samotné teorie rozbitých oken. Snaží se nahlédnout za „fasádu“ se spravenými okny a dospívá k závěru, že zdánlivá uspořádanost může být iluzí řádu:

„Je pravda, že politika „rozbitých oken“ operuje v mnoha případech s agresivními disciplinárními praktikami, které maskuje regularitou legálních procesů. Něco, co může vypadat jako řád mnoha

¹⁵ Originální název článku: Why do so many young american man commit crimes and what might we do about it?

občanů. Ale tento řád může obsahovat mnoho neřádu. A neřád může obsahovat mnoho řádu, není tam moc změn. Uspořádanost „rozbítených oken“ může být iluze řádu“ (Harcourt 2001: 19).

K tomu dodávám paralelu s českým prostředím – oprava omítek a nasazení plastových oken směrem do ulice (v případě jižní části Duchcova panem Spurným, majitelem tamního bytového fondu) ještě neznamená spravený interiér domu, nevypovídá to o stavu obyvatelnosti domu. Stejně tak, pokud budeme mluvit o „lidských rozbítených oknech“ – například vytěsnění lidí bez domova či lidí drogově závislých od nákupních center, kdy „tam najednou nejsou“ je rovněž iluzí řádu – jsou jinde a jejich problémy nezmizely.

Z výše uvedených závěrů analýz politiky nulové tolerance v NYC vyplývá, že se jejich autoři shodují na tom, že

- míra kriminality začala klesat jednak i ve městech, která aplikovala jiné policejní strategie a začala klesat již v období raných devadesátých let
- v poklesu kriminality nejen v NYC, nýbrž i dalších hlavních městech USA hrál svou nezastupitelnou roli trh s drogami
- policejní taktiky pod hlavičkou nulové tolerance byly v poměru s jinými strategiemi velmi nákladné
- policejní taktiky pod NYPD byly natolik represivní, že v určitém smyslu hraničily či e přímo stávaly ostrakizací a institucionálním rasismem
- v bilanci úspěchu, nazývaného „Newyorský zázrak“ byla naprosto opomenuta ekonomická dimenze a historický kontext a vývoj, byl ve své podobě vytržen z kontextu
- nastolení řádu může být jen iluze řádu, viditelné řešení nemusí nutně znamenat skutečné řešení problémů

Za podstatnější pro pokles kriminality byly uznány v průběhu dekády po implementaci nulové tolerance jiné faktory, patřily mezi ně: dlouhodobý ekonomický růst, demografické změny související se stárnutím populace a nedostatkem mladých mužů, konfiskace zbraní a omezení možnosti jejich nošení na veřejnosti, průměrně delší tresty odnětí svobody a vyšší počet vězňů, konec epidemie cracku, rozšiřování prevence kriminality se znatelně vyšším podílem veřejnosti, legalizace potratů a další (Brereton 1999, Wacquant 2009b: 252 - 259)

2. 6 Šíření konceptu nulové tolerance

V Evropě (Velká Británie a Francie) byla politika nulové tolerance realizována sociálními demokraty, v původním newyorském prostředí byl realizátorem republikán. Koncept se tedy z původního odlišného prostředí přenesl snadno do historicky odlišného, se svými důrazy jinak nastavenou politikou. Wacquant tento zdánlivě nepředstavitelný posun vysvětluje následujícím: *„Témata kriminalizace a marginalizace chudoby jsou v dnešní době západní společnosti vysoce aktuální. V západních společenských systémech jsou postupně přijímány neoliberalní principy řízení státu, založené na oddělení ekonomické sféry od sféry sociální“* (Wacquant 2009b:8).

Pojem „nulové tolerance“ bývá často spojován s nesouvisejícími iniciativami a zároveň některé její prvky jsou obsaženy v běžné policejní praxi, jen to tak není označováno. Autoři Belina a Helms provedli v německém Essenu a skotském Glasgow šetření, v němž dospěli k závěru, že činnost policie, aplikující nulovou toleranci *„musí být zkoumána nikoli pouze jako nástroj prevence kriminality, ale také v kontextu meziměstské konkurence“* (Belina a Helms 2003: 1845).

V následujícím se shodují z výše zmíněnou Wacquantovou tezí o gentrifikaci center měst a marginalizaci chudoby: „špinavé a nebezpečné městské centrum je špatné pro obchod“ a, že „zákon a pořádek“ má proces „estetického zušlechťování městských center“ (ibid: 1862) pouze ospravedlnit. Toto vysvětlení „vystrnadění nežádoucích elementů pryč z centra“ je také velmi silný politický slogan, používaný i v českém prostředí. Na nulovou toleranci je tedy třeba pohlížet vždy v kontextu prostředí a doby, není univerzálně přenositelná a její důsledky se nedají příliš předpokládat. Nicméně i přes to je „flexibilní využití stěžejní předností nulové tolerance“ (Newburn a Jones 2007: 234) a to zvláště ve chvíli, kdy se jí chopí ten, kdo slibuje rázné a rychlé řešení pro společnost toužící po větší bezpečnosti, kdy daná pocituje silné nebezpečí kriminality.

2. 7 Shrnutí původního konceptu politiky nulové tolerance

Přikročme nyní k celkovému shrnutí původního konceptu politiky nulové tolerance s ohledem na následující část práce, jež je věnována výzkumu politik nulové tolerance v českém prostředí dvou severočeských měst – Duchcova a Litvínova.

V roce 1993, rok před zavedením NT, bylo zadrženo v NYC za přestupky přibližně 129 404 lidí, o sedm let později, v roce 2000 vyrostlo toto číslo na 226 663 případů, došlo tedy k téměř 75%

nárůstu zadržených (Harcourt 2001: 167). V tomto časovém intervalu docházelo tedy ke znatelným represivním opatřením.

Jazyk nulové tolerance implicitně přetváří význam některých sociálních kategorií – z žebráků, bezdomovců, mladistvých a vícečetných rodin se stávají „zločinci“ a „nepřátelé“ sociálního řádu, kteří si zaslouží jen dohled a trest (Innes 1999: 406 - 407). Kdo jsou „slušní lidé“ záleží v rámci konceptu na sociálním a kulturním kontextu. Přičemž, kdo je a není dostatečně slušný, určují především političtí zástupci, kteří situačně tyto sociální konstrukty určují. Jak se pozná skupina hrajících si děti od skupiny vandalizujících dětí? Kdo smí sedět na schodech před domem a u koho už se jedná o přestupek? Komu lze tolerovat vyhození nedopalku na zem a kdo už je za to postihován? O teoretických východiscích této polarizace společnosti pojednává etiketizační teorie zločinu, v této práci viz kapitola 1. 4.

Pro příklad paralelního prizmatu můžeme narazit na příklad z Duchcova, ten má zde i příklad funkci přemostění od představení na první pohled vzdálené zkušenosti New Yorku po každodenní realitu života v Duchcově či Litvínově, ale i dalších českých měst, která vyšla na cestu nulové tolerance a dosadila si za ni kýžený obsah a cíle, zkušenost popisuje dnes již bývalá starostka Duchcova, J. Bártová:

„Zkušenost s ročním fungováním programu si pochvaluje a její úspěšnost dokládá statistikou přestupků proti veřejnému pořádku, které řešila zdejší městská policie. Jejich počet narostl z 23 za první pololetí roku 2012 na 360 za první pololetí roku 2013. Bez špetky ironie shrnuje duchcovské úspěchy: „Dřív jsme vás nechali beztrestně zahodit papír od tatranky, dneska už se to nestane.““¹⁶

Pokud shrneme genezi vývoje původního konceptu NT, první využití nulové tolerance je spojeno s americkou „válkou proti drogám“ v otázce postihování držení ilegálních drog, byla spojena s vládou starosty Rudolpha Giulianiho a strategií NYPD pod vedení Williama Brattona, slibující zlepšení kvality života ve městě, dále byl koncept využit v otázce násilí na ženách. K poklesu kriminality prokazatelně došlo a z Newyorské strategie se tak stal „Newyorský zázrak“, skloňovaný v mnoha zemích za hranicemi spojených států. V souvislosti s přijetím newyorské zkušenosti se v literatuře nejčastěji mluví o Velké Británii, kde byla politika nulové tolerance realizována nikoli konzervativní republikánskou stranou, jako tomu bylo v NYC, nýbrž levicovou Labour Party. A i přes toto zavedení nedošlo k přílišné změně policejní strategie, což naznačuje, že přejetý koncept se ve výsledné realizaci řídí mnohem více interní státní dynamikou, než silným externím vlivem.

¹⁶ Malík, T., Brodilová Z. *Laboratoř Duchcov*, Nový prostor, č. 445, online dostupné z 3.4. na <http://www.novyprostor.cz/clanky/445/laborator-duchcov.html>

„Newyorský zázrak“ a úspěchy tamní policie se děly v kontextu již dříve klesající kriminality (jak je pojednáno výše v textu v kapitolách *Kritika teorie rozbitých oken* a *Diskuze o účinnosti politiky nulové tolerance*) nejen v New Yorku, nýbrž i v jiných velkých amerických městech. Trestaná kriminalita v NYC naopak rostla spolu s trestáním malých přestupků, které se započítávaly do celkové kriminality (Harcourt 2001: 167). Jako alternativní vysvětlení poklesu kriminality byly zmiňovány tyto: demografické změny, legalizace potratů, stabilizace trhu s drogami a doznívání epidemie cracku, vyšší počet vězňů, šíření preventivních programů kriminality a zapojení občanského sektoru. Tato vysvětlení se ale do „Newyorského zázraku“ nedostala, vysvětlením byla účinnost politiky nulové tolerance.

Nyní již přistupme ke třetí části práce, k českému případu implementace politik nulové tolerance. Přesuňme se nyní z amerických devadesátých let do současnosti severočeských měst, na Mostecko, strukturálně znevýhodněny region s jednou z největších nezaměstnaností.

3. ANALÝZA POLITIK NULOVÉ TOLERANCE V DUCHCOVĚ A V LITVÍNOVĚ

Výzkumu nulové tolerance v Duchcově a Litvínově předcházela výzkum *Nulová tolerance: Vstupní analýza a databáze* (Štěpán Ripka (garant) a kol., 2014), skládající se ze čtyř částí

- představení původního newyorského konceptu nulové tolerance a jeho teoretických východisek – popis geneze politiky nulové tolerance v NY, společně s evidencí již proběhlé diskuze o její účinnosti
- dále mediální analýza (za pomoci databáze Newton media) pojmu/klíčového slova „nulová tolerance“ (dále v textu pojem i ve zkratce NT) v českém prostředí – analýza mediálních zpráv a analýza pěti pilotních rozhovorů¹⁷ na téma NT a dokumenty ministerstva vnitra a zkoumaných měst¹⁸
- analýza „Zero tolerance v pojetí české policie“
- jako čtvrtá část, příloha - mediální databáze zpráv o nulové toleranci Newton Media

První tři jmenované části disponují ve svých závěrech dílčími doporučeními a návrhy otázek¹⁹ pro další výzkum. Tato dílčí doporučení byla brána jako součást metodického aparátu výzkumu *Analýza politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově*, jež na výše zmíněnou vstupní analýzu, o rok později navazuje. Tento výzkum vedla jako hlavní řešitelka Mgr. Lucie Trlifajová (Multikulturní centrum Praha, Spot, z.s.). Dále na výzkumu spolupracovali Mgr. Filip Pospíšil (Agentura pro sociální začleňování) – metodologie, interpretace dat, zpracování textu a doporučení; Mgr. Petr Kučera (Multikulturní centrum Praha, Spot, z.s.) – metodologie, terénní fáze výzkumu a interpretace dat, zpracování textu a doporučení; Mgr. Blanka Kissová (Multikulturní centrum Praha) – terénní fáze výzkumu a interpretace dat, zpracování textu a Bc. Barbora Matysová (Sociologie FF UK) – terénní fáze výzkumu a interpretace dat. Jako spoluautorka této analýzy si dovoluji se svolením hlavní řešitelky a zadavatele (Agentury pro sociální začleňování), v této práci použít data (na jejichž sběru a analýze jsem se podílela), dílčí poznatky a závěry z výše uvedeného výzkumu.

¹⁷ Martin Klika - radní ústeckého kraje pro bezpečnost a sociální věci a bývalý místostarosta města a velitel městské policie Litvínov, Jan Černý - Člověk v Tísni, programy sociální integrace, Radek Jiránek – zástupce ředitelky odboru prevence kriminality MV ČR (projekt Úsvit), Martin Hrinko - ředitel služby pořádkové policie, Milena Bačkovská - vedoucí oddělení obecních policií

¹⁸ Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR, Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích, Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015, Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 až 2015, Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období 2013-2014, závazný pokyn PP č. 110/2008 o plnění úkolů služby pořádkové policie a služby železniční policie, Závazný pokyn PP č. 32/2010 o činnosti na úseku menšin, Veřejná část dokumentace programu Úsvit, Oficiální výstupy odboru bezpečnostní politiky MVČR pro obecní policie (analýzy, stanoviska, metodiky)

¹⁹ Viz příloha

Druhá část vstupní analýzy řeší v souvislosti s nulovou tolerancí mediální pole a její ukotvení v politických programech a prohlášením českých měst, s oporou pilotních rozhovorů, dokumentů Ministerstva vnitra a jednotlivých obcí.

Pojem nulová tolerance v českém prostředí objevuje na mediálním poli ke konci devadesátých let, kdy se do tuzemska dostává skrz zahraniční zprávy z New Yorku a Velké Británie. Ve vztahu k dění v České republice se objevuje v souvislosti s protesty demonstrantů proti zasedání Mezinárodního měnového fondu (2000). O rok později se začíná tento pojem vyskytovat ve vztahu k alkoholu při řízení či drogové scéně.

Prvními městy, která nulovou toleranci představují jako svůj program (nejde pouze o dílčí opatření, nýbrž o politický program) jsou v roce 2002 Ústí nad Labem a o rok později, v roce 2003 město Slaný. Poté dochází k rozšíření do dalších měst po celé České republice. Nulová tolerance v Ústí nad Labem byla primárně zaměřena na oblast bezpečnosti v činnosti městské policie. Slaný se zaměřovalo vedle oblasti bezpečnosti i na oblast sociální – na tvrdý přístup vůči neplatičům nájemného a přísnou kontrolu výplaty sociálních dávek. To i přes nařčení z rasismu (aktivisty a tehdejším ombudsmanem Otakarem Motejlem), deklarovalo nulovou toleranci jako princip „stejných pravidel pro všechny.“²⁰

NT více méně jako komplexní program byla implementována mezi lety 2002 – 2013 v celkem sedmnácti městech napříč kraji, patřila mezi ně tato: Ústí nad Labem, Slaný, Kladno, Vsetín, Praha, Bohumín, Chomutov, Most, Karviná, Rotava, České Budějovice, Varnsdorf, Postoloprty, Mladá Boleslav, Duchcov, Litvínov, Kolín.

Jako dílčí opatření, nejčastěji v oblasti bezpečnosti byla na určitý čas zavedena do těchto třiceti sedmi měst a městských částí: Sřekov (Ústí nad Labem), Beroun, Jindřichovice pod Smrkem, Svitavy, Česká Lípa, Kutná Hora, Smečno, Stochov, Nové Strašecí, Štětí, Libochovice, Valašské Meziříčí, Desná v Jizerských Horách, Písek, Bruntál, Chrudim, Přibyslav, Orlová, Žatec, Ždírec nad Doubravou, Semily, Jirkov, Brno, Mojžíř (Ústí nad Labem), Blansko, Příbram, Sokolov, Vysoké Mýto, Vimperk, Bílovec, Šternberk, Horní Jiřetín, Havířov (sídliště Šumbark), Přerov, Šlukovsko - Rumburk, Jiřikov, Staré Křečany.

²⁰ „Ve středu Slaný rozhodlo o dalším vystěhování, tentokrát neromské rodiny. "Upozorňuji, že všem měříme naprosto stejně," dodal místostarosta. Vystěhování romských neplatičů nájemného je nejviditelnější důsledek programu nulové tolerance, který město začalo prosazovat. Podle něj by měly za jakékoliv porušení vyhlášek či zákonů následovat nejtvrďší možné postihy. Naopak úředníci v jeho rámci budou odbourávat zbytečnou administrativu“. Cit. podle Newton Media Monitoring, Radnice ve Slaném se rozhodla tvrdě pokračovat: k vystěhovaným Romům přibude neromská rodina. Martin Bradáč, MF Dnes – Střední Čechy, str. 19, 21. 6. 2003

Na příkladu Ústí nad Labem a Slaného můžeme pozorovat dva přístupy v implementaci politik nulové tolerance. První, ústecký, zaměřený na bezpečnostní oblast a aktivitu městské policie, má k původnímu newyorskému konceptu blíže (viz druhá část práce). (Starosta Gandalovič působil v pozdních devadesátých letech jako konzul v New Yorku a čerpal tak přímo z Giulianiho přístupu). Druhý, slánský program, rozšířený o sociální oblast, již otvírá jisté specifikum oproti zámořské inspiraci. Toto specifikum je syceno zejména sociální a bytovou politikou. Souhrnně jsou tyto politiky v jednotlivých městech nazývány jako „nulová tolerance vůči neslušnosti“ nebo „nulová tolerance vůči nepřizpůsobivým.“²¹

„Lidé, kteří dodržují zákony a vyhlášky, platí daně, musí vědět, že mají přednost před těmi, kteří konají opak.“ - Slánská radnice 06/2003²²

„Jedná se o soubor právních postupů města vůči všem neslušnostem, které otravují život většině slušných občanů“ - Slánská radnice 01/2004

Tyto politické deklarace pokládají jistou definici problému – definují skupiny obyvatel a polarizují tak kategorie „slušných občanů“ a „neslušnosti“. Tato polarizace je jednak navázána na etiketizační teorii, stigmatizaci (viz první část práce, kapitola 1. 4) a současně na vlastní polarizační kategorizaci v teorii Broken Windows²³ (viz druhá část práce, kapitola 2. 2. 1. *Teorie „Broken windows“*).

Nulová tolerance v českém prostředí je, v rámci mediální analýzy ve vstupní analýze, podobně jako původní newyorský koncept (viz druhá část kapitola 2.1. *Přístup k nulové toleranci*), nahlížena jako „marketingový tah“ a umění „prodat se veřejnosti“. Tato označení se objevují i u informantů v našem výzkumu, který bude představen v následujících kapitolách.

Podoba nulové tolerance a krystalizace jejích charakteristik probíhá od pozdních devadesátých let, přes první zavedení v Litvínově v roce 2002, do dnešní doby. Neexistuje žádný univerzální model politiky nulové tolerance. Existuje ale univerzální princip a tím je *rychlé a snadné řešení bezpečnostní situace* (ať již reálné kriminality či subjektivnímu pocitu nebezpečí, v České

²¹ Program nulové tolerance ve Slaném je rozdělený do dvou bodů:

1) "Program nulové tolerance vůči neslušnosti"

2) Spolu s nulovou tolerancí neslušnosti je publikovaný aj "Program nulové tolerance vůči narůstající byrokracii v České republice".

„Města a obce na Kladensku se potýkají s neplatiči nájemného. Nejradiálnější postoj k neplatičům zaujalo Slaný. Počátkem léta zde radnice vyhlásila program nulové tolerance vůči neslušnosti, v jehož rámci vystěhovala z ubytovny Mexiko několik rodin neplatičů. Případem se zabývá kancelář ombudsmana Otakar Motejla.“ Cit. podle Newton Media Monitoring. *Městům dluží miliony korun*. Ondřej Špalek, Kladenský deník, str. 17 26.11. 2003

²² Cit. podle Newton Media Monitoring. *Romové jsou na ulici kvůli akci "nulová tolerance k neplatičům"*, Martin Zeman, Lidové noviny, titulní strana 18.6.2003

²³ Klíčové pojmy teorie „Broken windows“ (Wilson, Kelling, 1982, : 2, 30) - „order“ (pořádek), „disorder“ (porušování pořádku), „decent folk“ (slušní lidé) či „regulars“, „strangers, drunks and derelicts“ (neslušní) (srov. Dixon 1998: 104, Harcourt 2001:25)

republiky nejčastěji spojena se sociálně vyloučenými lokalitami, ale i veřejným prostranstvím v centru měst) navázané na sociální problémy, ten se ukazuje jako společný jmenovatel napříč prostředím, kde byla NT uchopena jako jistý způsob řešení situace v obci či městě.

Třetí část vstupní analýzy se soustředila na politiku nulové tolerance ve vztahu bezpečnostním složkám. Její autor, na základě mediální analýzy postuloval, že *„politiky nulové tolerance přicházejí na pořad dne jako reakce na zdání neuspokojivé bezpečnostní situace, zpravidla spojené s některou ze sociálně vyloučených lokalit v daném městě (...) a že iniciativa tedy nevychází ze strany bezpečnostních složek - ty se na situaci adaptují“* (Ripka a kol. 2014: 52) a (...) *„schéma je většinou obdobné - sestěhování problémových obyvatel do jedné části města přinese koncentraci problémů. Ve chvíli, kdy situace začne ohrožovat lokální mocenský status-quo, se radnice staví na stranu občanů, kteří se ohrazují proti nastalé situaci a přichází s nabídkou řešení“* (ibid: 52 - 53)

Po tomto úvodu do poslední, empirické části práce, věnované konkrétnímu uvažování v mediálním a bezpečnostním rámci (historickému rámci a východiskům je věnována druhá část práce, prezentovaná jako case study), vstupní analýze o politice nulové tolerance v České republice, již přikročím k samotnému výzkumu politik nulové tolerance v prostředí dvou severočeských měst – Duchcova a Litvínova.

Následně bude představena metodologie výzkumu, východiska uvažování o problematice disciplinačních politik, výzkumné otázky, metody a techniky výzkumu a některá omezení výzkumu, na které bude navázáno v závěrečných doporučeních v otázce možnosti další výzkumné činnosti v tomto tématu.

Na metodologickou část navazuje analytická část s konkrétními informacemi a daty, které se podařilo nashromáždit a analyzovat do navazujících dílčích závěrů. Ty jsou nahlíženy pro obě města zvlášť (jde o dvě případové studie) a zároveň vzhledem k podobným výchozím situacím v momentu zavedení politiky („bitva o Janov“ v Litvínově a „pouliční válka“ v Duchcově) hledám společné principy v současně sledovaných, vedlejších dopadů politiky nulové tolerance na oblasti financování neziskových organizací, romských terénních pracovníků, politiky vzájemného soužití, bytové politiky, veřejného prostoru a možnosti jeho využívání.

3. 1 METODOLOGIE

Výzkum byl realizován jako zakázka (externí výzkum) pro Agenturu pro sociální začleňování (ASZ). Činnost na výzkumu od konce června do prosince 2015 (předvýzkumná, výzkumná a terénní část 06/2015 – 09/2015; analytická část 09/2015 – 11/2015; část psaní závěrečné zprávy 11/2015 – 12/2015). Realizátorem výzkumu byl SPOT, z. s. – Centrum pro společenské otázky. Výzkumný tým byl složen z pěti výzkumníků, jak jsem již předeslala v úvodu této části (se jmény a pracovními institucemi a náplní práce v rámci výzkumu).

Základní cíl výzkumu byl definován zadavatelem (ASZ) a následné výzkumné otázky krystalizovaly v průběhu předvýzkumné fáze (evidence dokumentů a materiálů jednotlivých měst, pilotní konzultace a výsledky *Vstupní analýzy* (Ripka a kol., 2014)).

Cílem tedy bylo vypracovat *analýzu a zhodnocení politiky nulové tolerance v Litvínově a Duchcově jako manuálu pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a problémů v soužití místních obyvatel*.

Naplnění vytyčeného cíle zahrnovalo:

- popis politiky a jejích jednotlivých opatření
- základní zhodnocení nastavení těchto opatření
- základní zhodnocení dopadů politiky nulové tolerance

3. 1. 1 Přístupy a východiska výzkumu, klíčové pojmy

Přístupy k fenoménu (teoretickému i aplikovanému) politiky nulové tolerance jsem popsala v teoretických východiscích v první části práce. Politika nulové tolerance, tak jak ji známe ať už z amerického či českého kontextu je disciplinační politikou, která staví na již výše zmíněném *rychlém a jednoduchém řešení navrácení pořádku, které se projevuje v oblastech „rozbítených oken“*²⁴

a) *kontrolou* – kontrola veřejného prostoru policejními strážníky, kontrola domácností

²⁴ Lokality identifikované jako kriminogenní zóny (skrz monitoring „hot spotů“) či jako lokality „úpadku kvality života“ (chudinské čtvrti trpící škálou sociálních problémů, kdy se tyto zrcadlí na podobě veřejného prostoru); v českém kontextu se jedná o „sociálně vyloučené lokality“ (v případě této práce Janov v Litvínově a jižní část Duchcova), ale i centra měst (zákaz konzumace alkoholu v parcích a na veřejných prostranstvích)

b) *disciplinací* - za pomoci vyhlášek o pohybu ve veřejném prostoru, kamerového systému a zásluhového systému „když si budete plnit všechny svoje povinnosti, můžete se odstěhovat z ubytovny do bytu“ nebo rovnou „výchova nepřizpůsobivých k tomu, aby si osvojili pravidla slušného chování“. Disciplinační techniky jedince a skupiny označují, cvičí, zkouší, pozorují, hodnotí, „*podřizují ho různým ceremoniím, vyžadují od něj, aby se vykazoval jistými znaky*“ (Foucault 2000: 60)

c) *polarizací, rozdělením společnosti* – na „*slušné*“ a „*neslušné*“ či „*nepřizpůsobivé*“

d) *opomenutím strukturálního kontextu problému* – dlouhodobé regionální nezaměstnanosti, z níž vyplývá zadlužení, závislosti, obchod s chudobou

Ve výzkumu jsme se ovšem nesnažili analyzovat politiky nulové tolerance apriorně jako politiky disciplinace a segregace, nahlíželi jsme je jako *politiky s problematickou pověstí, které s sebou nicméně nesou zvýšenou míru aktivity a zapojení města v často poddimenzovaných oblastech. Vycházeli jsme z předpokladu, že politiky nulové tolerance představují do jisté míry „prázdnou nádobu“, která může zahrnovat velmi různorodá opatření – přičemž ne vždy musí tato opatření odpovídat proklamovaným cílům.* (Trlifajová a kol. 2015: 7)

Přístupy politik nulové tolerance tak, jak jsou postulovány v Litvínově a Duchcově, nemají stanovené konkrétní cíle, kterých by chtěly dosáhnout, nemají konkrétní indikátory, které by chtěly naplnit. Úspěšnost jejího zavedení nebyla výzkumnou cestou ani v jednom městě realizována. Krajský radní pro bezpečnost, Martin Klika hodnotí ve svých materiálech a prohlášeních tak „že v Janově je klid“, v Duchcově je toto hodnoceno podobně ve smyslu „situace se zklidnila“.

Absence konkrétně stanovených cílů politiky nás ve výzkumu ovlivnila po metodické stránce, nemohli jsme jednoduše uplatnit metody evaluace a celkového zhodnocení směřování politiky od cílů k naplňovaným výsledkům.

Věnovali jsme proto pozornost vzniku politiky nulové tolerance a jeho kontextu, její existence a jejímu zhodnocení. Postup analýzy byl rozdělen do čtyř částí. Metodologickým východiskem byly přístupy blízké teoriím sociální konstrukce cílových skupin (Schneider, Ingram, deLeon 2014). Důraz byl kladen i na způsob, jakým se vnímání skupin a jejich mocenské postavení promítá do přístupů k sociálním problémům a následné tvorby politiky, jak jsou tyto jednotlivé skupiny konstruovány a jak zpětně politiky vnímání jednotlivých skupin, tedy i tvorbu dalších politik, ovlivňují.

Zde výše zmíněné čtyři části postupu naší analýzy:

1. V první části výzkumu je kladen důraz na širší kontext utváření politik nulové tolerance a strukturální podmíněnosti, v rámci kterých politiky nulové tolerance vznikají. Specifická pozornost je věnována kontinuitě institucionálního uvažování o utváření politik v sociální oblasti, ve vztahu k bezpečnosti a zajišťování veřejného pořádku.

2. Na první část navazuje analýza proklamovaných cílů politik nulové tolerance, způsobu definice problému, na nějž reaguje a zarámování tohoto problému. V návaznosti na tuto analýzu bylo možné mluvit o politice nulové tolerance jako o politice, jejímž cílem je kontrola a disciplinace určité skupiny.

3. V rámci navazujícího zpracování přehledu opatření politik nulové tolerance tedy nešlo o jejich deskripci, ale o analýzu mechanismů a forem, které převádějí do praxe východiska nulové tolerance.

4. Poslední dimenze analýzy se zaměřuje na vyhodnocení dopadů politiky nulové tolerance na celkovou sociální a bezpečnostní situaci a kvalitu soužití obyvatel v lokalitách, na které byly politiky nulové tolerance prioritně zaměřeny. (Trlifajová a kol 2015: 8)

3. 1. 2 Metody výzkumu

Jak bylo již částečně zmíněno výše, v úvodu kapitoly o metodologii výzkumu, harmonogram výzkumu byl ohraničen červnem a prosincem 2015. Výzkumná část se skládala z předvýzkumné/vstupní a terénní fáze (06 -09/ 2015). Předvýzkumná část se dělila do

- a) evidence a revize v úvodu této části zmíněné *Vstupní analýzy a databáze*
- b) deskresearch
- c) nastavení metodologie terénního výzkumu (kdy došlo ke změně jedné z metod v průběhu pilotních terénních šetření, více viz kapitola Terénní výzkum)

Další, výzkumná, terénní část probíhala od července do září (07 – 09/2015) její součástí byly

- a) hloubkové rozhovory
- b) krátké anketní rozhovory (11/2015 – probíhaly již mimo výzkum pro ASZ)
- c) zúčastněné pozorování
- d) statistická data

e) další doplňující zdroje

Třetí, analytická část byla částečně realizována již v průběhu sběru (v rámci konzultací a diskuzí o situaci v jednotlivých městech a dále přepisem rozhovorů a dílčích závěrů). Nejintenzivněji byla realizována od konce září do poloviny listopadu (09 – 11/2015) a byla naplněna

a) analýzou sesbíraných dat (rozhovory, pozorování, statistická data a další doplňující zdroje – evidence starších výzkumů v Litvínově a Duchcově)

b) konzultacemi nad dílčími zjištěními

c) dočerpáváním dalších zdrojů (například vypracováním obsahové analýzy výskytu pojmu *Nulová tolerance*, analýzou situačních zpráv z dob zavádění této politiky (Litvínov 2008; Duchcov 2013), analýzou webových stránek osobností spojených se zaváděním politiky)

Čtvrtá, závěrečná část výzkumu byla věnována vlastnímu psaní závěrečné zprávy a jejímu připomínkování (11 – 12/2015).

Takto tedy vypadal harmonogram výzkumu *Analýzy politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově*. Nyní již přikročíme k detailnímu popisu jeho jednotlivých částí.

3. 1. 3 Evidence a revize neveřejné *Vstupní analýzy a databáze* (Ripka a kol. 2014)

Výše v textu uvedená *vstupní analýza*, skládající se ze čtyř částí sloužila pro evidenci již před – zkoumaného tématu a revizi informací o městech Duchcově a Litvínově. Pro úplnost uvádím přesné znění jednotlivých částí:

1) Václav Walach: *Nulová tolerance, kontrola zločinu a sociální vyloučení: Analýza související literatury a návržení konceptuálního aparátu k výzkumu nulové tolerance v českých sociálně vyloučených lokalitách*

2) Lucie Trlifajová: *Politiky „nulové tolerance“ v České republice*; Megy Korábová: *Přehled politik nulové tolerance - pojem nulová tolerance v českých médiích*

3) Michal Tošovský: *„Zero tolerance“ v pojetí české policie*

4) Lucie Trlifajová, Štěpán Ripka: *Databáze - nulová tolerance v českých médiích*

+ přílohy

- a) přepsané pilotní rozhovory
- b) plné znění analyzovaného mediálního obsahu z databáze Newton media

Závěry tohoto dokumentu sloužily jako teoretický i faktický podklad naší analýze, zároveň i jako opora výzkumu (informace o prvotní implementaci politik nulové tolerance v New Yorku; informace o kontextu vzniku politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově; výčet jednotlivých opatření; výčet spolupracujících aktérů při realizaci politiky; celorepublikový kontext zavádění ať již komplexních politik nulové tolerance či jen některých opatření).

3. 1. 4 Deskresearch

Součástí fáze deskresearch byla výše uvedená revize a evidence vstupní analýzy, následně rešerše aktuálních informací o existenci politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově. Mezi tyto hledané informace patřily:

- aktualizace informací o politických situacích (koalicích, jednotlivých postech) v Duchcově a Litvínově
- základní shrnutí vývoje politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově
- timeline jednotlivých opatření v kontextu politických změn ve městech
- vztah Duchcova a Litvínova s Agenturou pro sociální začleňování (v Duchcově skončila spolupráce nešťastným odchodem ASZ, viz některá omezení výzkumu a text analýzy)
- rešerše dostupných městských materiálů, týkajících se realizace nulové tolerance (zápisy monitoringů, zápisy z Osadního výboru sídliště Janov, schválené vyhlášky, prezentace politik, zápisy ze zastupitelstev atd.)
- doplňující zdroje již realizovaných výzkumů v obou městech

K deskresearch před samotným výjezdem do měst patřila i provozní část výzkumu - mailová a telefonická komunikace s oslovovanými aktéry a plánování schůzek, rozhovorů a setkání v Duchcově, Litvínově či dalších městech (Ústí nad Labem, Chomutov, Most, Praha, Teplice, Dubí, Řetenice).

3. 1. 5 Terénní výzkum

Terénní výzkum byl rozložen do třech měsíců (07 – 09/2015), v počátku se překrýval s fází deskresearch, ve své závěrečné fázi již s analytickou částí (Což patří k povaze kvalitativního výzkumu, náš výzkumný tým si nestanovil přesné deadliny jednotlivých fází. To souvisí i s omezeným časem na výzkum daný zadavatelem (ASZ).)

Během července (07/2015) jsme realizovali celkem tři výzkumné výjezdy:

- pilotní výjezd 14/7 do Duchcova a do Mostu
- 27/7 – 28/7 do Duchcova, Teplíc, Mostu, a Litvínova
- 29/7 Ústí nad Labem, Teplice, Dubí

Během srpna (08/2015) proběhly celkem tři výjezdy:

- 5/8 do Řetenic, Teplíc a Duchcova
- 10/8 – 12/8 do Mostu, Duchcova a Litvínova
- 29/8 do Teplíc

V září jeden doplňující výjezd:

- 20/9 2015 do Lomu u Litvínova, Bíliny, Duchcova a Litvínova

3. 1. 5. 1 Hlubkové polo - strukturované rozhovory

Celkem bylo provedeno 28 hlubkových polo - strukturovaných rozhovorů s institucionálními aktéry (někteří byli zároveň obyvateli zkoumaných lokalit, konkrétně jižní části Duchcova a sídliště Janov), 23 krátkých rozhovorů (Litvínov, Duchcov, Bílina) a tři telefonické rozhovory.

Hlubkových rozhovorů s institucionálními aktéry v Litvínově, bylo provedeno celkem 12 (+ jeden doplňující mimo výzkum jakožto zakázku). V Duchcově bylo realizováno 11 rozhovorů (z čehož se dvakrát jednalo o instituce se sídlem v Teplících a jeden doplňující rozhovor mimo zakázku). Dále 6 doplňkových rozhovorů s aktéry, působícími na více místech zároveň. Výběr informátorů byl ztížen v Duchcově omezenou či vyloženě odmítavou komunikací ze strany

duchcovské samosprávy (viz kapitola 3. 2. 2. 2 *Specifické aspekty Duchcova - vztah Duchcova a zadavatele (ASZ)*). Rozhovory se zaměřovaly na zhodnocení dlouhodobého vývoje v lokalitách, na popis a zhodnocení politik nulové tolerance z perspektivy jednotlivce a jednotlivce v rámci instituce.

Mezi informátory byli současní i bývalí zástupci politického vedení Duchcova a Litvínova, sociálního odboru, OSPODu, Městské policie, dnes již bývalí Asistenti prevence kriminality (APK), sociální pracovníci města (TPM), osoby ve vedení nevládních neziskových organizací, (v době výzkumu současní) sociální pracovníci či pracovníci s v sociálních službách nevládních neziskových organizací, zástupci Úřadu práce (ÚP) a zástupci majitelů bytových fondů. Částí informátorů byli obyvatelé lokalit, na jejichž výpovědi byl kladen stejný důraz jako na výpovědi institucionálních aktérů.

Do doplňkových rozhovorů jsme zařadili rozhovory se zástupci Agentury pro sociální začleňování (kteří ve městech dříve působili), se zástupkyní kraje a Policie ČR se sídlem v Teplicích (pro okres Teplice, kam spadá Duchcov). S některými informátory jsme se setkali opakovaně v rámci rozhovoru, konzultace či zúčastněného pozorování.

3. 1. 5. 2 Krátké anketní rozhovory

Krátké anketní rozhovory jsem prováděla na počátku listopadu (11/2015), tedy již po ukončení terénní fáze výzkumu, v době, kdy probíhala analýza dat a částečně již vznikala závěrečná zpráva z výzkumu.

V Duchcově jsem takto realizovala 10 krátkých dotazování v parku a na ulici. Pět dotazování v jižní části Duchcova, na níž především politika nulové tolerance cílí, jeden rozhovor s informátorem, žijícím v Bílině. A pět dotazování v centru města (zámeckém parku) s informátory, žijícími mimo jižní jižní část města.

V Litvínově na sídlišti Janov, jsem provedla 3 krátká dotazování, u nichž bylo přítomno celkem 8 informátorů. V tomto městě jsem se tedy zaměřila již pouze jen na Janov, na nějž podobně jako na jižní část Duchcova analyzovaná politika intenzivněji míří.

Z litvínovského prostředí nám byly poskytnuty citace (v srpnu 2015, v době realizace zakázky) ještě citace z krátkého dotazování na dané téma v rámci paralelně probíhajícího výzkumu sociálních služeb (taktéž jako zakázka pro ASZ) Terezy Mazákové *Výzkum potřebnosti sociálních služeb v Janově* (Mazáková, 2015).

Otázky se týkaly obecného zhodnocení života ve městě a v místě bydliště, dotazu na politiku nulové tolerance, znalosti městských vyhlášek, postoje k vedení města a zhodnocení interetnického soužití. Dotazování sloužilo jako náhodné zjišťování povědomí o politice nulové tolerance. Pro hlubší a relevantnější vhléd do postojů a nálad Litvínovanů i Duchcovanů by bylo třeba provést širší výzkumné šetření v podobě hloubkových rozhovorů. Dotazníkové šetření by mělo pravděpodobně nestandardizovatelné výsledky a to z výše zmíněného důvodu nemožnosti (z důvodu absence explicitních cílů politik) evaluace. Více se o tom rozšířím v samotném závěru této části práce, v kapitole *Doporučení pro další výzkum dané problematiky*.

3. 1. 5. 3 Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování v terénu probíhalo při každé návštěvě Duchcova, Litvínova a litvínovského sídliště Janov. Součástí návštěvy lokalit bylo i pozorování a to vlastní v rámci pohybu po lokalitě či delšího setrvání v daném prostoru nebo formou komentované procházky s obyvateli. Tato druhá forma v sobě skrývala i dlouhodobější reflexi možnosti využívání veřejného prostoru v místě. Pozorování tedy probíhalo

- při dotazování v exteriéru, čili v kontextu přirozeného pohybu ve veřejném prostoru, kde jsme sledovali vztah obyvatelé lokality – veřejný prostor v lokalitě
- při vlastní náhodné procházce prostorem, kdy jsme sledovali přítomnost kamerového systému, stav chodníků, prostorovou gentrifikaci (v případě Duchcova), revitalizované a zanedbané panelové bloky (v případě Janova), místa po uřezaných lavičkách a odstraněných hřištích a další jevy, popsane v samostatné kapitole *3. 2 Politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově – analýza a závěry výzkumné zakázky pro Agenturu pro sociální začleňování*
- při komentované procházce za účasti „průvodce“ – obyvatele lokality

Při pozorování jsme měli na zřeteli svou výzkumnickou roli „outsiderů“ z hlavního města Prahy a zároveň roli „insiderů“, obyvatel, kteří mají svou subjektivní interpretaci reality a veřejného prostoru lokalit. V příloze práce lze nalézt ilustrativní fotografie jako součást výstupu.

3. 1. 5. 4 Statistická data

V otázce tvrdých dat jsme pracovali za pomoci dat z veřejně dostupných zdrojů, specifická data jsme si vyžádali od státní správy či samospráv nebo externě. Grafy, mapy a schémata jsme vypracovávali vlastními silami, pokud nešlo o přejaté výstupy zpracování dat. Tvrdá data v naší analýze slouží k možnosti komparace mezi městy a jako doplňující makro pohled. Ten je důležitý zejména pro zasazení Duchcova a Litvínova do historicko – teritoriálního kontextu, v němž je skrytá řada odpovědí na otázky současného stavu jak jednotlivých měst, tak i regionu, ve kterém jsou zasazena. Statistická data byla použita v oblastech

- zpracování map podle adres, kontroly trvalých pobytů, přestupků, statistiky kriminality, dostupného bydlení, počtu obyvatel a migrace, mediální obsahové analýzy – výskytu klíčového slova

Nástroje zpracování statistik byly Excel a program Qgis pro zpracování map (v našem případě „teplotní mapy“, kde je koncentrace výskytu jevu zaznačena tmavším odstínem barvy).

3. 1. 5. 5 Další doplňující zdroje

Doplňujícími zdroji byly rešerše dostupných městských, krajských i státních materiálů, v médiích zmíněných úrovní (lokální, regionální, státní), webové stránky osobností spojených se zaváděním politiky NT. Dále nám jako sekundární zdroje sloužily v minulosti realizované výzkumy v obou městech, týkající bytové politiky, dluhové problematiky, analýzy širšího situačního kontextu nebo přímého zacílení na problematiku sociálních nepokojů, které vedly k zavedení politiky NT. Doplňující zdroje jsou v závěrečné zprávě uváděny a jejich výčet je dohledatelný v použité literatuře.

3. 1. 6 Výzkumné otázky

Pokud se přesuneme zpět do kapitoly 3. 1 *Metodologie*, nalezneme tam popsání cíle výzkumu (cíl zadaný Agenturou pro sociální začleňování):

- vypracovat *analýzu a zhodnocení politiky nulové tolerance v Litvínově a Duchcově jako manuálu pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a problémů v soužití místních obyvatel*

Naplnění tohoto cíle vyžadovalo

- popis politiky a jejích jednotlivých opatření
- základní zhodnocení *nastavení* těchto opatření
- základní zhodnocení *dopadů* politiky nulové tolerance

Mezi výzkumné otázky tedy patřily tyto:

- *Jakým způsobem funguje politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově jako manuál pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a soužití místních obyvatel v těchto městech?*
- *Jak hodnotí nastavení opatření NT oslovení aktéři jakožto realizátoři a příjemci v jednotlivých lokalitách?*
- *Jaké má zavedení politiky NT v Duchcově a Litvínově přímé a vedlejší dopady na život v jednotlivých městech a zacílených lokalitách?*
- *Z metodologického východiska blízkého teorii konstrukce cílových skupin (v českém kontextu „slušníci“ a „nepřizpůsobiví“) politiky vyplynula další širší výzkumná otázka - jak jsou tyto jednotlivé skupiny konstruovány a jak zpětně politiky vnímání jednotlivých skupin, tedy i tvorbu dalších politik, ovlivňují?*

Konkrétní fáze analýzy, sycené dílčími výzkumnými otázkami viz kapitola 3. 1. 1 *Přístupy a východiska výzkumu, klíčové pojmy*.

3. 1. 7 Analýza dat

Analýza dat probíhala z části během terénní fáze (08/2015), intenzivně od září do listopadu (09 – 11/2015). Analyzovali jsme výstupy z rozhovorů a zúčastněných pozorování ve vztahu k před -

vyzkoumaným informacím v rámci fáze deskresearch a fáze doplňujících rešerší dalších zdrojů. Tvrdá data jsme analyzovali pomocí Excelu a Qgis map. Analýzu vedlejších dopadů politiky NT jsem prováděla zvlášť a to za pomoci kódování podle stanovených oblastí, kdy výstup citací respondentů/ informátorů je zasazen v tabulce podle relevance k jednotlivým oblastem vedlejších dopadů implementace politiky NT. Výstupy analýzy (tabulky, grafy, schémata, citace, fotografie, mapy, sekundární analýza „dobových“ dokumentů (města, ASZ, institucionálních aktérů)) jsou obsaženy v závěrečné zprávě a budou uvedeny i v tomto textu či v přílohách.

3. 1. 8 Některá omezení výzkumu

Ze specifické situace v Duchcově, kde vedení města a odbor bezpečnosti (jenž má politiku NT v Duchcově v gesci) odmítlo s námi komunikovat, nám vyvstalo jako důležité podtrhnout nejen to, co je o politikách NT říkáno jednotlivými aktéry, ale i to, co zůstává nevyřčeno a o čem panuje neochota mluvit. V Duchcově odmítli rozhovor další zástupci města s přenesenou působností - sociální odbor, odbor životního prostředí, technické služby i Městská policie (která poskytla posléze velmi strohé odpovědi přes mail). K odmítnutí došlo na základě předchozího působení a následného odchodu Agentury pro sociální začleňování (jež byla zadavatelem výzkumu). Takže, když jsme se představili a řekli jsme, pro koho analýzu vypracováváme, došlo k ukončení komunikace.

To ovlivnilo do určité míry celkovou podobu výzkumu, v řadě oblastí chybí vyjádření místních institucí (mně se povedlo při samostatném výjezdu provést rozhovor s místostarostou Duchcova, poté, co jsem uvedla, že bude sloužit pro potřeby diplomové práce). Více pozornosti jsme tedy věnovali podobě politik NT v Litvínově a to také z důvodu jejich větší propracovanosti a delší zkušenosti zavedení (Litvínov 2008, Duchcov 2013). Odmítnutí duchcovské samosprávy jsme ale též považovali za určitý druh komunikace, nechť se s námi bavít jsme si vysvětlovali jako určitý postoj k sociální situaci ve městě, což se potvrzuje i v dodatečném rozhovoru s místostarostou Strohmeierem, který v něm vystupuje sám za sebe, ale i za samosprávu i s ohledem na to, že v ní působil ještě před nepokoji v květnu 2013.

Dalším úskalím naší výzkumné činnosti byl nesnadný přístup k datům státní správy (Odboru sociálně – právní ochrany dětí – zejména v otázce nařízené ústavní výchovy dětí ze sledovaných lokalit, Úřadu práce – v otázce dat počtu a typu vyplácených dávek státní sociální podpory do

určitých adres²⁵). V některých případech jsme si tento obtížný přístup k datům vysvětlovali i jistou mírou neochoty data poskytnout.

Posledním omezením výzkumu byla jeho časová dotace (podle zadání ASZ měla být terénní fáze realizována během dvou měsíců (07 – 08/2015)), zpracování výstupů posléze během září a října (09 – 10/ 2015). „*Výzkum proto přináší základní deskripci jednotlivých opatření a celkové zhodnocení dopadů nulové tolerance“ (...)* výzkum neposkytoval čas se podrobněji věnovat jednotlivým strategiím těch, kteří politiky implementují. V důsledku tak mohou být ve výzkumu podhodnoceny některé vnitřní kontradikce a pnutí.“ (Trlifajová a kol. 2015: 12)

Téma by si jistě zasloužilo dlouhodobější pobyt v daných lokalitách a hlubší analýzu jednotlivých témat a vztahy mezi politickými proklamacemi, nadesignováním jednotlivých opatření, konečnou implementací a postoji jednotlivých skupin (skupiny vyžadující řešení a skupiny, na kterou opatření cílí). Více se o tom rozšířím v poslední kapitole této části práce *Doporučení pro další výzkum dané problematiky*.

²⁵ Což je v dlouhodobějším horizontu samozřejmě ovlivněno přechodem vyplácení sociálních dávek ze Sociálního odboru na Úřad práce v lednu roku 2012. Některá data se nám podařilo získat z veřejných zdrojů.

3. 2 POLITIKY NULOVÉ TOLERANCE V DUCHCOVĚ A LITVÍNOVĚ – ANALÝZA A ZÁVĚRY VÝZKUMNÉ ZAKÁZKY PRO AGENTURU PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ

V předcházející, metodologické části byl již popsán cíl analýzy (daný zadavatelem), byly uvedeny výzkumné otázky, náplň práce v analýze, přístup k politice nulové tolerance v českém prostředí, metodologická východiska výzkumu a čtyři části postupu naší analýzy, které zde pro přehlednost ve zkrácené formě ještě jednou uvedu.

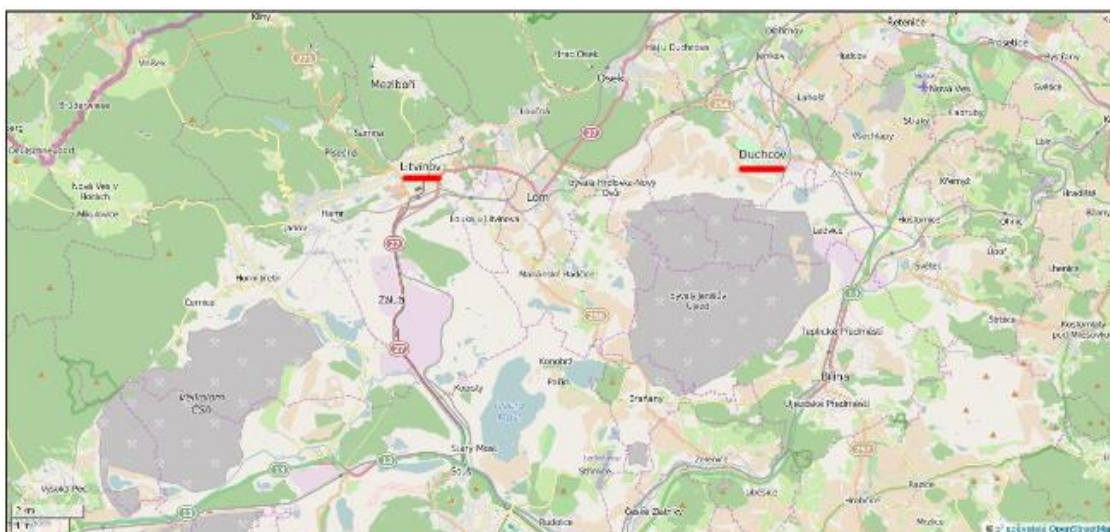
Pozornost jsme v našem výzkumu věnovali vzniku politiky NT a kontextu, ve kterém v Duchcově a Litvínově vznikla, dále tomu, jakým způsobem existuje a třetím pilířem se stalo její zhodnocení (nikoli ve smyslu evaluace). Zde čtyři body metodologických východisek (*zahrnutí širšího kontextu* prostředí implementace politik NT, analýza proklamovaných cílů v jednotlivých městech, analýza mechanismů a forem převáděných do praxe, zhodnocení dopadů politik nulové tolerance ve zkoumaných městech)

1. Důraz na širší kontext utváření politik nulové tolerance a strukturální podmíněnosti, v prostředí vzniku politik NT; na kontinuitu institucionálního uvažování o utváření politik v sociální oblasti v relaci politika - bezpečnost - zajišťování veřejného pořádku.
2. Analýza proklamovaných cílů politik nulové tolerance, způsob definice problému, celkové ohraničení problému; tato analýza nám poskytla i rámec uvažování v rovinách disciplinace a kontroly určité skupiny.
3. Přesun od záměru deskripce politiky k analýze mechanismů a forem, které východiska NT převádějí do praxe.
4. Zhodnocení dopadů politiky NT na celkovou sociální a bezpečnostní situaci a dimenzi soužití obyvatel v politikou prioritně vytižených lokalitách.

3. 2. 1 KONTEXT VZNIKU POLITIK NULOVÉ TOLERANCE V REGIONU (DE)INDUSTRIALIZACE

Politika nulové tolerance byla zavedena v Litvínově (2008) i v Duchcově (2013) po vypuknutí sociálních nepokojů, které se staly katalyzátorem dlouhodobě kumulovaných sociálních problémů a frustrací tamních obyvatel. Tento dlouhodobější vývoj nám může odpovídat na otázku, proč se politiky NT stávají dominantnější vůči určitým skupinám obyvatel více než k jiným skupinám. V Litvínově se největší konflikt v podobě „Války o Janov“ uskutečnil v rámci demonstrace 17. listopadu 2008. V Duchcově došlo 18. května 2013 k násilnému nočnímu střetu mezi dvěma skupinami, celý průběh potyčky byl natočen na kameru stanice Městské policie. Zavedení politiky NT nicméně nereagovalo čistě jen na tyto střety, můžeme spíše konstatovat, že tyto střety zavedení politiky do určité míry legitimizovaly.

Litvínov i Duchcov se nacházejí v Ústeckém kraji. Litvínov spadá pod okres Most, Duchcov pod okresní město Teplice. Sídlo krajské správy má tak obě města v oblasti státní správy, samosprávy či sociálních služeb (a pověřovací působností pro nevládní (neziskové) organizace), v metodické a dotační rovině, pod sebou. Vzdušnou čarou od sebe města nejsou příliš vzdálena, ovšem logisticky, vzhledem k poloze a charakteru Podkrušnohoří, je meziměstské spojení zkomplikované poddolovanými a industrializovanými oblastmi (viz *Mapa 1*)



Mapa 1: poloha Litvínova a Duchcova v Podkrušnohoří, Zdroj: *OpenStreetMap*, vlastní zpracování v rámci výzkumu

Obě města prošla velmi podobným historickým vývojem od poloviny 19. století do období deindustrializace konce 80. a počátku 90. let minulého století. Devadesátá léta byla klíčovým obdobím pro současnou socio – ekonomickou situaci regionu. Pokud nazveme tento komplex společenských změn post – socialistickou transformací, jejími charakteristikami byl útlum těžby a v jeho důsledku ztráta pracovních míst a rostoucí nezaměstnanost, velmi rozsáhlá privatizace městských bytových fondů, současně s rozšířením soukromého podnikání. To vše za jisté absence politiky prevence (zejména v otázce trhu s drogami a podnikáním v oblasti sexuálních služeb – ty jsou velmi příznačné pro příhraniční oblasti po celé České republice). Tyto historické socio – ekonomické procesy byly charakterizovány především velkými přesuny obyvatel (odsun po II. světové válce a následné dosídlování v rámci distribuce majetku a nemovitostí původního obyvatelstva a současně migrací za prací v těžkém průmyslu a obnovovaných či budovaných průmyslových podniků různého druhu).

Po roce 2008 silně vrostla v obou městech nezaměstnanost (Šťastná 2011, DIC (Demografické informační centrum) 2011). (Nezaměstnanost roste meziročně i dodnes, v obou městech mezi 2 – 4 % (viz kapitola *Dopady politiky NT – Sociální oblast*)). Zavedení a následné realizaci politik NT podle tohoto faktu předcházela situace nezaměstnanosti, na níž měly nejvýznamnější podíl dlouhodobě nezaměstnané osoby s nižším stupněm vzdělání, pro než se stalo ještě obtížnější nalézt na trhu práce vhodné zaměstnání (Šťastná 2011). „V prosinci 2011 dosáhla míra nezaměstnanosti v celém Litvínově 16,2 % (2305 osob, 50 volných míst), v Duchcově 14,5 % (641 osob, 6 volných pracovních míst) oproti celostátnímu průměru 8,6 %²⁶.“ (ibid: 14)

Současně se zhoršováním socio – ekonomické situace v regionu (které neplatí v českém prostředí výhradně pro Podkrušnohoří), můžeme pozorovat vznik městských lokalit, kam jsou koncentrováni (jsou vystěhováváni z center měst po gentrifikační linii) a kam se koncentrují (za dostupným bydlením – z počátku součástí městských bytových fondů, posléze postupně do zprivatizovaných nemovitostí²⁷) obyvatelé s nižším socio – ekonomickým statutem (v teorii Pierra Bourdieuho obyvatel s nízkým sociálním, ekonomickým a symbolickým kapitálem). Mezi těmito obyvateli najdeme často Romy²⁸ a další osoby, které ztratily původní bydlení a zaměstnání (v případě Janova jde o vesnice, které byly zlikvidovány z důvodu povrchové a důlní těžby).

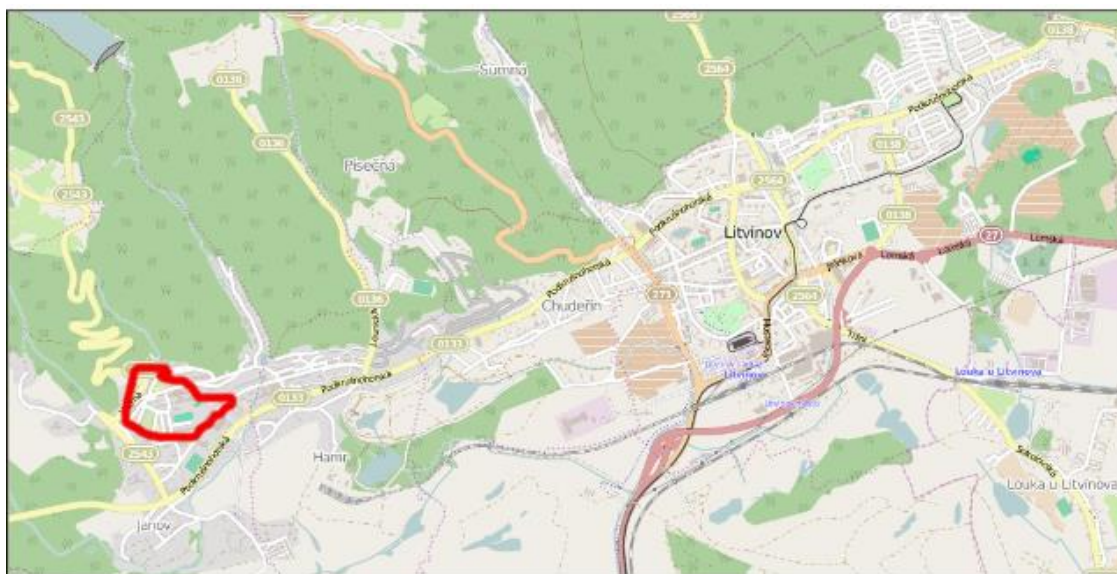
²⁶ Statistika nezaměstnanosti z územního hlediska. Integrovaný portál MPSV. Dostupné online: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>

²⁷ pro sociálně vyloučené lokality, o kterých je zde řeč je charakteristické soukromé vlastnictví vedoucí k „prekérnímu bydlení“ a velmi těžko vymahatelné standardizaci bydlení; prekérnost bydlení spočívá v nepochopitelné kvalitě a ceně bydlení, za nadsazené nájemné se jedincům a rodinám nedostává příslušné kvality bydlení

²⁸ Romové, kteří byli nuceni se odstěhovat či se dobrovolně odstěhovali za bydlením s nižším nájemem, ovšem ve strukturálně více znevýhodněné oblasti.

V Litvínově jde o sídliště Janov (viz *mapa 2*), v Duchcově o „jižní část města“²⁹, Starou Gizelu a Viktorínu (viz *mapa 3*).

Souhrnně se těmto lokalitám říká sociálně vyloučené lokality (SVL³⁰) a může se jednat o prostorově segregované lokality nebo mohou být součástí běžné zástavby města. Každá SVL má svou specifickou genezi, společným jmenovatelem je vytěsňování „ekonomicky nevýhodných“ (Wacquant), privatizační mechanismy (a z nich v tomto kontextu tzv. obchod s chudobou) a klesající hodnota nemovitostí v souvislosti s „white flight“, odlivem socio – ekonomicky silného obyvatelstva do kvalitnějšího prostředí (v rovině veřejného prostoru, dostupnosti služeb, příznivé ceny nájmu, nestigmatizovaného prostředí atd.) To se podle Tožičky (2013), promítá do *fyzické degradace prostor* a celkové *nizké míry městských investic*. V Janově se postupný privatizační proces odrazil v problematice zadluženosti.³¹



Mapa 2: poloha lokality sídliště Janov v Litvínově, Zdroj: OpenStreetMap, vlastní zpracování v rámci výzkumu

²⁹ v textu používáno s uvozovkami i bez nich

³⁰ Sociálnímu vyloučení v kontextu celé práce jsem se věnovala již v její první části, v kapitole Gentrifikační a segregací mechanismus – zde tedy propojení s teorií i pro vznik a existenci disciplinačních politik.

³¹ Podle dotazníkového šetření provedeného v roce 2008 Etnologickým ústavem Akademie věd mezi obyvateli sídliště Janov, přiznalo zadluženost celkem 45 % z celkového reprezentativního vzorku dotázaných obyvatel Janova. Z toho 12% osob mělo být zadluženo u lichvářů a 60% u nebankovních firem a 5% respondentů jak u lichvářů, tak u zmíněného typu firem. Z celkového počtu zadlužených osob pak 34 % přiznalo dluh rovný nebo větší než 50.000,- a u 17% z celkového počtu dluh rovný nebo větší než 100.000,-. Nejvyšší přiznanou dlužnou částkou mezi respondenty tohoto výzkumu pak byla částka 300.000,- Kč. Údaje vycházejí z výzkumného projektu Světové banky a Úřadu vlády České republiky s názvem „Česká republika: Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů.“ (Trlifajová a kol. 2015: 15)



Mapa 3: Mapa sociálně vyloučených lokalit v Duchcově podle situační analýzy. Lokality Viktorina a Stará Gisela jsou početně podstatně méně významné, jde o několik domácností. Zdroj: Šťastná 2011

V případě Litvínova, je, jak je vidět na *mapě 2*, sídliště Janov prostorově vyloučené, jde o uměle vystavené sídelní jednotky panelového typu v původním záměru pro obyvatele likvidovaných vesnic z důvodu důlního průmyslu. V případě Duchcova jde vylidňování městského centra (gentrifikaci i mizení malých rodinných obchodů) a koncentraci socio – ekonomicky slabého obyvatelstva do na mapě zaznačených částí města (pro ilustraci *obr. 1 – 3* v přílohách). V Duchcově jde, ve srovnání s Litvínovem, o etnicky polarizované lokality (v lokalitách A, B a C³² žije v téměř výhradně romské obyvatelstvo, lokalita A je prý (nepodařilo se nám potvrdit ani vyvrátit) v posledních letech diferencována). Janov v Litvínově je skladbou obyvatelstva diferencovanější (z výše popsaných důvodů výstavby), nicméně jmenované sídliště je jakýmsi neoficiálně proklamovaným „vrcholem“ dostupného bydlení v Litvínově. Pravděpodobnost nalezení bydlení rodiny s určitou socio – ekonomickou a etnickou charakteristikou je velmi nízká, to se nám potvrdilo jak u institucionálních aktérů, tak u samotných obyvatel sídliště.

V litvínovském Janově žilo před zavedením politiky NT (listopad 2008) více než 20 % celkového obyvatelstva (v roce 2015 tam šlo přibližně 33 % všech dávek hmotné nouze vyplácených ve městě). V jižní části Duchcova šlo v roce zavedení NT (2013) o přibližně osminu celkového obyvatelstva. Obě lokality spojuje nízká volební účast. V Janově se v roce 2002 pohybovala na míře 15 % oproti průměru města s mírou 31, 5 %. V roce 2014 v Janově mezi 15 a 20 % proti zbytku

³² Názvy lokalit v mapě

města s 35% účastí.³³ V Duchcově šlo v roce 2002 o míru 35 % (jižní část) oproti 41, 5 % (suma mír zbývajících částí města). O dvanáct let později (2014) šlo již o poměr 25 % (jižní část) proti 38 % (město mimo jižní část).³⁴ Naší tezí je, že se nízká míra volební účasti zrcadlí v orientaci a tvorbě městských politik. „*Obyvatelé lokalit v nich nejsou vnímáni jako potenciální voliči. Obě lokality se naopak stávají prostorem, do kterého se promítají politiky cílené na jiné skupiny voličů.*“ (ibid: 16) Rétorikou samotných politiků v daných městech – voličů – *slušných obyvatel*.

3. 2. 1. 1 Privatizace bytového fondu a mechanismy segregace

O privatizaci a segregaci jsem se již do určité míry vyjádřila v předchozí kapitole, zde těmto dvěma fenoménům věnuji větší prostor.

Současnou situaci a podobu sídliště Janov ovlivnil privatizační proces fatálním způsobem. Podobně tomu bylo i v celém Litvínově, šířeji i v celém mosteckém regionu (Socioklub 2009). Ve veřejné dražbě byty odkoupila společnost se sídlem v Praze za zhruba 50 milionů korun. Následovala série přeprodávání majetku a předávání správy bytů mezi různými firmami (Socioklub 2009). Po zahájení privatizace v počátcích a dále průběhu 90. let byly na sídliště Janov stěhovány spíše chudší a romské domácnosti, ty dříve bydlely blíže centru města (proces gentrifikace a segregace). Domy blíže centru začalo město prodávat investorům, kteří nabídli vyšší částku a byli případně ochotni domy rekonstruovat a podle toho upravit výše nájemného. Současně s těmito gentrifikačními procesy se rozhodlo město odprodat byty na sídlišti Janov soukromým majitelům. Tím se sídliště v průběhu let celé privatizovalo. Do Janova začaly být stěhovány rodiny z celé republiky, jejich společným znakem byl nízký socio – ekonomický status (Socioklub 2009).

Spekulacím s bytovým fondem uvolnila cestu nejen privatizace, ale i postupné snižování ochrany nájemníků, deregulace nájmu a segregaci implikující, rostoucí etnická diskriminace na trhu s bydlením.

Rovněž v Duchcově můžeme pozorovat přeprdeje a další řadu spekulací s nemovitostmi, neostatečný zájem a snaha zajistit potřebnou správu svého majetku ze strany jejich vlastníků. V minulosti bylo k oblasti bytové problematiky v Duchcově zadány 4 studie, uvedené v seznamu literatury. Zjištění těchto studií je, že v průběhu 90. let městu v roce 2011 zůstalo 1700 bytů z původních čtyř tisíc, domy byly prodávány v často dezolátním stavu a odkládány do soukromých rukou, společně se zodpovědností za jejich správu.

³³ Zdroj: Výsledky voleb a referend – Zastupitelstva obcí. ČSÚ. Dostupné online na <http://www.volby.cz>

³⁴ Zdroj: tamtéž

Duchcovská privatizace byla pozastavena v roce 2004 a prakticky znovuobnovena v roce 2011, rozhodnutím duchcovského zastupitelstva opomenout předkupní právo nájemníků – výsledkem byl hromadný odkup místními podnikateli, přes kritiku tehdy ve městě působící, Agentury pro sociální začleňování. Ta toto rozhodnutí velmi kritizovala, v konečné fázi bylo jedním z důvodů jejího odchodu v únoru 2012. Privatizace byla realizována nadále. Kumulace vlastnictví, zvláště v jižní části města padla do rukou duchcovského podnikatele Stanislava Spurného. Ten se pro město stal jistým partnerem (slovy pracovnice místní Charity „sociálním pracovníkem“), sjednávajícím v dané lokalitě klid a pořádek (více o působení S. Spurného dále v textu), ovšem současně s vytěšňováním „problémových“ obyvatel (nejčastěji do blízké Bíliny).

Paralelně s privatizačním procesem přispěly k segregaci a polarizaci města velmi přísné podmínky získání obecního bytu, pro skupinu socio – ekonomicky slabších obyvatel těžko přístupné. Uzavření nájemní smlouvy je podmíněno trvalým pobytem v Duchcově delším než 5 let a bezdlužnosti žadatelů vůči městu i jím zřizovaným institucím. V těchto podmínkách byla obsažena záruka platební způsobilosti potenciálního nájemníka, za neporušení občanského soužití či domovního řádu, to bylo vztaženo na osoby blízké, obývající společnou domácnost (Šťastná 2011).

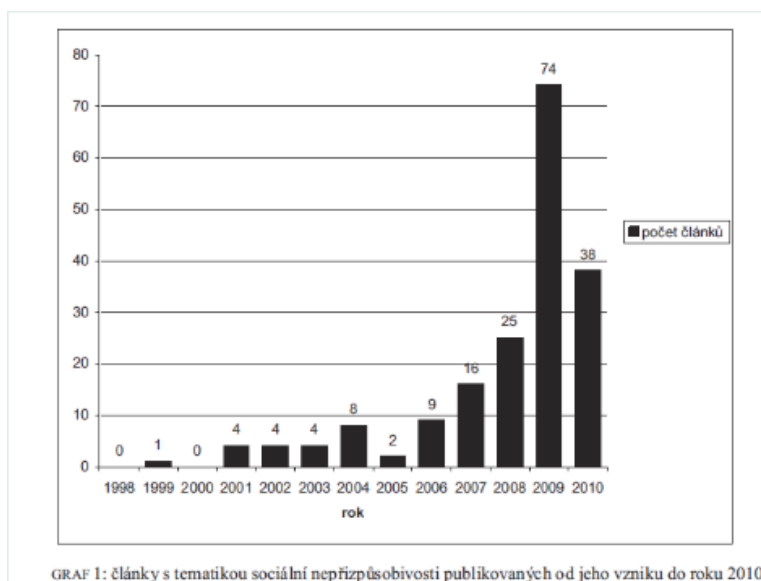
3. 2. 1. 2 Růst napětí v občanském soužití

Dalším faktorem dlouhodobě kumulovaných problémů měst v regionu hnědouhelné pánve byly a stále jsou sílící tenze v občanském soužití. Tyto tenze byly v prostředí přítomné před zlomovými propuknutími sociálních nepokojů a jsou ve městech nadále přítomny i po implementaci politik NT. V sociálních nepokojích v obou městech figurovala jako organizátor Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS, v Litvínově ještě jako DS – Dělnická strana).

Růst napětí v občanském soužití je zároveň odrazem nespokojenosti a jisté frustrace sycené již výše popsány sociálními a strukturálními podmínkami regionu. Jedním z nejsilnějších faktorů rozpadající se relativní občanské koheze se stává nezaměstnanost – v důsledku odlišných denních režimů zaměstnaných a nezaměstnaných v souvislosti se společenskou „rozbuškou“ – dávkami státní sociální podpory v nezaměstnanosti. Vydělování části společnosti jako „nepřízpůsobivých“³⁵

³⁵ Na pejorativnost a nevhodnost tohoto označení poukazovala řada odborníků, naposledy pak kolegium sociálních kurátorů při Ministerstvu práce a sociálních věcí v roce 2001. To navrhlo nahradit jej termínem „člověk ohrožený sociálním vyloučením“, který odkazuje na marginalizaci chudých i na společenské podmínky, jež ji mohou umocňovat. Termín nepřizpůsobivý pak začal dominovat v českém veřejném prostoru po roce 2006. Dokládá to například četnost výskytu tohoto termínu ve zpravodajství rozšířeného internetového portálu idnes.cz (Malík 2011). Významně bylo rozšíření tohoto termínu spojeno s

(mediální nasycenost pojmu od jeho vzniku v českém mediální prostoru do roku 2010 viz *graf 1*) bylo přítomno nejen v severočeských městech již po delší dobu.



Graf 1, Zdroj: Malík 2011: 18

Nyní přistoupím k popisu situací a kulminací problémů na poli soužití, gradujících v podobě občanských nepokojů v Litvínově (říjen – listopad 2008) a Duchcově (květen – červen 2013).

Jako první bych chtěla představit situaci Litvínova. Události, ke kterým došlo 17. listopadu 2008 v prostoru sídliště, byly souhrnně nazvány „Bitvou o Janov.“ Předcházely jim tzv. monitoringy skupiny z řad Dělnické mládeže (DM, mládežnická organizace pod DS (Dělnickou stranou, dnes Dělnickou stranou sociální spravedlnosti)). Tyto monitoringy si kladly za cíl pozorovat dění ve veřejném prostoru v Janově. „Hlídká“ DM se symbolikou na páskách a vlajkách notně připomínající ochranné sbory SS³⁶. Dne 4. října 2008 došlo ke konfliktu mezi obyvateli Janova a hlídkou DM, ten byl zmedializován jako konflikt DM a Romů z Janova³⁷. O rok dříve, roce 2007 se napětí promítá do vzniku *Osadního výboru* – občanského sdružení pro rozvoj Janova a Hamru. To 10. 4. 2007 přichází s peticí k neutěšené a neřešené situaci na sídlišti Janov, tu podepsalo bezmála 2000 lidí:

předvolební kampani vsetínského starosty a později senátora Jiřího Čunka v roce 2006, v rámci které nechal starosta vystěhovat a zbourat pavlačový dům se třemi sty převážně romskými obyvateli. Starostovu rétoriku nejprve převzala regionální a těsně před senátorskými volbami i celostátní média. (Křížková 2007)

³⁶ <http://denikreferendum.cz/clanek/tisk/6318-delnicka-strana-chce-sve-hlidky-organizovat-i-v-praze>

³⁷ Dokument čas 48:20 – 49:57; 51:30 – 52:13

„My, níže podepsaní občané Janova, vyslovujeme vážné znepokojení nad situací janovského sídliště a prostřednictvím této petice, žádáme vedení města, aby zabránilo všemi možnými, dostupnými prostředky masovému přílivu sociálně nepřizpůsobivých občanů, kteří jsou nežádoucí a nevyhovující v jiných lokalitách.

Aby účinně zabránilo všem spekulantům a realitním agenturám nadále uměle tvořit z Janova odpadiště ČR a znehodnocovat tak kvalitu života obyvatel a jejich nemovitostí.

Současná situace je důsledkem špatného rozhodnutí zastupitelstva o prodeji domů v Janově. Proto by zastupitelé měli přijmout zodpovědnost za toto špatné rozhodnutí a podniknout kroky k řešení neudržitelné situace, ve které se Janov ocitá a zajistit tak revitalizaci janovského sídliště.“³⁸

Samotná demonstrace na výročí Sametové revoluce se vyznačovala na jedné straně vysokou personální účastí při pochodu „na Janov“ (pod vedením Národního odporu a Dělnické strany) a na straně druhé silnou podporou u místních obyvatel, kteří extremistická uskupení bránili před zásahem Policie ČR výkřiky „Pust’te je!“ (Reichová 2009: 14: 50“, myšleno extremisty na shromáždění na podporu Romů a na přítomné Romy) (ibid: 10:39“)³⁹. Jiří Petřivalský, člen Dělnické strany, spoluorganizátor demonstrace, popsal účel pochodu do Janova jako *Demonstraci na podporu starousedlíků, bílých lidí a proti policejní brutalitě* (ibid: 4:50“; 4:59“). Při pochodu sídlištěm zaznívala hesla jako *Češi, pojďte s náma!* a *Nic než národ!* (ibid: 2:13“; 2:54“) Na shromáždění v centru Litvínova, na Náměstí Míru například prohlásil předseda DSSS, Tomáš Vandas následující: *„Končí doba, kdy nám cikáni diktovali, co chtěli.“⁴⁰* Událostem byla věnována silná mediální pozornost, konflikt by etnizovaný v projevech řečníků DSSS a přidružených extremistických skupin i mediálně.

„řečníci kritizovali vládu, že nutí Čechy žít s cikány místo toho, aby učila žít cikány s Čechy. Litvínovské radnici vytkli, že necikánští obyvatelé Janova u ní nemají zastání a že v souvislosti se sídlištěm selhala.“⁴¹

Problémy deklarované jako problémy s „nepřizpůsobivými“, „Romy“, „Romy – přistěhovalci“ můžeme sledovat i v *grafu 2*, výstupu dotazníkového šetření města. Šetření pracovalo

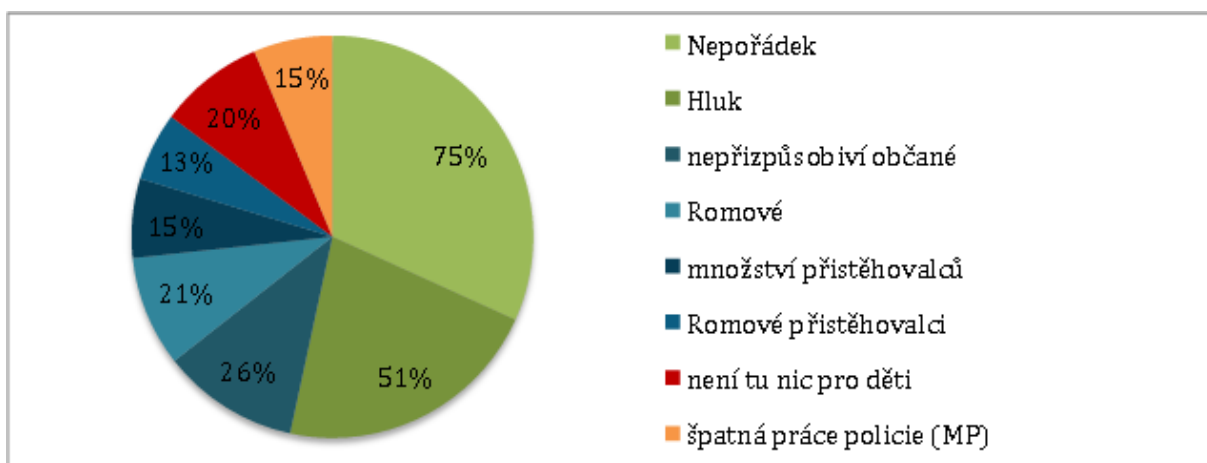
³⁸ http://litvinovjanov.websnadno.cz/Osadni_vybor_pro_Janov.html rovněž odkaz k předchozí kapitole 3. 2. 1. 1 *Privatizace bytového fondu a mechanismy segregace*

³⁹ K tomu Jiří Petřivalský říká: *„Hlavně já bych nemluvil ani o protidemonstraci, protože demonstrace musí být ze zákona nahlášená, což jejich nebyla. Takže tam možná byl nákej spolek, náká tlupa Cikánů, ale nedá se to považovat za demonstraci a myslím si, že Češi maj pořád nebo by měli mít právo se tady procházet po svých městech, jak chtějí.“* (ibid: čas 10:39“)

⁴⁰ <http://zpravy.idnes.cz/online.aspx?online=1003454&strana=3>

⁴¹ Zdroj: Dělnická strana. Dostupné online na http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=151

se vzorkem 215 osob (charakteristika vzorku nespecifikována), šetření proběhlo výsledek je tedy pouze orientační.



Graf 2: Problémy související s bydlením v Janově (N= 215), Zdroj: zpracováno autory výzkumu dle Integrovaného plánu rozvoje sídliště Janov, kategorie původní, šetření proběhlo 14. – 31. července 2008

Problémy soužití na sídlišti Janov lze charakterizovat jako inter – etnické, ale i, vzhledem ke skladbě obyvatel (senioři z obcí zlikvidovaných těžebním průmyslem, rodiny s dětmi, mládež), o problém inter – generační. Stížnosti na hluk a nepořádek vycházejí z odlišné potřeby využívání veřejného prostoru sídliště. Podrobněji se k tomuto bodu dostaneme v kapitole 3. 2. 4 *Dopady a vedlejší dopady politiky nulové tolerance*.

Přesuňme se nyní k Duchcovu. V *Situační analýze Duchcova* (Šťastná 2011) jej vývoj situace v oblasti občanského soužití popsán takto:

„Uvnitř jižní části města je možné pozorovat časté rozlišování na „starousedlíky“, tedy obyvatele, kteří v Duchcově žijí dlouho, někteří z nich od narození (bez ohledu na to, zda se jedná o Romy nebo příslušníky majoritní populace), a nově příchozí. Toto rozlišení používají jak obyvatelé jiných částí města, tak obyvatelé jižní části. Lidé z lokality, kteří bydlí v Duchcově mnoho let, hodnotí vztahy s těmi, které dlouhodobě znají, jako bezproblémové, dobré a přátelské. Kritičtější vztah mají k lidem, kteří se přistěhovali v posledních letech. Patrná je výrazná tendence připisovat jim zhoršení situace v lokalitě v poslední době. Vztahy jsou akterý hodnoceny jako vypjaté, jižní část je kritizována ze strany obyvatel bydlících v horní části města jako lokalita, která je špatná a problémová, kde je kriminalita a nepořádek.“ (Šťastná 2011: 96, 99)

V regionálním kontextu ve městě byla poměrně nízká kriminalita, z hlediska obvodního oddělení patřil Duchcov k místům s nejnižší kriminalitou v bývalém okrese Teplice. (Šťastná 2011:

81). Zhoršující se vztahy byly tedy definovány spíše prostorovou polarizací města – jižní část se stávala segregovanou oblastí (důvody popsány v předchozí kapitole).

K eskalaci tenze mezi jižní částí Duchcova a zbylou částí města došlo po konfliktu v květnu 2013 (v noci z 22. 5. na 23. 5. 2013), kdy byl bílý pár napaden třemi romskými mladíky. Ten byl zaznamenán na kameru stanice Městské policie Duchcov a v následujících dnech byl vyvěšen v prostředí internetu, podobně jako v Janově tedy případ přebrala média a bylo mu věnováno více pozornosti, než se očekávalo. Nutno podotknout, že se incident stal právě v již dlouhodobě stigmatizované, naprostou většinou romské, jižní části města, to případ také etnicky zarámovalo. Lokálně se tématu chopila místní buňka Dělnické strany sociální spravedlnosti, která ve spolupráci s vedením strany a dalšími vnitrostranickými skupinami pořádala v květnu, červnu a červenci protiromsky zaměřené demonstrace. Tehdejší starostka se před demonstrací 22. června vyjádřila následovně:

„Když jsem to tady dnes viděla, tak musím říci, že lituji lidí, kteří zde musí mezi cikány bydlet. Musí být hrozné žít v neustálém strachu o sebe a své blízké s nejistotou, že vás někdo bezdůvodně napadne na ulici jen proto, že jste bílí. Doufám, že (22. 6. 2013 – pozn. redakce) přijde co nejvíce lidí a že společně ukážeme, že si nenecháme všechno líbit.“⁴²

Následně se starostka při zpětném hodnocení přiklonila se k interpretaci analýzy problému skrz problematiku „nepřízpůsobivých“:

„Po onom mediálně známém napadení manželského páru a po sérii dalších trestných činů jsem i já sdílela naštvanost lidí a chápala jsem, že chtěli nějak dát najevo svou nespokojenost... Vím, že mi zase někteří budou vyčítat, že opatření jsou zaměřená především na represí a nikoliv na prevenci, ale jsem přesvědčená, že pokud již nějaké problémy existují, je nezbytné přistoupit nejprve k určité represí.“⁴³

V Janově i v Duchcově se tedy tyto události staly jistými milníky situace soužití před nepokojí a po nepokojích. Podle výpovědí romských obyvatel měst se objevuje princip odklonu a distance sousedů, se kterými se například dříve zdravili.

⁴² Zdroj: <http://sever.dsss.cz/propagacni-tym-dsss-navstivil-duhcov>

⁴³ Zdroj: http://usti.idnes.cz/starostka-duhcova-o-situaci-ve-meste-d8r-/usti-zpravy.aspx?c=A140910_2098213_usti-zpravy_alh

3. 2. 1. 3 „Slušní“, „nepřízpůsobiví“ a zneužívání – kontinuita politiky represe

Rezignace města na zajišťování bezpečnosti na sídlišti Janov⁴⁴ (Socioklub 2009: 28) a poskytování sociálních služeb v jižní části Duchcova, kde jmenované nebylo pro město prioritou a sociální a poradenské služby byly podfinancované, kapacitně nedostačující a neprobíhala koordinace poskytovatelů (Šťastná 2011: 90 - 93).

Naopak viditelnými se stávají aktivity stigmatizace obyvatel. V Litvínově jde o „Projekt minimalizace zneužívání sociálních dávek“, oficiálně vyhlášený již na počátku března 2008, iniciátory byly: město Litvínov, Úřad práce v Mostě a Krajský úřad v Ústí nad Labem. „Část dávek v hmotné nouzi a příspěvku na živobytí byla vyplácena v potravinových lístcích. MěÚ Litvínov začal vyplácet občanům evidovaným na úřadu práce déle než šest měsíců dávky hmotné nouze tzv. kombinovanou formou. Pro všechny pobíratele dávky hmotné nouze byl stanoven poměr kombinovaného příjmu – 70 % formou poukázek versus 30 % peněžní formou.“ (Trlifajová a kol 2015: 22) Tento postup byl kritizován Úřadem veřejného ochránce, ten shledal postup diskriminačním s dalšími procesními pochybeními (nevylášením výběrového řízení na dodavatele poukázek).⁴⁵ Tento postup byl v Litvínově „předvojem“ pro „Nulovou toleranci zneužívání dávek.“

V Duchcově roku 2008 vydalo město vyhlášku (č. 7/2008 o zákazu požívání alkoholických nápojů na veřejném prostranství)⁴⁶, zakazující konzumaci alkoholu ve vyznačených částech města. Město tak nezakázalo (podobně jako například v Praze) vyhlášku plošně, ale zacílilo ji jen na některé části města (jižní část města a ohraničenou oblast s lavičkami v severní sídlištní části). Konzumace alkoholu se tedy stala kriminalizovanou jen někde, potažmo jen u určitých skupin obyvatel sdružujících se v daných oblastech. Další problematickou vyhláškou je daná z dubna minulého roku - 3/2015 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, ochraně veřejné zeleně a zlepšení vzhledu města, více o ní v kapitole 3. 2. 3. 2 Kontrola veřejného prostoru a kriminality.

V roce 2009 došlo k vyhlášení „boje proti nepřízpůsobivým“ a to v článku tehdejšího místostarosty Zbyňka Šimbery v Duchcovských novinách „Skončilo zastávání se nepřízpůsobivých a neplatičů“, poslední možnost splatit si své dluhy⁴⁷. Zároveň došlo k plošnému zvýšení nájemného:

⁴⁴ Policisté se neteší důvěře zdejších občanů, a to jak těch jednoznačně sociálně vyloučených, tak těch, kteří žijí na sídlišti v stabilizovaných podmínkách. Důvodem nedůvěry jsou všeobecně panující pochybnosti o tom, zda je v tom, zda je vůbec ve schopnostech zdejší policie situaci v Janově kontrolovat, resp. zda je to vůbec jejím cílem. (Socioklub 2009: 28)

⁴⁵ Argumentaci úspěšnosti aktivity demonstroval Městský úřad na snížení celkového počtu pobíratele dávek a snížením celkové vyplácené sumy. Novelou z 1. 1. 2009 byl poměr vyplácení změněn na minimálně 35 % dávek v poukázkách a maximálně 65 % dávek v penězích. (Socioklub: 22)

⁴⁶ Online dostupná na: http://www.duchcov.cz/VismoOnline_ActionScripts/Image.ashx?id_org=3371&id_obrazky=4503

⁴⁷ Šimbera, Zbyněk: Skončilo zastávání se nepřízpůsobivých a neplatičů. Duchcovské noviny 04/ 2009

„Navýšením nájemného se též zamezí přílivu nepřizpůsobivých a sociálně vyloučených občanů, kteří migrují po republice a hledají levné bydlení. Nenavýšení by zbrzdilo současně probíhající kroky Města Duchcova v oblasti exekucí proti neplatičům.“⁴⁸

Plošným zvýšením nájmu v argumentaci migrace „nepřizpůsobivých“ a „sociálně vyloučených“ byla zasazen další polarizační „klín“ do soužití ve městě.

V tomto kontextu jednání města, podal Duchcov přihlášku ke spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování. V srpnu 2011 bylo schváleno lokální partnerství (LP) mezi městem a Agenturou. Brzy po zahájení spolupráce nicméně došlo k neshodám, zvláště v oblastech plánované privatizace domů v jižní části města, zástupci ASZ tento krok kritizovali. Na konci ledna 2012 došlo rozhodnutím Monitorovacího výboru ASZ k jejímu odchodu z města v následujícím měsíci. Podle analýzy serveru Aktuálně.cz (07/2013), realizovalo město Duchcov v letech 2003 – 2013 sedm preventivních projektů ze státních dotací (celkem 1 736 000 Kč), 85 % těchto výdajů jsou investicemi do kamerových systémů (celkem 14 kamer).⁴⁹

3. 2. 1. 4 Vyplynutí dlouhodobě neřešených problémů za účasti městské politiky

V předchozích kapitolách jsme prošli uvedením do kontextu a pozadí vzniku politiky nulové tolerance v českém prostředí. Vznik, nejen zavedení politiky uvádím z důvodu první implementace nulové tolerance v krajském městě Ústí nad Labem, které podobně, jako Duchcova a Litvínov trpí velmi podobnými strukturálními a socio – ekonomickými, potažmo historickými problémy. A těmi jsou vysoká nezaměstnanost, silná privatizační vlna v devadesátých letech, pokračující dodnes. Segregace a vznik velkého množství sociálně vyloučených lokalit se socio – ekonomicky, statusově a politicko – právně znevýhodněného obyvatelstva (Janov v Litvínově, jižní část města v Duchcově).

Dlouhodobé opomíjení těchto mechanismů a nárůstu problému, gradujícím v sociálních nepokojích poukazuje na delší neochotu či nečinnost města v řešení těchto problémů, ať jsou jimi legislativní možnosti zbrzdit či úplně zastavit rozprodání městského bytového fondu, programy pro prevenci sociálních patologií, podpora terénních a dalších služeb neziskových organizací a města v konečně nárůstu extrémně vyhrocených sousedských vztahů po nepokojích (11/2008 a 05 - 06/2013). A tento vývoj a souběh pozorovatelných mechanismů je vývojem, který otevřel prostor zavedení nulové tolerance. Ve druhé části práce neřeším tento „background“ implementace politiky

⁴⁸ Moszová, Bohuslava: Navýšení nájmu pro období 2010 – 2012. Duchcovské noviny 09/2009

⁴⁹ Zdroj: Duchcov zažije další represe a kontroly, řešení už méně. Aktuálně.cz. 21. 7. 2013, online dostupné na : <http://zpravny.aktualne.cz/domaci/duchcov-zazije-dalsi-represe-a-kontroly-reseni-uz-mene/r-i:article:785-486/>

NT v New Yorku, nicméně se mohu domnívat (podle nastavení poje proti *žebrákům, opilcům, bezdomovcům, prostitutkám, bezprizorní mládeži*), že mohlo jít taktéž o dlouhodobé podcenění řešení příčin nastalých, viditelně se objevujících sociálních problémů.

3. 2. 2 FORMULACE POLITIK NULOVÉ TOLERANCE

Dílejší opatření či celý komplex opatření, se kterým se setkáváme v Duchcově a Litvínově (ale i dalších městech a obcích, viz úvod této třetí části práce) pod názvem nulová tolerance se objevuje v Litvínově mezi roky 2008 a 2009, v blízkém Duchcově v roce 2013. Kontext zavedení je u obou měst velmi podobný – vlastní vyhlášení nastává po (výše v textu popsáných) sociálních nepokojích a širší situační kontext v podobě důsledku privatizačních a segregačních mechanismů, implikujících polarizaci sídelní politiky a růst napětí v občanském soužití.

V následujícím textu se budu zabývat vyjádřeními institucionálních aktérů z doby vyhlášení politik a následně i z jejich dnešního (z období našeho výzkumu (07 – 09/ 2016; 11/2016) zpětného hodnocení. Z těchto vyjádření, dobových i dnešních proklamací, jsme se snažili zachytit východiska a cíle dosažení, tak jak byly (a doposud zpětně jsou) proklamovány aktéry – realizátory. Dalším bodem je specifická implementace politik NT v jednotlivých městech. Za velmi důležitou považuji rovinu cílů, na které opatření míří a to, jakým způsobem jsou tyto cíle popisovány.

3. 2. 2. 1 Město Litvínov – sídliště Janov

Litvínovské specifikum pojetí politiky nulové tolerance je charakterizováno zejména svou propracovaností, díky níž se dá mluvit o tzv. *litvínovském modelu* politiky NT. Ten se vůči původnímu (i první implementaci v Ústí nad Labem v roce 2002) newyorskému konceptu (viz druhá část práce) vyznačuje silným přesahem do sociální oblasti. Nejde již tedy primárně jen o politiku bezpečnosti, byť v teorii Broken windows, z níž politika NT vychází, byla již explicitně obsažena potřeba kriminalizace, chcete – li – nulové tolerance (k/vůči) „lidských rozbitých oken“ – žebráků, lidí bez domova, mladých bezprizorních lidí, drogově závislých, prostitutek a dalších (Wilson, Kelling 1982: 2; Dixon 1998: 104). To vyplývá z výše popsáných dlouhodobě kumulovaných problémů sociálního charakteru, ostatně s tímto zaměřením se setkáváme již u Slaného (2003), tam šlo primárně o bytovou politiku. U *litvínovského modelu* tedy vyvstává výše zmíněná propracovanost opatření. Na jaké cíle jednotlivá opatření cílí a jak jsou tyto cíle jednotlivých opatření pojmenovávány.

3. 2. 2. 1. 1 Vyhlášení nulové tolerance

K vyhlášení politiky nulové tolerance došlo 8. 12. 2008, tehdejší starostou Milanem Šťovíčkem (ODS, od 2010 Věci veřejné). Město ukazuje, osobou starosty, že je ochotno a připraveno řešit situaci na sídlišti Janov:

„Rozhodli jsme se pro nulovou toleranci. Nebudeme už nadále trpět lidi, kteří narušují pořádek, dopouštějí se přestupků či trestných činů. Už máme jejich chování dost. Bude to stát nemalé prostředky, ale chceme proti nim tvrdě a nekompromisně postupovat.“⁵⁰

a

“Nárůstem sociálně slabých rodin a nepřizpůsobivých obyvatel v janovském sídlišti začala být situace velmi neutěšená. Narušováno je spolužití starousedlíků a osob přistěhovaných nebo i většinou ze strany nových obyvatel nejsou dodržovány základní zásady slušného chování, dochází k porušování zákonů, k porušování hygienických norem v bytech, ale i ve společných prostorech domů, k devastaci domů apod. Vedení města Litvínova proto přistoupilo ke striktnímu opatření, a to k vyhlášení tak zvané nulové tolerance v Janově. Od 26. listopadu probíhá v lokalitě Litvínov – Janov monitoring osob. (...)Hlavním úkolem je analýza stavu romské komunity“.⁵¹ Mediální prezentace zavedení politiky NT na fotografiích v příloze.

Vedení města tak po nepokojích přejalo rétoriku Dělnické strany a jasně identifikovalo cílovou skupinu zaváděné politiky, respektive jednoho z jejích nástrojů – monitoringu. Termín „(sociálně) nepřizpůsobiví“ se společně s vyhlášením stává oficiálně používaným, jde o jisté politikum.

V rámci jednání při zavádění politiky se v legislativní rovině jednalo o požadavky města na pomoc získat větší finanční podporu od státu. V opatřeních pak o možnost omezení výplaty dávek ze strany města, dále v opatření intervence v Janově:

⁵⁰ Milan Šťovíček: Vyhlášíme nulovou toleranci nepřizpůsobivým občanům, Homér.cz, 3.12.2008, dostupné na <http://www.homerlive.cz/index.php?art=7122>

⁵¹ Zdroj: Dokončuje se monitoring problémových rodin v Janově. Litvínov, oficiální web města 11.3.2009, dostupné online: <http://www.mulitvinov.cz/dokoncuje-se-monitoring-problemovych-rodin-v-janove/d-423902>

„Na jednání ministryně přislíbila městu finanční podporu umožňující přijetí nových pracovníků k městské policii i do odboru sociálních věcí. Na základě příslibu město vypíše výběrové řízení na pět strážníků městské policie, kteří budou zařazeni do lokality Janov.“⁵²

Martin Klika v následné debatě o zavedení politiky NT podtrhoval, že stojí na třech pilířích: represí – prevenci – sociální práci. Do jaké míry se tyto pilíře prolínají popíše další kapitola.

3. 2. 2. 1. 2 Politika nulové tolerance jako propracovaný komplex opatření

Spolupráce na zavádění nulové tolerance byla v první fázi postavena na spolupráci Sociálního odboru města (tehdejší vedoucí Petrou Lafkovou) a Městskou policií (tehdejším velitelem Martinem Klikou, v současnosti radní Ústeckého kraje pro oblast bezpečnosti a sociálních věcí). Součástí rozvoje opatření byl *Integrovaný plán rozvoje sídliště Janov*, jakožto projektový podklad při žádosti o dotaci⁵³. V níže uvedeném schématu (*Schéma 1*) uvedeny cíle a opatření rozvoje sídliště Janov. Klíčovými cíli se staly *zajištění pořádku ve veřejném prostoru a v domech, zmírnění problémů s hlučnými obyvateli, snížení kriminality*, kdy pro tyto tři body byla položena východiska: *vysoký podíl Romů mezi obyvateli a snížení nezaměstnanosti na sídlišti*, to mělo vést ke *snížení napětí ve skupinách obyvatel sídliště* a konečnému cíli *zlepšit negativní imidž sídliště Janov*. Vidíme zde tedy etnicky vymezenou problémovou skupinu, za podpory klíčového sociálního problému, nezaměstnanosti, kdy vrcholným cílem je zlepšení obrazu sídliště.

Na přelomu roku 2008/2009 byla NT uplatňována jednak v intenzivnější kontrole veřejného prostoru, dále pak svou „pilotní fází“ – monitoringy domácností (monitoringy všech domácností na sídlišti Janov, za účasti pracovníků Sociálního odboru města a příslušníků MP). Monitoringy byly realizovány pro zmapování bytové a sociální situace obyvatel sídliště. Kontrola veřejného prostoru pak navýšením strážníků v dané lokalitě. Na jaře 2009 byla NT veřejnosti představena jako komplex opatření, který měl stát na třech pilířích – sociální práci, prevenci a represí. Sociální práce spočívala v posílení terénních pracovníků města (navýšení kapacit) a zesíťování institucionálních aktérů v oblasti nejen sociálních služeb⁵⁴. Prevence se odrážela v dotaci vzdělávání a nízkoprahového centra

⁵² Milan Šťovíček: Vyhlašujeme nulovou toleranci nepřizpůsobivým občanům, Homér.cz, 3. 12. 2008, dostupné na <http://www.homerlive.cz/index.php?art=7122>

⁵³ Integrovaný operační program (prioritní osa 5.2. – Zlepšení prostředí v problémových sídlištích), v rámci kterého město získalo na rekonstrukci sídliště Janov desítky milionů korun. Podrobněji viz. Integrovaný plán rozvoje sídliště Janov, Dostupné online: <http://www.mulitvinov.cz/integrovaný-plan-rozvoje-sidliste-janov/ds-53071>

⁵⁴ Instituce, realizující se na politice NT:

- městská policie
- policie ČR (obvodní oddělení, cizinecká policie, dopravní policie)
- odbor sociálních věcí
- odbor životního prostředí

Jaklík v Janově, pod vedením MP Litvínov. Represí pak bylo označeno, *důsledné dodržování všech zákonů, více hledět na lidi v sociálně vyloučených lokalitách, jestli ty zákony dodržují*, slovy Martina Kliky, tehdejšího místostarosty za ČSSD:

„Jsme řekli, že to stojí na těch třech pilířích, to je samozřejmě sociální práce, prevence a represe, tyhle všechny věci musí být pohromadě a musí se prolínat. Pokud tyhle tři věci nefungují, tak pokud se začne uplatňovat jenom ta represe, tak to samozřejmě přinese ten negativní vliv vždycky od té komunity, respektive od té části těch lidí, proti které to směřuje, nebo kteří nedodržují ta pravidla.

a

„Na jedné straně se chtělo uplatňovat to, aby dodržovali ty pravidla normálního chování a normálního žití v té společnosti, tak jsme museli nabídnout i to, že jim s tím někdo pomůže, někdo je tomu, když to řeknu, naučí. Bude se s nimi spolupracovat, budou se řešit jejich dennodenní problémy, na tom jsme to postavili (...) Takže my jsme obešli celý Janov, ty terénní sociální pracovníci ve spolupráci s městskou policií a všude jsme zkontrolovali (...) kde jsme viděli, že je ten problém, tak tam jsme posílali ty teréňáky, aby s nimi začli pracovat. Tam byly rodiny ze Slovenska, jedna komunita, těch přijelo 54, to si nedovedete představit. (...) Ale větší část tady odtud odešla, neříkám, že to nebyl trochu cíl, protože tam byli i nějaký, který tam na Slovensku měli nějaký loupeže, drogy a takový věci. Na druhou stranu, my jsme byli rádi, že se odtud vypakovali, tak to je.“
Martin Klika v rozhovoru z 09/2014⁵⁵

Petra Lafková (vedoucí Odboru sociálních věcí, Krajský úřad Ústí nad Labem) nám při rozhovoru v červenci minulého roku (07/2015) zpětně popsala činnost monitoringů následovně:

„Každý den v rozmezí dvou měsíců – chodili, mapovali a analyzovali sociální situaci rodin, týkalo se to i lidí, kteří „s tím neměli nic společného“. Pár stížností určitě bylo, většina slušného obyvatelstva to vítala.“

V tomto zpětném hodnocení osob, které stály u zavádění politiky NT v Litvínově, můžeme pozorovat jistou polaritu a etiketizaci v definici problémů sídliště Janov. „Skupina, proti které to

-
- majitelé bytů, bytové družstvo
 - hasiči
 - neziskové a charitativní organizace
 - úřad práce
 - osadní výbor Janov
 - dopravní podnik
 - soukromí exekutoři

⁵⁵ Rozhovor byl pořizen v rámci Vstupní analýzy a databáze (Ripka a kol.2014)

míří“ lidé „kteří s tím neměli nic společného“ jsou odkazy k již výše zmiňovaným polaritám „slušných“ a „nepřizpůsobivých/neslušných“.

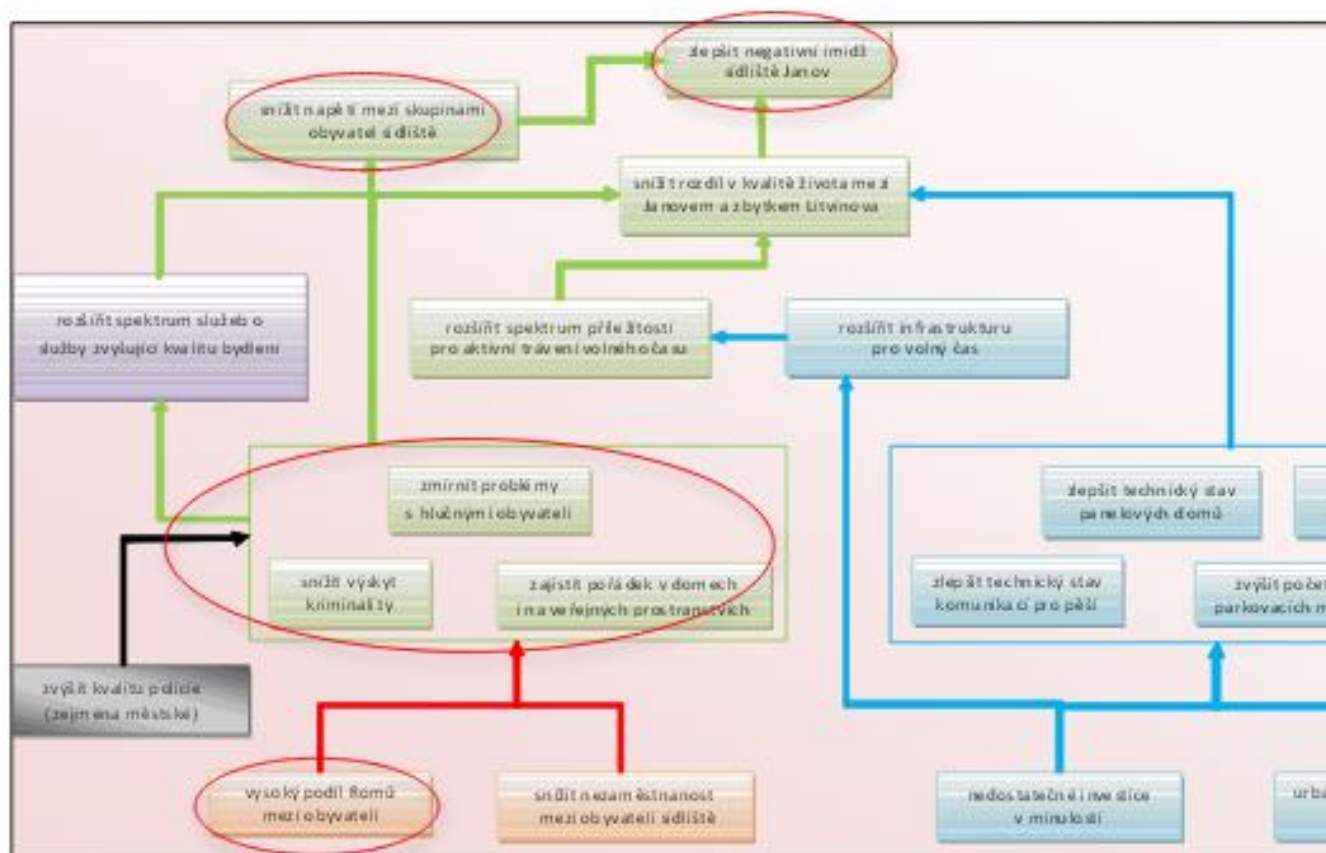


Schéma 2: Strom cílů programu rozvoje sídliště Janov v Integrovaném plánu, červeně vyznačena logika vazeb. Zdroj: Integrovaný plán sídliště Janov

Pokud bychom měli provést na tomto místě komparaci s původním newyorským modelem, „Newyorským zázrakem“, odkážu na úvod této části, kde uvádím příklad zavedení politiky NT v Ústí nad Labem a Slaného. V Ústí nad Labem jako politika bezpečnosti, navazující (ve svém specifickém kontextu) na newyorský model. Ve městě Slaný jako represivní politika sycená sociálním problémem v bytové politice. Litvínovský model, se svým silným přesahem do sociální oblasti a silnou propracovaností se pro tyto své vlastnosti stal v jistém smyslu „manuálem“, podpořeným propagační činností Martina Kliky (např. 2009 – Most⁵⁶, 2013 – Teplice⁵⁷, Duchcov⁵⁸).

Od roku 2010 dochází k systematizaci přístupu k jednotlivým sociálním a socio – ekonomickým problémům – začíná se sledovat např. pohyb osob v hernách, sídelní migrace v Janově, záškoláctví, počty doruček, počty šetření domácností. Důraz je kladen na vzájemné

⁵⁶ <http://www.mulitvinov.cz/mistostarosta-predstavil-v-moste-projekt-nulova-tolerance/d-426313>

⁵⁷ <http://www.krajseklisty.cz/ustecky-kraj/okres-teplice/2735-lide-z-teplicka-mame-strach-ze-se-sem-nastehuji-cikani.htm>

⁵⁸ http://zpravy.idnes.cz/nulova-tolerance-v-duchcove-dps-domaci.aspx?c=A130624_1944013_usti-zpravy_alh

sdílení dat mezi aktéry – realizátory NT, s čím se naopak nepočítá, je zapojení, místních obyvatel a nastavení participačních metod, jak uvádí M. Klika:

„Noví pracovníci, kteří budou zaměřeni na práci v terénu, ať jsou to noví městští strážníci nebo sociální pracovníci pro přímý styk s nepřizpůsobivými rodinami, musí v každém případě splňovat všechny předpoklady pro zařazení do systému pracovníků města, a to včetně vzdělání. V žádném případě není přípustná představa, že městská policie bude řešit problémy v lokalitě Janov společně s romskými aktivisty.“⁵⁹

Starosta Litvínova, stojící u zavádění nulové tolerance, na svém webu⁶⁰ shrnul komplex opatření takto:

Dosavadní zkušenosti a poznatky z minulých let byly zapracovány do Plánu nulové tolerance města, který pokračuje i v letošním roce. Kromě městské policie a odboru sociálních věcí městského úřadu je do jeho realizace zapojena celá řada státních i nestátních institucí. Větší pozornost než v minulých letech bude město věnovat problematice přistěhovalectví a nelegálnímu zaměstnávání ve spolupráci s cizineckou policií a Úřadem práce.

Plán nulové tolerance obsahuje v roce 2011 kromě jiného zejména:

- Důsledné posuzování a kontrola majetku osob, žádajících o výplatu dávek hmotné nouze (vozidla, vybavení bytu atd.)
- Důsledně se zaměřit na narušování veřejného pořádku a občanského soužití – řešit přestupky
- U neplatičů blokových pokut zajistit přes správce daně (FO MÚ) + OSV, výběr nezaplacených blokových pokut
- V nočních hodinách zajistit zvýšený počet strážníků pro výkon hlídkové služby na katastru města a na ubytovnách Litvínova (UNO, BS), a to: po výplatě sociálních dávek, v době výplat mezd, v letním období
- Vzájemná výměna informací mezi MPO + OSV a neziskovým sektorem – Oblastní Charita Most, Diakonie, K-centrum, Člověk v tísni o.p.s., TJ Baník Kopisty
- v rámci preventivních akcí

- provoz Nízkoprahového centra

- informace z prevence

- Zajistit nepřetržitý provoz ubytoven UNO (Ubytovna pro nepřizpůsobivé občany) – azylové místnosti + spolupráce s terénními pracovníky ubytoven
- Přijmout opatření ve spolupráci se správcí bytového fondu: **Zamezit a zadokumentovat černé odběry elektrické energie ve společných prostorech obytných domů**
- U klientů OSV zajistit možnost splácení dluhů vůči městu Litvínov (blokové pokuty, dluhy na nájmu, přeplatky na soc. dávkách, poplatky města – odpady)
- Prověřovat nové klienty žádající o dávky v hmotné nouzi – majetek (vozidla, byty, nemovitosti, pozemky)
- Kontroly heren a individuální práce s klienty HN, kteří budou přistiženi při hře na výherním automatu
- Noční kontroly OSV ve spolupráci MPO na mládež

⁵⁹ Milan Šťovíček: Vyhlašujeme nulovou toleranci nepřizpůsobivým občanům, Homér.cz, 3. 12. 2008, <http://www.homerlive.cz/index.php?art=7122>

⁶⁰ Zdroj: <http://www.milanstovicek.cz/2011/02/plan-nulove-tolerance-mesta-litvinova-v-roce-2011/>, zvyrazněno autorkou práce

- Zajistit veřejný pořádek v prostředcích městské hromadné dopravy ve spolupráci s DP měst Mostu a Litvínova
- Monitoring extremismu a drogové problematiky ve spolupráci s PČR

Starosta města k tomu dodává: „Jenom důsledná a trvalá spolupráce všech zainteresovaných složek přinese úspěch a ti, kteří nechtějí dodržovat zákony, zjistí, že v Litvínově jim pšenka nepokvete.“

Při letném pohledu na výčet opatření si můžeme povšimnout bodu *Monitoring extremismu a drogové problematiky ve spolupráci s PČR*, ten jako jediný spadá do kompetence PČR, zbylé body jsou de facto v gesci samosprávy a jde v největší míře o opatření v sociální oblasti. Jde o městskou politiku garantovanou politickými zástupci samosprávy.

3. 2. 2. 1. 3 Nesrovnalosti v definici a kontinuitě nulové tolerance

Tři pilíře politiky NT v sobě nosí i ambivalenci v přístupu k řešení nejširšího penza problémů v sociální oblasti. Díky tomuto trojímu pilíři tak dochází k uzavření spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování (2009). Dochází tak k velmi paradoxnímu spojení základních výchozích přístupů města a ASZ⁶¹, ta se ocitá v pozici partnera v politice NT. Příčinou je již výše uváděná aktivita a propracovanost řešení situace.

Existenci politik NT zároveň nelze oddělit od vývoje na poli politického vývoj ve městě i kraji. Martin Klika se v roce 2010 stává radním Ústeckého kraje, předsedou Pracovní skupiny pro sociálně vyloučené lokality Ústeckého kraje a předsedou místní organizace ČSSD. Po svém odchodu z vedení města komentuje po šesti letech činnost města⁶²:

„V minulém volebním období, kdy naše strana odpovídala za správu města, se nám podařilo nastartovat dnes už proslulou nulovou toleranci. (...) Bohužel právě projekt nulové tolerance v posledních čtyřech letech, kdy jsme byli v opozici, v Litvínově značně zeslábla, pokračuje jen ze setrvačnosti.“

Petra Lafková se stává vedoucí krajského odboru sociálních služeb a určuje tak financování sociálních služeb a sociální politiky kraje. Vzniká tak například *Manuál pro starosty obcí ohrožených sociálními nepokoji*, pod krajským úřadem za účasti Kliky a Lafkové.⁶³

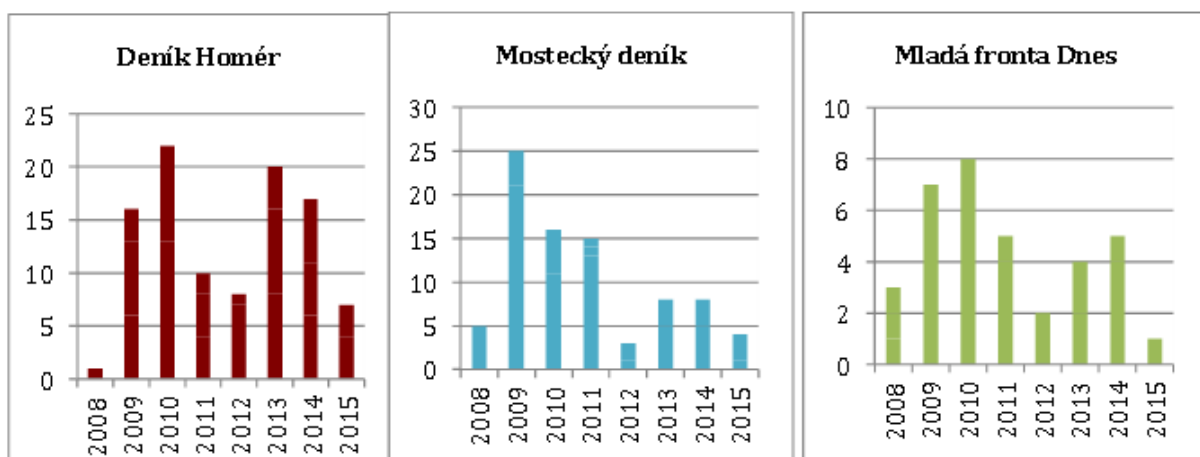
⁶¹ Viz Víze a poslání Agentury na stránkách <http://www.socialni-zaclenovani.cz/vize-a-poslani>

⁶² Zdroj: Klika (ČSSD): V Litvínově se musíme vrátit k nulové toleranci. Parlamentní listy.4. 10. 2014 Dostupné online: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Klika-CSSD-V-Litvinove-se-musime-vratit-k-ulovenul-nulove-toleranci-337896>.

⁶³ Manuál pro starosty obcí ohrožené sociálními nepokoji. Dostupné online: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1670841

Pozastavme se ještě u politiky NT v mediálním obrazu. Distribuce voličů a nevoličů je jedním z klíčových východisek pro realizaci politiky NT (pro jednotlivá města viz kapitola 3. 2. 1. *Kontext vzniku politik nulové tolerance v regionu (de) industrializace*).

Počet výskytu článků o politice nulové tolerance koreluje s časem komunálních voleb (2009/2010 a 2013/2014), viz *graf 4 - 6*.



Graf 4 - 6: Počty článků o politikách nulové tolerance v Litvínově ve vybraných médiích v letech 2008 – 2015, Zdroj: Newton media, zpracování vlastní

Pro doplnění zpětného hodnocení aktérů zahrnutých do politiky NT, uvedu ještě citace z různých pozic v aktéřské síti, nasbíraných během terénního výzkumu v minulém roce. Tabulka (*tabulka 4*) citací v příloze.

Co pro vás znamená nulová tolerance a jak je naplňována?

Pozice A, vedoucí Odboru sociálních věcí, Krajský úřad Ústí nad Labem:

„Koordinace, spolupráce s rodinami, vazba na školu, na lékaře. Naplnit databázi údaji, se kterými bylo dále pracováno. Další kroky zahrnovaly sociální práci.“ -> prizma síťování aktérů

Pozice B, vedoucí Sociálního odboru, město:

„Represe, prevence, sociální práce – není to jen o represí.; Slušná veřejnost chce, abychom je kontrolovali, my chceme pomáhat, ale rodiny už toho mají dost, protože mají pocit, že je kontrolujeme.“ -> prizma síťování, prizma budování nedůvěry v instituce

Pozice C, sociální pracovník v síti aktérů:

„Nulovou toleranci mám s pojenou s lavičkami.“ (Uřezávání laviček ve veřejném prostoru a zákaz sezení na čemkoli mimo laviček v Janově) -> prizma proměny veřejného prostoru v rámci represivních opatření

Pozice D, sociální pracovník mimo síť aktérů („alternativní NNO“):

„Čím chudší, tím větší represe.“ -> prizma terénního pracovníka (Roma), řešícího problematiku bytové otázky, sociálních služeb, ochrany spotřebitele a lidských práv

Pozice E, politik – místostarosta:

„Sociální práce – prevence – represe.“ -> prizma politického rozhodnutí k „vyvážené strategii“, pragmatické prizma

Pozice F, ředitel bytového družstva:

„Symbióza, která fungovala.; Pro mě NT je nedostatečná.; Oddělíte normální lidi od nepřizpůsobivých, ty nepřizpůsobivé odčleníme, ti nebudou obtěžovat slušné lidi.“ -> prizma podnikatele s nemovitostmi v sociálně vyloučené lokalitě

Pozice G, velitel MP:

„NT začala proto, aby byly povinnosti vymáhány od všech stejně.“ -> prizma bezpečnostní složky pod správou města

Pozice H, příjemce opatření v zacílené lokalitě:

- 1) „Měšťáci přijedou a řeknou nám, že když jsme v klidu a nikdy nás nepokutovali, protože jsme tři a není nás 50, že jo.“
- 2) „Tady je to koncentrák, akorát, že není válka. Nesmíme nikam chodit, nesmíme si nikde sednout. Vám říkám, jsme tu jako v koncentráku. Jsme tu jako králíci, akorát doma můžeme sedět. Akorát že i ti králíci mají svobodu, protože když jdou ven, tak pak můžou skákat kolem dokola. To my nemáme, my tu už nemůžeme dělat nic. Byly tu lavičky, ale teď z nich udělali parkoviště. Říkali nám, že můžeme sedět na lavičkách za barákem, ale podívejte se kolik nás

tu je a ty lavičky jsou tu dvě. Tak vždycky když jede auto dokola, tak si na těch schodech před barákem vstoupneme, abychom nedostali pokutu.“-> prizma dvou zkušeností obyvatel, žijících na sídlišti Janov

Pozice I, bývalý starosta:

„Jsme řekli, že to stojí na těch třech pilířích, to je samozřejmě sociální práce, prevence a represe, tyhle všechny věci musí být pohromadě a musí se prolínat. Pokud tyhle tři věci nefungují, tak pokud se začne uplatňovat jenom ta represe, tak to samozřejmě přinese ten negativní vliv vždycky od té komunity, respektive od té části těch lidí proti které to směřuje, nebo kteří nedodržují ta pravidla. Na druhou stranu to je špatně, protože vy musíte těm lidem nabídnout i nějakou pomoc. My jsme šli tou cestou, aby ty lidi, měli, na jedné straně se chtělo uplatňovat to, aby dodržovali ty pravidla normálního chování a normálního žití v té společnosti, tak jsme musei nabídnout i to, že jim s tím někdo pomůže, někdo je tomu, když to řeknu, naučí.“-> prizma politika, stojícího u zavádění politiky nulové tolerance v Litvínově

3. 2. 2. 2 Duchcov

Ve městě Duchcově došlo k zavedení politik NT ve velmi podobném kontextu, po sociálních nepokojích, vedení města po demonstracích reagujících na incident (napadení majoritního manželského páru skupinou mladých Romů, jež byl natočen bez zásahu policie na kameru MP Duchcov (strážník posléze za nečinnost dostal výpověď)), podobně, jako v Litvínově, přejalo rétoriku organizátorské DSSS. (viz kapitoly 3. 2. 1. *Kontext vzniku politik nulové tolerance v regionu (de) industrializace*, 3. 2. 1. 2 *Růst napětí v občanském soužití*).

3. 2. 2. 1 Zavedení politiky nulové tolerance v Duchcově

Nulová tolerance byla v Duchcově vyhlášena 24. června 2013 po sérii několika oficiálních i neoficiálních demonstrací. K politice nulové tolerance ve smyslu Litvínova, se Duchcov explicitně nepřihlásil.⁶⁴ Ve veřejných prohlášeních se nicméně místní starostka k NT hlásí:

„Nulová tolerance bude platit pro všechny. My nerozlišujeme na bílé a černé, ale na slušné a neslušné.“⁶⁵

Na zavádění politik NT se podílel za krajský úřad Martin Klika⁶⁶ a Petra Lafková. Martin Klika ze své pozice definoval doporučené cíle:

„Pokuty se dají vymáhat i ze sociálních dávek. Je to způsob, jak nepřizpůsobivé občany donutit respektovat městské vyhlášky a dodržovat pravidla. Je ale nutná důsledná spolupráce všech zúčastněných složek. Na nulové toleranci v Duchcově musí společně s městem pracovat Policie ČR, Městská policie Duchcov, sociální pracovníci, neziskové organizace a Úřad práce ČR. Je potřeba, aby kromě represe a vymáhání práva fungovala také prevence. Jen tak má nulová tolerance naději na úspěch.“⁶⁷

Údajně již dlouhodobé nedodržování vyhlášek a zákonů ze strany „neslušných“ v konsekvenci k bezpečnosti a pocitu bezpečí byla, stejně jako v Litvínově, nastolená logická posloupnost sociální krize. A to na jedné straně k doplnění mediálního obrazu soužití v Duchcově, na straně druhé politická podpora bouřícího se demonstrujícího obyvatelstva. Odmítnuty byly i výhrady Agentury pro sociální začleňování, to znamenalo v důsledku potvrzující represivní přístup k řešení nastalé situace⁶⁸.

Ani v Duchcově se opatření nevyhnula protiústavním návrhům opatření (etiketizace „sociálně vyloučených občanů“, polarizace na „spolupracující“ a „nepřizpůsobivé“, zákazy provozu

⁶⁴ S výjimkou zápisu z 27. zasedání Zastupitelstva města Duchcova z 12. 9. 2013, podle kterého „Předložená opatření vedoucí k řešení současné situace ve městě a ukládá starostce, místostarostovi, tajemnici MÚ, vedoucím odborů MÚ, vedoucí SMMD, jednatelem TSMD, s.r.o., strážníkovi pověřenému řízením MP jistit dle svého resortu plně zajistit dle svého resortu plnění těchto opatření.“

⁶⁵ Duchcov vyhlásil nulovou toleranci přestupků, pokuty strhne i z dávek. iDnes.24. 6. 2013 http://zpravy.idnes.cz/nulova-tolerance-v-duchcove-dps-domaci.aspx?c=A130624_1944013_usti-zpravy_alh

⁶⁶ Detailněji definované kroky a postupy NT v Duchcově krajský radní předložil již na jednání 5.6. 2013, kterého se účastnilo nejen vedení města, ale i zástupkyňe soc. odboru kraje, ředitel územního odboru PČR, ředitel krajské pobočky ÚP, ředitelka odboru prevence kriminality MV ČR a zástupce Agentury pro sociální začleňování.

⁶⁷ Zdroj: Duchcovu pomůže nulová tolerance. Ústecký kraj. 21.6.2013 Dostupné online: <http://www.kr-ustecky.cz/duchcovu-pomuze-nulova-tolerance/d-167590>

⁶⁸ K popisům intervence agentury podrobněji viz Výroční zpráva o činnosti Agentury pro sociální začleňování v roce 2013, Praha, květen 2014, Dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/vyrocní-zpravy-a-vysledky-spoluprace-s-obcemi/vyrocní-zprava-o-cinnosti-asz-v-roce-2014/download>

restaurací a pořádání kulturních akcí pro „sociálně vyloučené“ – viz dokument Opatření na řešení problematiky s nepřizpůsobivými obyvateli města Duchcova, plné znění v příloze).

Soubor opatření předložených radním pro sociální oblast a bezpečnost Ústeckého kraje (M. Klikou) na jednání v Duchcově 5. 6. 2013:

- Město by mělo zahájit tzv. **monitoring**. To znamená vyčlenit lidi (například prostřednictvím pozice Veřejně prospěšných prací hrazených ÚP), kteří budou vypracovávat tabulky, do nichž se budou zanášet data k jednotlivcům či rodinám z jednotlivých provedených opatření.
- Měly by být prováděny **koordinované kontroly domácností**, do nichž budou **zapojeni Hasičský záchranný sbor, soc. odbor, stavební odbor, Hygienická stanice**. Zjištěná data by město mělo zanášet do tabulky monitoringu.
- MP by měla začít **zjišťovat totožnost u vybraných majitelů vozidel** a prostřednictvím soc. odboru a žádostí na ÚP prověřovat, zda dostávají majitel či jeho rodina **dávky hmotné nouze či jinou formu finanční podpory, tak aby mohly být případně odebrány**. Výsledky budou opět zanášeny do tabulky monitoringu.
- MP a PČR by mělo zintenzivnit předvádění **recidivistů z lokality** k “ověřování totožnosti”.
- Město by mělo vytvořit tzv. „dohledovou službu“. Z 10 míst VPP nabízených ÚP by část měla jít na vytvoření obdoby pozice asistentů prevence kriminality tvořené částečně lidmi z místní lokality. Později by se někteří z nich měli zapojit do projektu asistentů kriminality placeného MV: ti by měli (ve směnách) hlídat na ulicích nebo dohlížet na kamerový systém ve spolupráci s MP, **po desáté večer odchyťávat děti venku a předávat je rodičům proti podpisu, zároveň s hlášením na OSPOD**.
- Místa na VPP by mělo město přednostně nabízet dlouhodobě nezaměstnaným tak, **aby když odmítnou či selžou, mohly jim být hned odebrány dávky**.
- MP a PČR by měla denně kontrolovat herny a informace o hráčích posílat přes soc. odbor na úřad práce (**vyřazení z evidence**).
- MP by měla **zabavovat "v rámci přestupků" káry**, jimiž lidé sváží železný šrot.
- Město by mělo rozšířit vyhlášku o zákazu konzumace alkoholu na veřejných prostranstvích.
- Město by mělo vyhláškou zakázat noční provoz heren.
- Město by si mělo v rámci "správce daně" dělat samo exekuce a začít je intenzivně provádět zejména u problémových dlužníků.
- ÚP by mělo poslat podněty FÚ ohledně vlastníků některých objektů ve špatném stavu, kterým se platí hodně peněz za ubytování prostřednictvím dávek.
- Město by mělo přistavovat kontejnery a odvážet odpad, pokud to bude nutné i zdarma.

Kontrolovat by se měla celá lokalita obývaná Romy. Po měsíci by měl město zveřejnit výsledek svých represivních opatření. Do tří měsíců by mělo být další setkání s občany. Občané by měli mít možnost posílat podněty k bezpečnosti a o dávkách na emailovou adresu a získávat zpětnou vazbu, jak se podněty řeší.⁶⁹

(Trlifajová a kol. 2015: 34)

⁶⁹ Podtrženo a zvýrazněno autorkou práce

V rámci těchto opatření se ukazuje potřeba zesíťování institucionálních aktérů, potřeba kriminalizace rodičů dětí, potřeba kriminalizace „zneužívání“ finančních státních příspěvků i šrotu pro získání prostředků, kontrola lokality obývaná Romy a v poslední řadě potřeba transparentnosti a komunikace s občany – možností posílání informací *k bezpečnosti a o dávkách na emailovou adresu*. Ve výše uvedeném výčtu nicméně nenalezneme preventivní opatření či opatření sociálně – pracovní, můžeme tedy říci, že jde o čistě represivní přístup. O dalších specifikách NT v Duchcově s doplněním zpětného hodnocení z různých pozic zavedení a realizace pojednám v další kapitole.

3. 2. 2. 2 Specifické aspekty Duchcova

Po podzimních volbách 2014 dochází v Duchcově k sestavení koalice ČSSD, DSSS, KSČM⁷⁰, tato koalice zůstává v nezměněném stavu i přes kritiku premiéra Bohuslava Sobotky⁷¹. Radním a předsedou výboru pro bezpečnost se stává Jindřich Svoboda, jeden z vnitřních organizátorů protiromských demonstrací v jižní části města v květnu a červnu 2013. K zavedení politiky nulové tolerance se vyjádřil na webu DSSS následovně:

„V Duchcově již přes rok funguje jakýsi projekt se stejným názvem, který ovšem nemá s tou opravdovou nulovou tolerancí vůbec nic společného. Chtěl bych v první řadě určit jasná pravidla nulové tolerance, která budou platit pro všechny stejně.“⁷²

Argument Svobody pro odmítnutí rozhovoru v rámci našeho výzkumu byl *„že v něco, jako je sociální začleňování, nevěří*. To se v Duchcově prakticky odrazilo již v opatřeních pro nastolení NT - nenalezneme v nich preventivní opatření či opatření sociálně – pracovní, můžeme tedy říci, že jde o čistě represivní přístup. Nezáměr města o podporu prevence se projevuje též odchodem „alternativní“ neziskové organizace, působící v jeho jižní části, kdy si místní obyvatelé k této organizaci utvořili důvěru.

Její finanční a kapacitní omezení ze strany města a následný odchod z Duchcova byl v takto napjaté povolební situaci očekávatelný, neboť si její pracovníci dovolili kritizovat městské politiky a problematické jednání v rámci privatizace bytového fondu jižní části Duchcova. V době naší

⁷⁰ PDF smlouvy v příloze

⁷¹ <http://www.novinky.cz/domaci/352764-cssd-sla-v-duchcove-do-koalice-s-extremistickou-dsss-byl-to-asi-jeji-posledni-krok.html>

⁷² Zdroj: Představujeme nové zastupitele DSSS: Jindřich Svoboda, Duchcov. Dělnická strana sociální spravedlnosti 24. 10. 2014. Dostupné online: http://www.dsss.cz/predstavujeme-nove-zastupitele-dsss_-jindrich-svoboda-duchcov

přítomnosti v dané lokalitě bylo velmi silné upozorňovat na vyhlášku o využívání veřejného prostoru z března 2015 (její plné znění v příloze).

Nutno připomenout samotnou roli již několikrát zmíněného pana Spurného, majitele většiny bytového fondu v jižní části města, kdy jeho praktiky pronajímatele ve vztahu k veřejnému prostoru do jisté míry kopírují principy nulové tolerance. V napomínání, aby jeho nájemníci nestáli před domy a nesdružovali se v hloučcích ve veřejném prostoru – pro sdružování mají vnitřní bloky a dvorky domů. Vizually působí ve všední i víkendový den jižní část města velmi prázdně (viz fotografie v příloze). Nabízí se tedy otázka, jak kvalitní může být život v Duchcově pro obyvatele jeho jižní části, když je omezen na soukromý prostor u pronajímatele, který lpí na přísných pravidlech dodržování pořádku.

„Ve všech domech jsou vnitroblokové dvorky, a proto říkám, když jedu autem okolo - Nestůjte na ulici!“—„Je neobjektivní, když přijedou novináři a vyfotí zrovna ošklivého Cikána a ošklivý dům, dnes je to tu luxusní čtvrť oproti předešlému Bronxu.“ Stanislav Spurný (07/2015)

Pro doplnění zpětného hodnocení aktérů zahrnutých do politiky NT, uvádím i zde, stejně jako v kapitole 3. 2. 2. 1. 3 *Nesrovnalosti v definici a kontinuitě nulové tolerance* citace z různých pozic v aktérské síti, nasbíraných během terénního výzkumu v minulém roce (viz *tabulka 3* v příloze).

Co pro vás znamená nulová tolerance a jak je naplňována?

(Pozice krajského úřadu vynechána, je stejná se stejným aktérem pro obě města)

Pozice A, vedoucí ÚP okresního města (pod nějž Duchcova spadá):

„Název Nulové tolerance tomu škodí. Návštěvy policie a sociálních pracovníků po nepokojích - zastránilo to rodiny a zklidnilo situaci.“ -> prizma budování nedůvěry v instituce

Pozice B, sociální pracovník v síti aktérů:

„Nulovou toleranci jsem tady tolik nepocítila.“ -> bezproblémové prizma v síti aktérů

Pozice C, sociální pracovník mimo síť aktérů („alternativní NNO“):

- 1) *„Kámen úrazu – důraz na represí.(...) házelo se tím pojmem, ale nikdo nevěděl, co to je. Problém není v důslednosti, ale v pojetí, nadřazení represe nad prevencí.“*

2) *„Zákazy, co se má a nemá dělat. Hlavně, aby nestály hloučky na chodnících.“*

> *„Nulová tolerance je o ničem, Romové nevědí, o čem je.“*

-> prizma terénních pracovníků, kritizujících privatizaci v jižní části Duchcova, pracujících v organizaci, která musela činnosti v Duchcově zanechat a odejít do jiného města

Pozice D, politik – starosta:

„Nulová tolerance v Duchcově byl krok správným směrem, nebyl to špatný krok a je třeba v ní pokračovat i nadále.“ -> prizma politického rozhodnutí bez hodnocení charakteru strategie, pragmatické prizma

Pozice E, ředitel bytového družstva:

„Já nevím, co to NT je. Nic tady není, městská policie funguje špicově. Nulová tolerance se tady vůbec neprojevuje. Dneska už je to jedno, lidi se tu neperou. To, že se zlepšila situace je tím, že se zlepšilo bydlení.“ -> prizma podnikatele s nemovitostmi v sociálně vyloučené lokalitě

Pozice F, tiskový mluvčí PČR:

„Jak jste sama uvedla, jedná se o politiku nulové tolerance a Policie České republiky je apolitickým orgánem bezpečnostní správy státu, která se při své činnosti striktně řídí platnou legislativou. Ta nám také ukládá povinnosti, oprávnění, nebo náplň činnosti a v souvislosti s tím se v těchto normách nikde o žádné nulové toleranci nehovoří.“ -> pragmatické, distanční prizma

Pozice G, příjemce opatření v zacílené lokalitě:

1) *„Nic tady není, nic pro děti. Pan Spurný vystěhoval Cikány, on je rasista a zároveň si je bere do domu. Vystěhoval nás, když mu maminka řekla, že tady není žádný pán.“*

2) *„O nulové toleranci nemám ani šajn. Nesouhlasím s těma lavičkama.“* (s odstraňováním laviček z veřejného prostoru).

> prizma obyvatel, pohybujících se ve veřejném prostoru zacílené lokality, ad 1 prizma zkušenosti v soukromém bytovém trhu

Pozice H, příjemce opatření mimo zacílenou lokalitu:

1) *„Nevím, co to je nulová tolerance. Jde hlavně o ty Romy, nechovají se slušně, dělaj si, co chtěj. Dělej nejmíc toho bordelu.“*

2) *„NT neřeším, kamery pomáhaj k tomu zachytit trestné činy, kdyby kamery byly všude, bylo by to dobrý.“*

3) *„Soužití se určitě zhoršuje.“*

4) „*Na co maj kameru, když tady napadli ten manželskej pár, neudělali nic.*“

> prizma etiketizace, stigmatu, prizma kritiky institucionální činnosti

Pozice I, politik, bývalý starosta:

„*Pro mě je nulová tolerance, že jsou zákony a vyhlášky, takže říkám, že budeme trvat na dodržování od všech.*“ -> racionální prizma, distance od etiketizace a polarizace

3. 2. 2. 3 Principiální mechanismy nastolení NT

V předchozích kapitolách byly představeny společné kontextuální situace Duchcova a Litvínova, události, které předcházely vlastnímu vyhlášení nulové tolerance. Byla popsána specifika obou měst, jež jsou nesena prostorovým uspořádáním měst, segregačními a gentrifikačními mechanismy, velikostí města, situací nezaměstnanosti i míry napětí v občanské soužití. Obě města leží v ústeckém kraji, to pro zavádění politiky NT znamenalo především totožné metodické vedení (proto se nám zde mimochodem objevuje princip přebírání rétoriky DSSS vedením měst).

Duchcov spadá pod okres Teplice, což znamená, metodicky tedy například ÚP podléhá teplickému pracovišti. To se odvíjí především od jeho velikosti (počet obyvatel k 1. 1. 2016: 8 335⁷³) Litvínov se nachází pod okresním městem Most, svou velikostí (počet obyvatel k 1. 1. 2016: 24 485⁷⁴) se od Duchcova odlišuje právě v institucionální struktuře.

Společné principy nastolení NT stály na faktorech konfliktu, jeho intenzivní medializaci a následném tlaku na rychlé politické jednání a řešení situace. To se podle řady našich informátorů pohybovalo *na hraně legislativy*, výše je nastíněno citacemi i příkladem opatření, v jejichž represivní podobě absentovaly kodexy sociální práce – to je i následná konsekvence k ovlivnění místních sociální politik, kdy tyto postupně přebíraly mechanismy do té doby neaplikované, nové politiky nulové tolerance.

V níže uvedeném schématu (*schéma 3*) je graficky znázorněna posloupnost východisek zavedení represivních opatření.

⁷³ Zdroj: ČSÚ, online dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>

⁷⁴ *ibid*



Schéma 3: Vznik podmínek pro přijetí represivních politik ze strany veřejnosti, Trlifajová a kol. 2015

Dlouhodobě zhoršující se situace, vedoucí přes absenci politického řešení k vyhoceným sociálním nepokojům, které signalizují problém následků, uznaných za příčiny k legitimitě represivních opatření.

Po nepokojích v obou městech byla poptávka po viditelné intervenci, zjednodušeně po tom, „aby město ukázalo, že něco v tomto pro své obyvatele dělá, že se stará, že situaci řeší“. Tento fakt posléze zarámoval problémy obou měst do „problémových oblastí“ a do problému s „nepřizpůsobivými/neslušnými občany“. To nám znovu uzavírá kruh etiketizace, polarity, stigmatizace problémových lokalit ve městech a dle mého soudu nejdůležitějšího omylu politiky nulové tolerance (napříč prostředími) – kriminalizace důsledků sociálních problémů, nikoli řešení příčin a kořenů nezaměstnanosti, nefunkční bytové politiky, obchodu s chudobou či vzrůstajícího inter – etnického napětí.

Primární skupinou opatření politiky nulové tolerance se tak nestávají občané disponující tíživými sociálními problémy, nýbrž občané mimo zacílené lokality, mnohdy voliči v politice se realizujících stran, kteří sledují, kontrolují a komentují činnost politiků. Sídliště Janov a jižní část Duchcova jsou v přeneseném významu jevištěm, na němž se odehrává politická činnost, jevištěm klání, které sledují obyvatelé „kteří s tím nemají nic společného“⁷⁵.

⁷⁵ Citace z rozhovoru s Petrou Lafkovou, vedoucí Sociálního odboru Ústeckého kraje, v době zavádění politiky NT v Litvínově vedoucí Sociálního odboru města

3. 2. 3 OPATŘENÍ NULOVÉ TOLERANCE V PRAXI A REALITĚ ZKOUMANÝCH MĚST

V předchozích kapitolách jsem se snažila odkrýt fenomén duchcovské a litvínovské politiky nulové tolerance v kontextu dlouhodobě opomíjených a strukturálně neřešených socio – ekonomických problémů a ve vnitřních kontextech měst. Ukázala jsem na společné principy pozadí zavedení této politiky. Pokud to shrneme z pozice zavádějících politiků – nulová tolerance v Duchcově a Litvínově je postavená na předpokladu poklesu kvality života, vyplývajícího z přítomnosti určité skupiny obyvatel, na které jsou aplikována disciplinační a kontrolní opatření (viz též zakotvení Giulianiho politiky nulové tolerance v New Yorku)

Tato opatření jsou závislá na politických změnách, s nimiž nabývají určité intenzity. Proto, abychom se dostali do „jádra specifity“ NT, zaměřím se v této části práce na ta daná opatření a principy, která jsou institucionálními aktéry, vykonavateli nulové tolerance a jejími příjemci vnímány jako novum. Ve vyhláškách, nařízeních, médiích, kontaktu s institucemi a změnách ve veřejném prostoru.

V první řadě se budeme věnovat mapování, monitoringu domácností a veřejného prostoru. To patřilo v obou městech do prvotní fáze zavádění politiky za účelem vytvoření databáze sledovaných jedinců a rodin, v Duchcově vzhledem k pozdějšímu zavedení NT probíhá doposud, v Litvínově je monitoring nahrazen tzv. depistážemi, kontrolami terénních pracovníků Sociálního odboru.

Další skupina opatření je zaměřena na kontrolu veřejného prostoru, spojenou s bezpečností. Toto kontrolní a disciplinační opatření je doprovázeno dílčími změnami v životním prostoru obyvatel, silně ovlivňujícími pohyb ve veřejných prostranstvích, vzájemné soužití a potažmo rozvoj občanské společnosti.

Posledním analyzovanou skupinou opatření jsou ta, která mají charakter sociální kontroly nad určitou vybranou skupinou obyvatel.

Spojovací linie analýzy těchto oblastí je otázka, kterou jsme si kladli při našem výzkumu – nakolik je politika nulové tolerance politikou, která přistupuje ke všem stejně, „měří všem stejným metrem“, „určuje stejná pravidla pro všechny“?

3. 2. 3. 1 Mapování, monitoring

Monitoringy domácností za cílem zpřehlednění situace a dohledu nad problematickými lokalitami, probíhají v daných městech za účasti aktérů z pilíře sociální práce, ale i represe.

V Litvínově byli do monitoringů zapojeni tito aktéři: městská policie, policie ČR (obvodní oddělení, cizinecká policie, dopravní policie), odbor sociálních věcí, odbor životního prostředí, majitelé bytů, bytové družstvo, hasiči, úřad práce. V Janově probíhalo pilotní mapování v letech 2008 – 2009. Počet realizovaných monitoringů byl zveřejněn ještě v průběhu roku 2009 (356, domácností; 1061 osob), za rok 2010 počet narostl (506 domácností; 1369 osob), následně počet poklesl, v roce 2013 monitoringy vykonává pouze policie.⁷⁶ Databáze monitorovaných domácností je spravovaná městskou policií, přístup do ní má sociální odbor, podle výpovědí několika aktérů víme, že docházelo ke sdílení informací, například i majitelům bytů:

„Město + sociálka + MP + Krušnohor (bytové družstvo) – měly komplexní informace o rodině, všechno za asistence MP – lidé se báli nedat důležité papíry = fungovalo to.“ František Ryba, ředitel bytového družstva Krušnohor (08/2015)

A zde ještě příklad sdílení dat Martinem Klikou ve veřejně dostupné prezentaci:

„Za období od 21. 5. 2013 do 2. 8. 2013 byly provedeny kontroly v 68 domech a 164 bytech, některé z nich opakovaně. Poznatky z kontrol poskytlo město Úřadu práce ČR a Finančnímu úřadu v Teplicích, zejména vzhledem k tomu, že jeden z objektů, kde jsou pronajímány byty, není zkolaudován. Vzhledem k podezření na černý odběr pitné vody byla kontaktována SČVaK, a. s., pro černý odběr elektřiny pak společnost ČEZ, a.s. Během kontrol zjistili úředníci a strážníci pět dětí, u kterých je podezření na záškoláctví, protože v době, kdy měly být ve škole, byly doma. Protože se jednalo o opakované zjištění, kontaktovali úředníci základní školu. Dvě rodiny byly převzaty do dlouhodobého sledování odboru sociálních věcí. Pro neuspokojivé životní podmínky dětí je jedna rodina nahlášena na OSPOD Teplice, u jedné rodiny, která se vrátila z Anglie, probíhá soudní dohled na děti.“⁷⁷

V Duchcově byli zahrnuti tito: odbor sociálních věcí a zdravotnictví, městská policie, technické služby, odbor výstavby a životního prostředí. Odbor sociálně – právní ochrany dětí (OSPOD) a stavební úřad nefiguruje v monitorinzích, ale sdílí informace a intervnují následně.

⁷⁶ Data z prezentací k aplikaci Nulové tolerance. Dostupné online: http://www.mulitvinov.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=8604&id_ktg=53303&n=nulova%2Dtolerance, Výroční zprávy Městské police Litvínov 2009-2014

⁷⁷ ibid

V Duchcově probíhá monitoring doposud, zápisy jsou volně přístupné na webu města všem občanům a to v plném znění s konkrétními adresami a jmény monitorovaných⁷⁸. Zde se můžeme ohlédnout zpět do textu práce, do první části a kapitoly *1. 4 Etiketizační teorie, stigma a polarizace společnosti*, kde k moci a kontrole institucí nad občany s určitými sociálními problémy, uvádím citaci Matthewse a Pitta (2001: 195) „*jejich vlastní rizika viděna mocnými institucemi, které mají schopnost ovlivnit jejich individuální, soukromé bezpečnostní služby. Například ti, kteří nemohou dostat pojištění domácnosti, nebo čelí vysokému pojistnému, rychle získávají každodenní znalost toho, jak je riziko zločinu jejich komunity viděno hlavní institucí současné společnosti*“. Proto zde na praktickém příkladu reality naší společnosti uvádím tyto instituce.

Problematické překračování kompetencí v rámci intervence, monitoringu a sdílení údajů o klientech se budu věnovat dále v textu. V rámci schématu je příkladně ukázáno, odkud, kam a přes které aktéry proudí informace o sledovaných osobách, nebudu se na tomto místě rozšiřovat o citlivosti informací, komplexně bude vše shrnuto v rámečcích *Standardy sociálních služeb a Mlčenlivost*.

Sdílení informací a udržování informací o osobách na sídlišti Janov je ukázáno ve schématu (*schéma 4*):

⁷⁸ <http://www.duchcov.cz/monitoring/ds-1329/p1=7079>

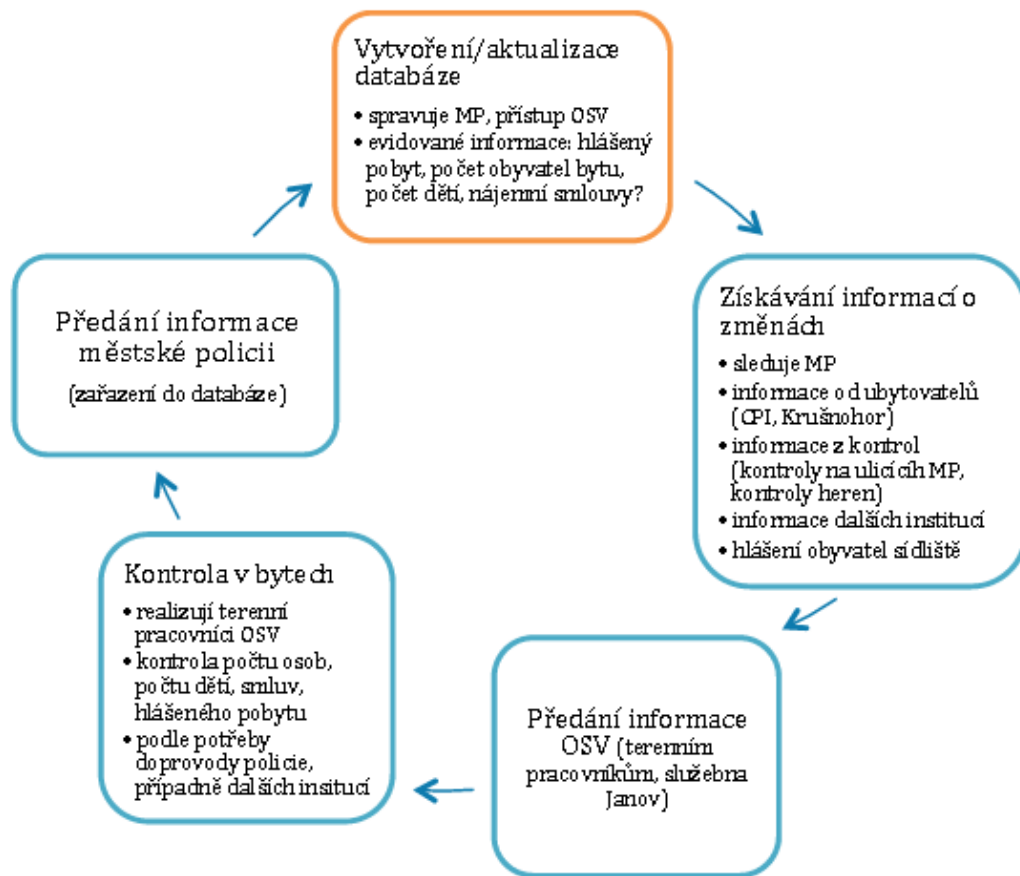
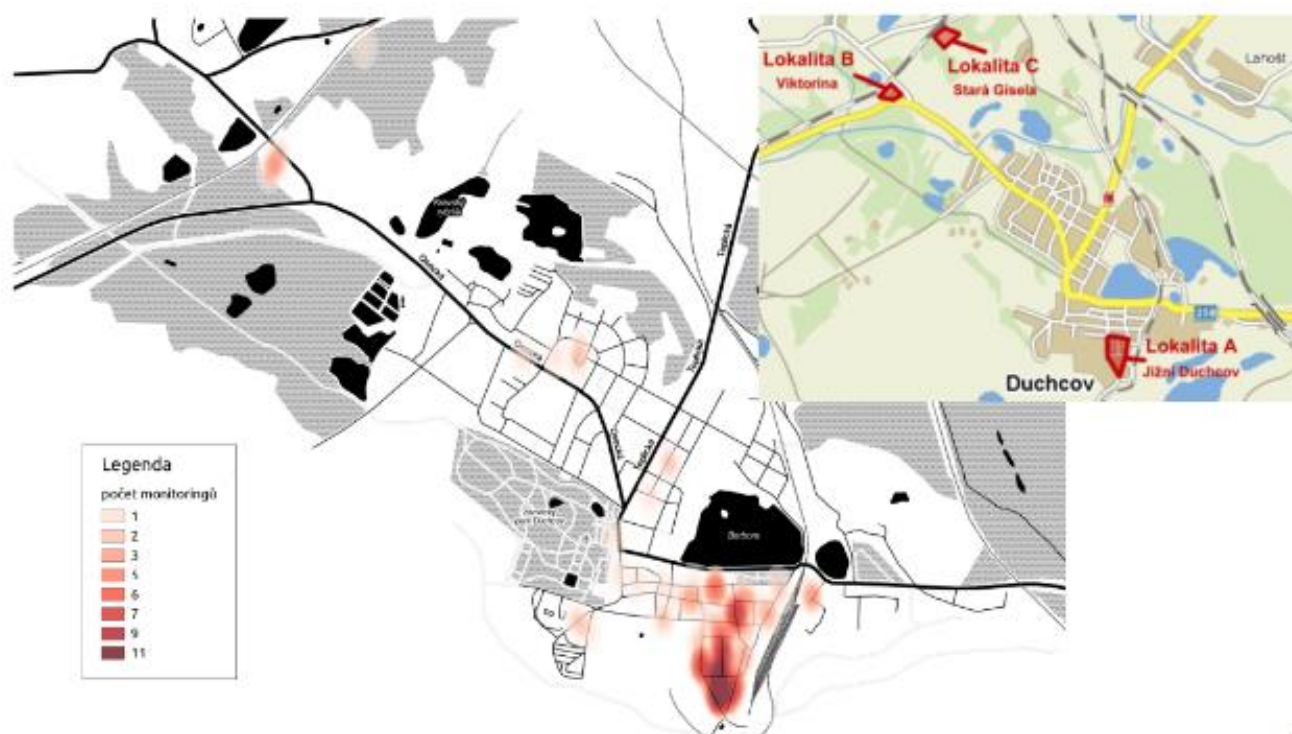


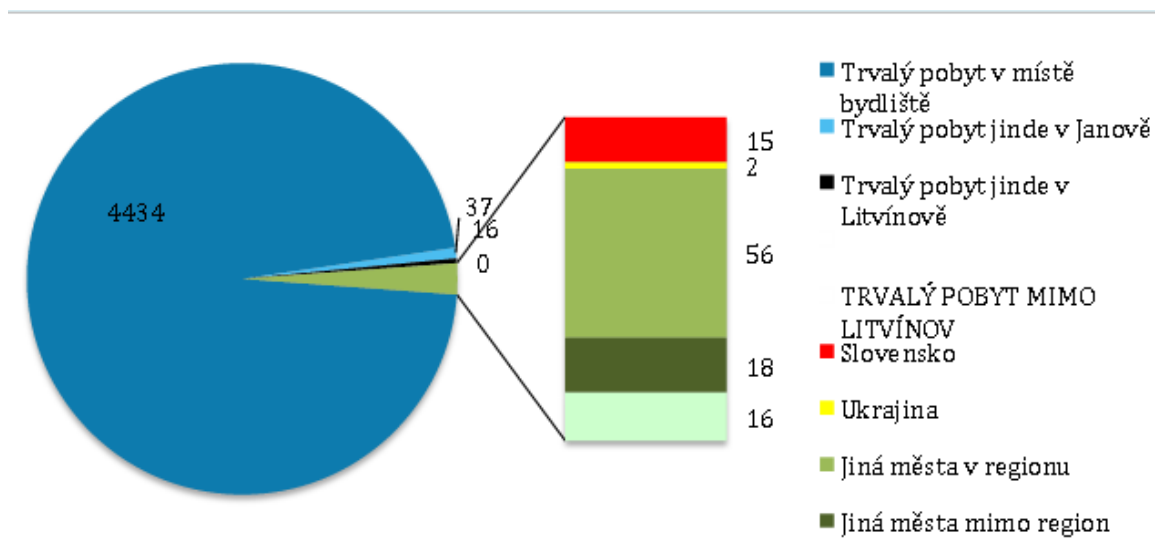
Schéma 4: Mechanismus udržování databáze pohybu osob v rámci Janova, Zdroj: Trlifajová a kol. 2015: 41

Díky dostupnosti zápisů monitoringů v Duchcově se se nám podařilo vyselektovat z dokumentů adresy, kde byly monitoringy realizovány. Na mapě (*mapa 4*) můžeme pozorovat „prokopírování“ realizace monitoringů do mapy identifikovaných sociálně vyloučených lokalit. Jedná se o data adres z let 2013 – 2015. V tomto můžeme potvrdit zaměření pozornosti na konkrétní zacílené lokality.



Mapa 4: Prostorové zacílení monitoringů v Duchcově, Zdroj: zpracování adres z veřejně dostupných dokumentů města pomocí softwaru Qgis map, Trlifajová a kol. 2015: 43

Zde bych chtěla odkázat na kapitolu kapitulu 3. 2. 1. 2 *Růst napětí v občanském soužití*, kdy část populace v rámci šetření města (14. – 31. 7. 2008) reflektovala negativně migraci na sídlišti – 15 % respondentů vyjádřilo nespokojenost s množstvím přistěhovalců, 13 % pak nespokojenost s Romy – přistěhovalci. To je o necelý rok vyvráceno samotným městem v *Mapování Janova (graf 6)*, deklarace o migraci jsme nicméně zaznamenali ještě i při našem výzkumu během minulého července a srpna. V grafu vidíme podíl trvale hlášených v Janově (97, 6 %) oproti přistěhovalým (2, 4 %).



Graf 6: Místo trvalého pobytu kontrolovaných osob v rámci první fáze implementace politik nulové tolerance, Zdroj: *Prezentace Nulová tolerance a Mapování Janova (04/2009)*⁷⁹

K monitoringu se nám vyjadřovali všichni naši informátoři, uvedu zde dvě vyjádření z Duchcova a dvě z Litvínova a to napříč pozicemi. Zde již můžeme sledovat souvislost k dopadům politiky (viz kapitola 3. 2. 4) a totiž dopad na důvěru institucím a dopad pro veřejnost mimo monitorovanou oblast (ujišťováním o aktivitě města skrz reportáže, zprávy, fotografie a politické proklamace v médiích).

Litvínov

Aktér A, vedoucí Odboru sociálních věcí, Krajský úřad:

„Každý den v rozmezí dvou měsíců – chodili, mapovali a analyzovali sociální situaci rodin, týkalo se to i lidí, kteří „s tím neměli nic společného“. Šlo o to naplnit databázi údaji, se kterými bylo dále pracováno.“

Aktér B, vedoucí Sociálního odboru na městě:

⁷⁹ Zdroj: *Problematika Janov, Litvínov*, oficiální web města. Dostupné online: http://www.mulitvinov.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=8604&id_ktg=53162&n=problematika%2Djanov

„Problematicky vnímám Monitoriny a sebe v roli vykonavatele monitoringu domácností. Slušná veřejnost chce, abychom je kontrolovali, my chceme pomáhat, ale rodiny už toho mají dost, protože mají pocit, že je kontrolujeme. Cítíme enormní tlak na jejich kontrolu ze strany slušných občanů.“

Duchcov

Aktér C, sociální pracovník v síti aktérů:

„Lidi v sociálních bytech samostatně nejsou schopni bydlet – kontrola je potřeba, monitoringy jsou v tomto směru v pořádku.“

Aktér D, sociální pracovník mimo síť aktérů („alternativní NNO“):

„Stavební úřad by měl kontrolovat normálně. -- Jít do baráku a dělat tam prohlídky bytů bez souhlasu majitele je na hraně se zákonem. -- Tohle bylo vyloženě policejní ražení. – Chodilo se hlavně k Romům. -- Monitoring má probíhat i bez nulové tolerance. -- Spolupráce MP a odborů je jako za totality.“

Pokud bych měla tedy podtrhnout tři body v charakteru monitoringů v rámci NT v Litvínově a Duchcově byla by to

- a) absence ochrany soukromí
- b) absence anonymizace jedinců a rodin
- c) sdílení dat napříč sítí aktérů

To dávám do kontextu se zákonnými *Standardy sociálních služeb* a *Mlčenlivost* (viz příloha). Forma i obsah monitoringů a následné zacházení s daty výrazně vybočuje z legislativních rámců v České republice.

3. 2. 3. 2 Kontrola veřejného prostoru a kriminality

Prvek kontroly veřejného prostoru související kriminality byl již zmíněn v kapitolách k Litvínovu 3. 2. 2. 1. 3 *Nesrovnalosti v definici a kontinuitě nulové tolerance* a k Duchcovu 3.3.2.2.2 *Specifické aspekty Duchcova* a to ve výpovědi obyvatel, v zacílených lokalitách. Zkušenost v terénním výzkumu v minulém roce byla taková, že k na otázku *Jaký je váš názor na zavedení politiky nulové tolerance?*, neznali odpověď, pokud jsme se ale zeptali na to, *Co říkáte městem ustanoveným vyhláškám?*, již měli připravenou odpověď. Povědomí obyvatel o politice nulové

tolerance se tedy projevuje v praktických dopadech na jejich každodenní život. V jižním Duchcově žilo v roce 2011 okolo 1000 - 1200 obyvatel⁸⁰.

Předtím, než se budeme věnovat nástrojům kontroly veřejného prostoru a kriminality, institucionalizaci kontroly veřejného prostoru pomocí vyhlášek o pohybu ve veřejném prostoru, kamerovým systémům i vnitřním kontrolám soukromých prostorů na chodbách domů v poukázání na zacílení na vybrané lokality, pro přiblížení znovu uvedu odpovědi informátorů v zacílených lokalitách na otázku, týkající se vyhlášek, upravujících pohyb ve veřejném prostoru. Poukázání na pohled samotných obyvatel nám posléze poslouží k zrcadlení polické roviny a roviny části obyvatel a vztahu implementátor opatření – příjemce opatření.

Litvínov, sídliště Janov

1), „*Měšťáci přijedou a řeknou nám, že když jsme v klidu nikdy nás a nepokutovali, protože jsme tři a není nás 50, že jo.*“

2), „*Tady je to koncentrák, akorát, že není válka. Nesmíme nikam chodit, nesmíme si nikde sednout. Vám říkám, jsme tu jako v koncentráku. Jsme tu jako králíci, akorát doma můžeme sedět. Akorát že i ti králíci mají svobodu, protože když jdou ven, tak pak můžou skákat kolem dokola. To my nemáme, my tu už nemůžeme dělat nic. Byly tu lavičky, ale teď z nich udělali parkoviště. Říkali nám, že můžeme sedět na lavičkách za barákem, ale podívejte se kolik nás tu je a ty lavičky jsou tu dvě. Tak vždycky když jede auto dokola, tak si na těch schodech před barákem vstoupneme, abychom nedostali pokutu.*“

Duchcov, jižní část města

1), „*Nic tady není, nic pro děti. Pan Spurný vystěhoval Cikány, on je rasista a zároveň si je bere do domu. Vystěhoval nás, když mu maminka řekla, že tady není žádnéj pán.*“

2), „*O nulové toleranci nemám ani šajn. Nesouhlasím s těma lavičkama.*“ (s odstraňováním laviček z veřejného prostoru)

Duchcov, mimo jižní část města

1), „*Nevím, co to je nulová tolerance. Jde hlavně o ty Romy, nechovají se slušně, dělaj si, co chtěj. Dělaj nejvíc toho bordelu.*“

⁸⁰ Informátoři odhadují počet obyvatel žijících v jižní části na 1000 - 1200 osob, odhady podílu Romů se pohybují v rozpětí 70-90%. V lokalitě žijí také cizinci - Bulhaři, Vietnamci, Maďaři, Slováci, Ukrajinci. Část lidí zde nemá trvalé bydliště (Šťastná 2011: 41)

2), „NT neřeším, kamery pomáhají k tomu zachytit trestné činy, kdyby kamery byly všude, bylo by to dobré.“

3), „Soužití se určitě zhoršuje.“

4), „Na co mají kameru, když tady napadli ten manželský pár, neudělali nic.“

Z uvedených citací můžeme analyzovat jisté náznaky vnímání životního prostoru obyvatel obou měst (ač šlo jen o krátké anketní dotazování). V prvním případě Janova (sídlíště s cca 9 tisíci obyvateli) můžeme vznést hypotézu vnitřní (i vnější v rámci města) polarizace, potvrzenou rozdělením se na „slušné starousedlíky“ a „nepřízpůsobivé (Romy)“ (viz kapitola 3. 2. 1. 2 *Růst napětí v občanském soužití*). V případě Duchcova jde o prostorovou polaritu v rámci města - rozdělení na „město“ a „jižní část, Cikánov, ghetto“.

Intervenční opatření ve veřejném prostoru mohou být prospěšná snížení hluku i případným konfliktům. V rámci naší studie jsme postupně přicházeli na to (zúčastněným pozorováním a rozhovory s aktéry) na to, že slouží zároveň i k vytěsnění určitých skupin z veřejného prostoru (jednalo se o skupinu charakterizovanou jako *pubertáci* a *Cikáni*). V rozhovorech se nám v této souvislosti objevovaly například tyto odpovědi: „na lavičkách sedí hrozny cikánů“⁸¹, spolu s „venku sedět nemůžete, lavičky tu nejsou, sednete si na schody a hned jsou u Vás a máte problémy, už tam jsou policajti a je to, zrovna dneska. To mě jednou tak sebrala policie a vyhrožovali mě, že mě zavřou.“⁸²

Dohled nad veřejným prostorem spadá do gesce MP, jeho zvýšení se v obou městech promítlo do navyšování kapacit strážníků a Asistentů prevence kriminality (APK), viz graf 8.

V první fázi v Litvínově vzrostla i intenzita práce PČR, jak popisuje tehdejší místostarosta Martin Klika:

„Ale tím, že já jsem byl bývalý státní policajt, tak jsem samozřejmě dokázal s tím vedením [jednat], bylo to na osobních vztazích a dokázali spolupracovat. Oni taky tenkrát udělali nějaké, když to řeknu, vnitřní pravidla, aby ta policie fungovala i tam, jakoby ta státní aby zlepšila tu činnost. Musím říct, že tenkrát policajti začli řešit i vyhlášky města, co jinde prostě nebývá. I státní policie, dostali od nás vytištěné vyhlášky města a začli se na to zaměřovat, začli to kontrolovat. Což jednoznačně můžou otázka vždycky byla to, jestli to chtěli dělat nebo ne. I ta státní policie v té době zatahla za plyn.“ (pilotní rozhovor z o rok dříve realizované vstupní analýzy 09/2014)

⁸¹ František Ryba, ředitel bytového družstva Krušnohor

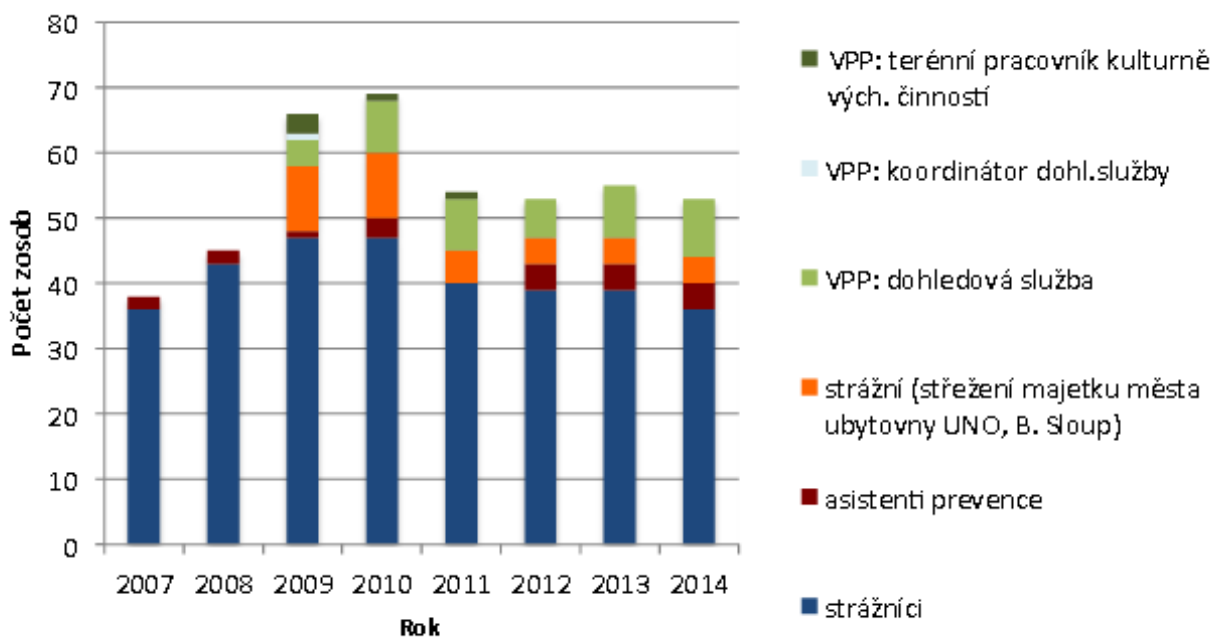
⁸² Z terénních rozhovorů v Janově, Tereza Mazáková (2015)

Naopak v Duchcově jsme při rozhovoru s mluvčím PČR zaznamenali nicméně jistou distanci a neochotu identifikovat se s činností v rámci politiky NT:

„(...) Policie České republiky je apolitickým orgánem bezpečnostní správy státu, která se při své činnosti striktně řídí platnou legislativou. Ta nám také ukládá povinnosti, oprávnění, nebo náplň činnosti a v souvislosti s tím se v těchto normách nikde o žádné nulové toleranci nehovoří.“ nrap.

Bc. Daniel Vítek, mluvčí krajské pobočky PČR

V Litvínově se počet zaměstnanců MP v čase proměňoval, nejvyššího počtu dosáhl v letech 2010 a 2011. V té samé době také dosáhly vrcholu zaznamenávané přestupky. Uvedené roky by z těchto důvodů bylo možné považovat za vrcholy NT v Litvínově. Zvyšování kapacit v oblasti bezpečnosti za využívání aktivní politiky zaměstnanosti (APZ) v Litvínově.



Graf 8: Kapacity Městské policie Litvínov v letech 2007 – 2014, Zdroj: Výroční zprávy městské policie Litvínov, zpracování vlastní (Trlifajová a kol: 49)

Realizaci kontrol v Duchcově i Litvínově byla uzpůsobena politika zaměstnanosti, konkrétně v podobě veřejně prospěšných prací (VPP). Duchcov uzavřel s ÚP v Teplicích smlouvu o nabízení

asistentských pozice MP v rámci nabídky VPP (10 míst). Z těchto peněz byli zčásti placeni Asistenti prevence kriminality (APK). Na těchto pozicích, za koordinace městské policie sloužili Češi i Romové.

Před rokem 2008 (vlnou nepokojů) byli na těchto pozicích v Janově zaměstnáváni na VPP místní Romové, po nepokojích byla pozice zrušena. Roku 2012 byly pozice znovu obnoveny, zaměstnání na nich byli i členové Osadního výboru (OV). Na těchto pozicích, z povahy nabízeného typu zaměstnání se ocitli dlouhodobě nezaměstnaní, řešící podobné existenční problémy jako ti, kdo byli označeni jako „nepřízřusobiví“. Jejich status v rámci pozice APK nicméně vzrostl a došlo tak k symbolické i reální vertikální mobilitě těchto osob v prostředí zafixované horizontální či nulové sociální mobility. Ve svém důsledku došlo k tomu, že socio – ekonomicky znevýhodnění vykonávali kontrolu nad osobami ve stejných pozicích, docházelo tak k posilování nerovnosti a takzvané dvojité marginalizaci již marginalizovaných. (Trlifajová a kol. 2015: 49)

V Duchcově v době našeho výzkumu nebyla institucionální kontrola vnímána natolik citelně, je třeba ale upozornit na důležitý fakt a tím je přítomnost stanice MP v centru jižní části města a osoba již výše zmíněného majitele nemovitostí Stanislava Spurného, jenž je někým nazýván „*takovým sociálním pracovníkem*“⁸³, někým jako „*diktátorem*“⁸⁴ či „*obchodníkem s chudobou*“⁸⁵. Pan Spurný, v rámci své pozice majitele bytového fondu nastavoval vnitřní pravidla bydlení v jeho bytech, do nichž patřilo i nesdružování se v prostoru před domy a přesunu do vnitřních bloků domů:

„Když mají všichni zahradu ve vnitrobloku, a tak je blbost, aby ti lidé byli venku. Když se venku postaví 10 cikánů, tak je z toho, že je tu Bronx.“

V několika rozhovorech s aktéry, pohybujícími se v době výzkumu nebo v minulosti po zavedení příchodu Spurného do jižního Duchcova nám bylo sděleno, že chodí ke svým nájemníkům na neohlášené návštěvy, kárá je za konzumaci Coca – coly („*je lepší šetřit a koupit si šťávu*“) či žádá protislužby v případě nemožnosti včasného zaplacení nájmu (možnost odpracovat si dluh při rekonstrukci dalších domů majitele). Jeden z informátorů nám shrnul podmínky bydlení u Stanislava následovně:

*„U Spurného porušíš pravidla a stěhuješ se do Bíliny.“*⁸⁶

⁸³ Paní Nekolová, sociální pracovnice Charity (07/2015)

⁸⁴ Paní Tomášová, bývalá sociální pracovnice města a NNO Květina, z. s. (07/2015)

⁸⁵ Paní Bočková, ředitelka NNO Květina, z. s. (07/2015)

⁸⁶ Štefan Horvát, bývalý pracovník v sociálních službách v NNO Květina, z. s.

Po uvedení do navýšení kapacit bezpečnostních složek ve městech a nahlédnutí do neoficiálních nástrojů kontroly ve veřejném i soukromém prostoru přistoupím k popisu oficiálních, politických nástrojů kontroly veřejného prostoru a bezpečnosti. Ty se v nejobecnějším výčtu dělí do tří oblastí – udělování pokut za drobné přestupky (konsekvence k modelu NYPD), kamerový systém a kontrola chodeb v domech. Prolíná se nám tu tedy veřejná a soukromá a (s odkazem na přístup pana Spurného) intimní bezpečnost.

Udělování pokut za drobné přestupky

Udělování pokut za drobné přestupky se nám v rozhovorech ukázalo citelnější v Duchcově, což je způsobené i relativně (v době výzkumu 2015) nedávným zavedením tohoto přístupu, který do té doby neměl obdoby. To působí velmi kontrastně s tím, jak veřejný prostor v jižní části města (pozemní komunikace a absence vyžití – nedostatek laviček a dětských hřišť) vypadal i před zavedením politiky NT (viz fotografie v příloze). Sociální pracovník v Duchcově reflektoval zavedení trestání drobných přestupků jako novum:

„Došlo k reálnému zpřísnění. Nově byly pokuty za to, za co se dřív pokuty nedávaly – ježdění na kole bez helmy, chození po silnici – přitom tady nejsou někde chodníky vůbec, když to tady projdete, uvidíte, někde ten chodník přechází v silnici skoro bez jasné hranice (...) říká se⁸⁷, že někdo dostal pokutu za to, že přecházel ulici napříč(...) problém ale nebyl v důslednosti, ale v pojetí, v tom nadřazení represe nad prevencí.“

V tvrdých datech se intenzita projevuje ve statistice MP Duchcov – pouze za rok 2013 MP Duchcov zkontrolovala totožnost v 4 868⁸⁸ případech (více než polovina obyvatel Duchcova⁸⁹). Toto číslo v prostředí tohoto spíše menšího města pokládá otázku po zneužívání kontrol totožnosti ze strany MP. Na tomto místě můžu odkázat ke kritikám modelu NYPD a to k obrovskému nárůstu pokut za drobné přestupky, které poukázaly na zvýšenou intenzitu práce policie, ukázalo to ale něco o reálném poklesu kriminality a zvýšení kvality života ve městě?

Odstraňování laviček a dětských hřišť

⁸⁷ To nám bylo potvrzeno v rozhovoru s Charitou.

⁸⁸ MP Duchcov, Městská policie v číslech za rok 2013, 29.04.2014, dostupné <http://www.mpduchcov.cz/index.php/odchycena-a-nalezna-zviata-2/347-29-04-2014-mestska-police-v-cislech-za-rok-2013>

⁸⁹ 8 335 osob podle ČSÚ <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>

Odstraňování těchto prvků občanské vybavenosti se děje po zavedení NT v obou lokalitách – na sídlišti Janov i v jižní části Duchcova. V Janově jsou v rámci revitalizace sídliště rušena i stará hřiště, jsou odstraňována klepadla a uřezávány lavičky. V Duchcově jsou odstraňovány lavičky a hřiště nejsou obnovována, například pískoviště jsou nechávána zarůst trávou (viz fotografie v příloze). Odstraňování těchto laviček a hřišť je odůvodňováno srocováním lidí, srocováním ve veřejném prostoru, v případě hřišť v Janově ve dne hlasitostí dětí a v pozdějších hodinách teenagerů.

V době výzkumu bylo v Duchcově jedno pískoviště s betonovým hřištěm na volejbal bez vybavení, lavičky v celém prostoru odstraněny. V Janově jsme, v revitalizovaných částech malé množství laviček viděli, oplocená hřiště s otevírací dobou se zde nacházela dvě.

Zákaz sezení mimo lavičky

Institucionalizace kontroly veřejného prostoru se ukazuje ve vyhláškách, vydávaných městy, tyto obecné vyhlášky například zakazují „škodlivé činnosti“, které „mohou narušit pořádek nebo být v rozporu s dobrými mravy“, jako je „používání křesel nebo grilu“ na veřejných prostranstvích. „Sezení“ se povoluje jen na vlastníkem schválených lavičkách. Vzhledem k odstranění laviček z prostoru, je touto vyhláškou prakticky zakázáno využívat veřejný prostor.

Vyhlášky neplatí pouze v jižním Duchcově a v Janově, nicméně jsou v těchto lokalitách vymáhány s větší intenzitou, to si vysvětlují i celkově vyšší intenzitou kontroly právě v těchto částech města, vyšší koncentrací strážníků, kteří lokalitu prochází nebo projíždějí autem.

Reportáž zpravodajského serveru Romea z července 2013 shrnuje přehled přestupků, za které jsou obyvatelé v rámci kontroly a disciplinace sankcionováni a napomínáni:

- sezení na schodech mezi patry v domě, na schodech vedoucích z chodníku do domu
- sezení na obrubnicích a stavebních prvcích vůbec
- sezení na vlastní donesené židli či jiném předmětu
- sezení na kanále (i za to jedna paní dostala 500 korun pokuty)
- pokud stojí více lidí spolu na chodníku (cestě)
- vstup na trávník (zde se strážníci svým postojem liší, jedni to umožňují, druzí nikoli)
- pouštění hudby venku (například z automobilu), jakékoli provozování hudby venku atd.

- hlasitější povídání venku (u všech "zvukových" záležitostí strážníci pokutovali, aniž by napřed změřili, jestli byla překročena hygienická norma) ⁹⁰

Zavedení vyhlášky jako rychlý a pro veřejný pořádek účinný nástroj? Místostarosta Duchcova, Stanislav Strohmeier, se při dotazu na zavedení vyhlášky v dubnu 2015 vyjádřil následovně:

„Hlavním cílem té vyhlášky nebylo lidi omezovat, ale stávalo se, že si někdo zabral území na chodníku, jiný nemohl projít, ale vstoupil do soukromé zóny, stal se obětí verbálního napadání. Když jsme tohle chtěli řešit, zjistili jsme, že to nějaké obce praktikují, tak jsme to zavedli.“

OBECNÍ VYHLÁŠKY KONTROLUJÍCÍ VYUŽITÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU

V Janově jde o *Obecně závaznou vyhlášku 6/2010 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku a estetického vzhledu města* a o dva roky pozdější *Obecně závaznou vyhlášku 3/2013 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku a zlepšení vzhledu města*. Vyhláška z roku 2013 zakazuje škodlivé činnosti, které „mohou narušit pořádek nebo být v rozporu s dobrými mravy“, jako je používání křesel nebo grilu na veřejných prostranstvích, sezení na zídkách, „umísťování předmětů“ ve veřejných prostranstvích. „Sezení“ se povoluje jen na vlastním schválených lavičkách (viz obr. 1 níže).

Článek 2 Škodlivé činnosti

Činností, která by mohla narušit veřejný pořádek nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, být v rozporu s ochranou veřejné zeleně nebo narušovat estetický vzhled města dle místních podmínek na území města Litvinova je:

- požívání alkoholických nápojů na veřejném prostranství;
- umísťování předmětů sloužících k odpočinku, rekreaci a stravování (lavice, lavičky, židle, křesla, sedací soupravy, stoly a podobný nábytek), k přípravě pokrmů (grily, udrny, vařiče a podobná zařízení), jakož i používání těchto předmětů, na některých veřejných prostranstvích;
- sezení na stavebních částech a zařízeních, které k takovému účelu nejsou určeny (palisády, zděné a betonové zidky a zábrany, odpadkové koše apod.).

Článek 3 Požívání alkoholických nápojů

- Činnost dle čl. 2 písm. a) této vyhlášky se zakazuje na těchto veřejných prostranstvích:
 - na sportovištích přístupných bez omezení;
 - na dětských hřištích, pískovištích a dalších zařízeních určených pro dětské hry, a v okruhu 100 m od nich;
 - v okruhu 100 m od zdravotnických a školských zařízení;
 - v prostoru zastávek a nástupních ostrůvků městské hromadné dopravy, a v okruhu 5 m od nich;
 - v okruhu 100 m od provozoven nabízejících potravinářské zboží,

⁹⁰ Zdroj: Janov: *Litvinovští strážníci šikanují a zastrašují místní Romy. Jeden z nich zmlátil mladou ženu*. Romea.cz. 10. 7. 2013. Dostupné online: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/janov-litvinovsti-straznici-sikanuji-a-zastrasuji-mistni-romy-jeden-z-nich-zmlatil-mladou-zen>

- f) v okruhu 100 m od obchodních domů a obchodních středisek (center)¹⁾;
 - g) na dalších veřejných prostranstvích uvedených v příloze č. 1 této vyhlášky.
- 2) Zákaz dle čl. 3 odst. 1 této vyhlášky neplatí:
- a) pro prostory restaurační předzahrádky po dobu provozní (otevírací) doby takové předzahrádky;
 - b) po dobu trvání sportovní, kulturní nebo jiné společenské akce, pro kterou byla městem Litvínov udělena²⁾ výjimka ze zákazu dle čl. 3 odst. 1 této vyhlášky,
 - c) ve dnech 31. prosince a 1. ledna.

Článek 4 Umísťování předmětů

Činnost dle čl. 2 písm. b) je zakázána bez souhlasu vlastníka veřejného prostranství na veřejných prostranstvích vymezených v příloze č. 1. Ustanovení se nevztahuje na zvláštní užívání dálnic, silnic a místních komunikací³⁾ ani na zábery veřejného prostranství⁴⁾.

Článek 5 Sezení

Činnost dle čl. 2 písm. c) je povolena na lavičkách a jiných zařízeních, která jsou svou povahou určena k sezení a odpočinku, umístěných vlastníkem (nebo s jeho souhlasem) veřejného prostranství (resp. pozemku). Na jiných stavebních částech, předmětech a zařízeních umístěných vlastníkem (nebo s jeho souhlasem) veřejného prostranství (resp. pozemku) je tato činnost povolena jen s jeho souhlasem.

91

Obr. 1: Obecně závazná vyhláška č. 3/2013 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku a zlepšení vzhledu města, článek 2 - 5

V Duchcově, kde je využití veřejných prostor upraveno v březnu 2015 *Obecně závaznou vyhláškou č. 4/2015 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, ochraně veřejné zeleně a zlepšení vzhledu města (obr. 2)*, kterou přijalo na zasedání městské zastupitelstvo na návrh koalice. Znění vyhlášky v Duchcově je velmi podobné Litvínovu. Mezi činnostmi, které jsou „v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku“, je opět zařazeno umístění předmětů, příprava pokrmů a sezení na předmětech, které k tomu nejsou určeny, ze zákazu umístění předmětů jsou nicméně vyjmuty „zdravotní pomůcky (například chodítka se sedačkou)“, sezení mimo lavičky je povoleno pro „osoby zdravotně postižené nebo náhle stížené nevolností za účelem krátkodobého oddechu pro na čerpání sil“.

Článek 2 Škodlivé činnosti

Činností, která by mohla narušit veřejný pořádek nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, být v rozporu s ochranou veřejné zeleně nebo narušovat estetický vzhled města dle místních podmínek na území města, nebo jeho části, je:

- a) umístování předmětů sloužících k odpočinku, rekreaci a stravování (lavice, lavičky, židle, křesla, sedací soupravy, stoly a podobný nábytek) a přípravě pokrmů (grily, udrny, vařiče a podobná zařízení), jakož i používání těchto předmětů;
- b) sezení na stavebních částech, předmětech a zařízeních, které k takovému účelu nejsou určeny (palisády, zděné a betonové zidky a zábrany, odpadkové koše apod.).

Článek 3 Umístování předmětů

- 1) Činnost dle čl. 2 písm. a) je zakázána bez souhlasu vlastníka na veřejných prostranstvích vymezených v příloze č. 1. Ustanovení se nevztahuje na prodej zboží a poskytování služeb mimo provozovny určené k tomuto účelu kolaudačním rozhodnutím podle zvláštního zákona¹, zvláštní užívání dálnic, silnic a místních komunikací² ani zábory veřejného prostranství³.
- 2) Výjimku ze zákazu dle odst. 1 mají osoby zdravotně postižené při umístění zdravotní pomůcky (např. chodítko se sedačkou) nebo jiného obdobného prostředku umožňujícího sezení, a to za účelem krátkodobého oddechu pro načerpání sil pro další pohyb.

Článek 4 Sezení

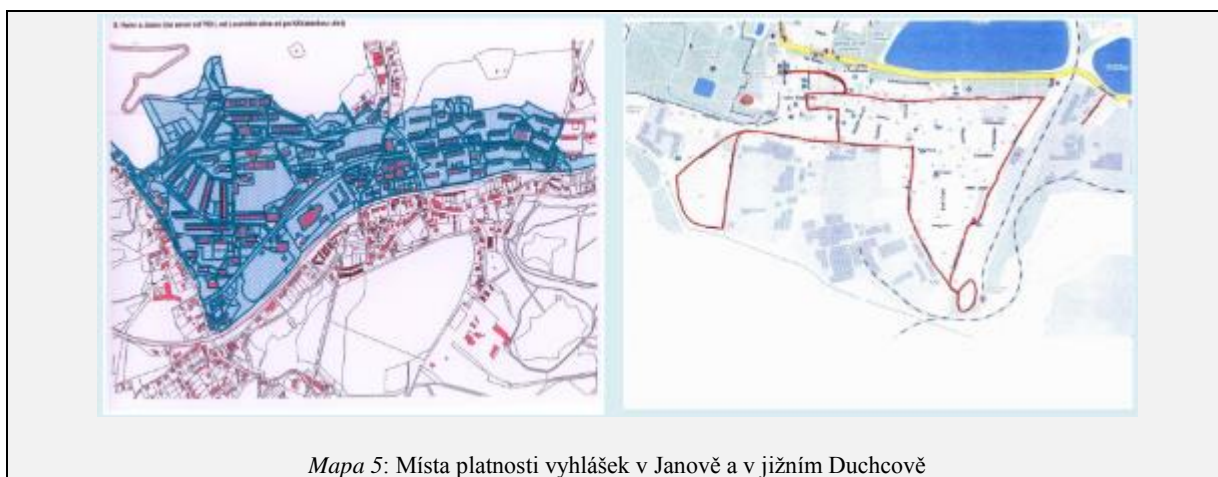
- 1) Sezení na veřejném prostranství je povoleno na lavičkách a jiných zařízeních, která jsou svou povahou určena k sezení a odpočinku, umístěných vlastníkem (nebo s jeho souhlasem) veřejného prostranství (resp. pozemku). Na jiných stavebních částech, předmětech a zařízeních nacházejících se na veřejném prostranství a umístěných vlastníkem (nebo s jeho souhlasem) veřejného prostranství (resp. pozemku) je tato činnost povolena jen s jeho souhlasem.
- 2) Výjimku z pravidla uvedeného v odst. 1 mají osoby zdravotně postižené nebo náhle stížené nevolností nebo slabostí, a to za účelem krátkodobého oddechu pro načerpání sil pro další pohyb, a to jen tehdy pokud sezením na takové stavební části, předmětu nebo zařízení nebude ohroženo zdraví takové osoby a současně nebude hrozit poškození takové stavební části, předmětu nebo zařízení.

92

Obr. 2: Obecně závazná vyhláška č. 4/2015 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, ochraně veřejné zeleně a zlepšení vzhledu města, článek 2 - 4

V litvínovské vyhlášce jsou vymezeny části města, na které se vyhláška vztahuje, jde o městské parky, dále o území v centru města. Janov představuje jedinou celistvou čtvrť města včetně obytné zástavby, na kterou se vyhláška vztahuje. Podobně tomu je v Duchcově, kde zóna se zákazem sezení zahrnuje celou jižní část města a dokonce i jediné tamní hřiště, dále ale i centrální část sídliště v severní části.

⁹² Vyhlášky města, dostupné online na: <http://www.duchcov.cz/vyhlasaky-a-narizeni/ds-1314/p1=6827>



Mapa 5: Místa platnosti vyhlášek v Janově a v jižním Duchcově

Převzato z Trlifajová a kol. 2015: 52 - 53

Kamerový systém

V Janově i v jižní části Duchcova jsou kamerové systémy zavedeny již deset let. Oba průběžně modernizovány a rozšiřovány. Poslední modernizace kamer na sídlišti Janov proběhla v roce 2015 a byla financována z operačního programu IROP⁹³ (Integrovaný operační program pro revitalizaci sídlišť/ sídel). Operátory kamerových systémů se stávají dlouhodobě nezaměstnaní ve spolupráci s ÚP⁹⁴ (podobná situace jako s pozicemi Asistentů prevence kriminality). Kamerový systém v Duchcově byl zároveň prostředkem pro záznam a jeho následný únik do prostředí internetu, kde si ho již „převzaly“ určité weby a média.⁹⁵ Fotografie kamer v prostoru lokalit v příloze.

Kontroly chodeb domů

V Janově se kontroly veřejného prostoru a bezpečnosti přesouvají i do soukromého prostoru chodeb domů, tato činnost se nazývá kontrola dodržování požárních předpisů na chodbách bytových domů za asistence Městské policie:

⁹³ *Začíná revitalizace kamerového systému v Janově*, Ing. Jitka Blovká, odbor investic a regionálního rozvoje Městský úřad Litvínov, 24. 7. 2015, Online dostupné na: <http://www.mulitvinov.cz/zacina-revitalizace-kameroveho-systemu-v-janove/d-450050>

⁹⁴ *Na Litvínov a okolí dohlíží kamerový systém*, Severočeský deník, 9. květen 2014, Online dostupné na: <http://www.severoceskydenik.cz/zpravy/na-litvinov-a-okoli-dohlizi-kamerovy-system.html>

⁹⁵ *Kamerový záznam celé rvačky rozšířil neonacistický server RadicalBoys spravovaný Martinem Hrachem. Demonstraci svolává Jindřich „Pinda“ Svoboda, který se v médiích vyjadřuje ve smyslu, že si nepřeje násilné střety. V soukromí ale mluví trochu jinak. Na svém facebooku po zveřejnění videa napsal: „Tak a konečně je to venku! Utajované video z napadení v Duchcově! Zmrdi černý! Vy vraždit je všechny! Jak dlouho to ještě budeme tolerovat? Navrhuji klidně Casanovský, je čas se sjednotit a dam jim už kurva co proto! Jdu se vyblejt a pak si du nabrousit nože...“*, *Kdo pořádá demonstraci v Duchcově? + "Den poté" a nové dva články*, 29. 5. 2013, antifa.cz, online dostupné na: <http://www.antifa.cz/content/kdo-porada-demonstraci-v-duchcove>

„Litvínovský hasič Michal Huraj s kolegou Ladislavem Fryčkem a za asistence strážníka Davida Vorla si na mušku vzali především odstavený nábytek, velké botníky, matrace, ale i skříně nebo zastavěné hydranty na chodbách domů. Nájemníky bytů pak za uskladněný nábytek na chodbě v rámci nulové tolerance čekala bloková pokuta ve výši stokoruny.“⁹⁶

Tyto kontroly v Janově probíhaly v počátku zavedení nulové tolerance a obnoveny byly v roce 2014⁹⁷.

Reakce veřejnosti

O reakci veřejnosti na městské vyhlášky kontroly veřejného prostoru a pohybu v něm jsem se rozšířila již v úvodu této kapitoly, kdy jsem uvedla příklady citací aktérů, pohybujících se v zacílených lokalitách, v případě Duchcova i mimo ně. Podobnou zkušenost v rozhovorech lidmi, žijícími v Janově zaznamenala například i Tereza Mazáková :

„Tento prvek se v praxi projevuje neustálým „dřepováním“ některých obyvatel, kteří v pravidelných intervalech, jako na povel, vstávají ze schodů před domy, ve kterých žijí. Vstávají tehdy, když kolem nich projíždí policejní auto. Tento prvek se opakuje několikrát denně a vnáší do sídliště atmosféru policejního drilu, kterou většina občanů, s kterými jsem hovořila, hodnotí negativně.: „Tady už nemůžeme ani sedět na schodech.“ Lidé chápou, že je nutné dodržovat a kontrolovat např. rušení nočního klidu, proč ale nemůžou sedět na schodech či trávě před domy, ve kterých žijí, už nechápou.“ (Mazáková 2015: 5)

Pokuta se podle výpovědí janovských pohybuje od 50 do 300 korun.

Zákaz sezení ve veřejném prostoru v lokalitách působí jako normativní prvek přípustného a nepřípustného chování. Využití veřejného prostoru formou shlukování se při absenci laviček je těmito vyhláškami kriminalizováno a zamezuje to základnímu občanskému právu *sdužovat se*, nemluvě o tom, že to silně determinuje rozvoj sousedských vztahů. V jiných městech (i Ústeckého kraje) je to, co je v Janově a Duchcově v *„rozporu s dobrými mravy“*, považováno za pozitivní rys, živého, dýchajícího města.⁹⁸ Pokud připomeneme i častou policejní intervenci v domech (například

⁹⁶ *Za odložené věci na chodbách paneláků padají pokuty.* Deník.cz, 23. 6. 2009, dostupné online: <http://www.denik.cz/regiony/za-odlozene-veci-na-chodbach-panelaku-padaji-pokut.html>

⁹⁷ Zdroj: Policisté znovu kontrolují panelové domy v Janově, zajímají se i o kolonie, garáže a hery. e-mostecko. 14. 4. 2014. Dostupné online: <http://www.e-mostecko.cz/zpravy/54-zprava-dne/2164-policeste-znovu-kontroluji-panelove-domy-v-janove-zajimaji-se-i-o-kolonie-garaze-a-hery>

⁹⁸ Srovnej s textem na webu populární iniciativy Zažít město jinak: „Díky vzrůstajícímu zájmu o aktivity ve veřejném prostoru jsme spustili komunitní web s názvem „Zažít město normálně“, který obsahuje kalendář sousedských akcí po celé republice, příklady úspěšných akcí, rady a tipy pro pořadatele a do budoucna také manuál, jak uspořádat sousedskou slavnost, který vzniká ve spolupráci s MČ Praha 7. Zažijeme město spolu každý den!“ Viz. http://zazitmestojinak.cz/zazit-mesto-normalne/wp-content/uploads/Manual_P7_small.pdf

v rámci chodeb či monitoringů) a její následnou medializaci, dá se hovořit o cílené stigmatizaci lokalit.

Plošné kontroly pohybu ve veřejném prostoru kritizuje i veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová.⁹⁹ Prvním městem, které vyhlášku tohoto druhu zavedlo, byla Rotava na Karlovarsku, v době realizace výzkumu se schylovalo k napadení tamější vyhlášky u Ústavního soudu z iniciativy senátora Václava Lásky.¹⁰⁰

„Slušná veřejnost“: Osadní výbor

Prostor zde nyní dám představení Osadního výboru (OV). Ten byl již v textu zmíněn v kapitole 3. 2. 1. 2 *Růst napětí v občanském soužití* a dále jako aktér v síti v rámci politiky NT, jako zástupce veřejnosti. Tím de facto sloužil a slouží k legitimaci toho, že politici s občany komunikují a zajímá je jejich názor. Druhý aspekt je ovšem ten v textu již několikrát zmiňovaný a totiž ten, že primární skupinou opatření jsou voliči, „lidé, kteří s tím nemají nic společného“, „slušní občané“, kteří sledují, kontrolují a komentují politické kroky v rámci NT.

První veřejnou aktivitou OV byla zmíněná petice (2007) proti přistěhování nepřizpůsobivých obyvatel. Komunikaci s OV v počátcích zavádění politiky NT popisuje Martin Klika, tehdejší místostarosta tímto způsobem:

„Tak že jsme chodili pravidelně na Osadní výbor, já jsem tam chodil snad každých čtrnáct dní, teď je to snad jednou za měsíc. Telefonoval jsem si s těma lidma z toho Osadního výboru. Tam se víc ty informace dávaly, psali mi mejly, když jsem byl na Městský policii, nebo na radnici, tak mi psali mejly. Já jsem to vzal a když to šlo vyřešit hned, tak jsem to řešil hned a nebo jsem to druhý den někomu předal. Ale zase jsem si hned zkontroloval, jestli v tom něco udělali, neudělali, proč. Takže to byly takové zásadní věci. Prostě abyste neřekla, že někomu pošlete mail a jestli tam něco vyřeší, nebo ne. Ale naučil jsem se těm lidem odpovídat. I kdybych jim měl poslat jenom smsku, tak jsem jim dal vědět, že to dopadlo takhle a takhle.“ Martin Klika v rozhovoru z 09/2014¹⁰¹

⁹⁹ Zdroj: Města na severu přitvrzují. Lidem zakazují sedět na trávě i grilovat. iDnes.cz.17. 5. 2015, dostupné online: http://zpravy.idnes.cz/obce-na-severu-pritvrzují-099-/domaci.aspx?c=A151015_115826_domaci_z

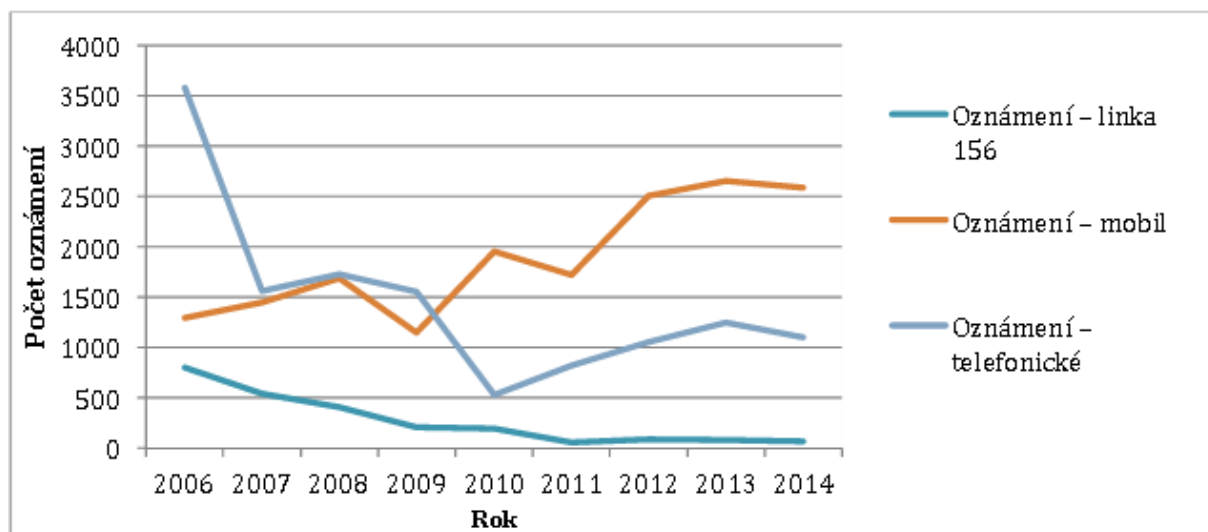
¹⁰⁰ tamtéž

¹⁰¹ Rozhovor byl pořizen v rámci Vstupní analýzy a databáze (Ripka a kol.2014)

Do spolupráce s městem byli zařazeni majitelé bytů a domovníci, kteří dostali pro lepší komunikaci mobilní telefony mimo jiné k „oznamování narušování občanského soužití“.¹⁰² K předávání informací občany se pozitivně vyjádřil tehdejší starosta Milan Šťovíček:

„Velice si vážíme všímavých občanů, kteří pochopili, že Nulová tolerance je nastavena v jejich prospěch, že potřebujeme jejich pomoc při prosazování našich opatření a spolupracují s námi. Ozývají se nám telefonicky, během letošního pololetí městská policie na mobilní telefon přijala přes tisíc oznámení, kterými se okamžitě zabývala. Novou možností, jak se zapojit do veřejného pořádku, je oznámení na e-mailovou adresu prevence@mulitvinov.cz, která v žádném případě nebudou zasunuta do šuplíku.“

Všímaví občané, jejichž pomoc město potřebuje – zde opět přímý odkaz na primární skupinu příjemců opatření politik NT. Toto oznamování (v grafickém znázornění – graf 9) je v rostoucí míře plněno práce skrz mobilní telefon, naopak oznámení na linku 156 či běžným telefonem klesá. Z toho můžeme vyčíst, jaká skupina tato oznámení s největší pravděpodobností podávala.



Graf 9: Oznámení na MP Litvínov, Zdroj: Výroční zprávy MP Litvínov 2006 – 2014

¹⁰² Výroční zpráva Městské policie Litvínov za rok 2009, online na http://www.mulitvinov.cz/mp/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=100115&id_ktg=1019

Vliv nulové tolerance na proměnu veřejného prostoru

Politika nulové tolerance ve veřejném prostoru na nás působila velmi tísnivým dojmem. Po procházce jižní části Duchcova se nabízí otázka, zda tam ještě někdo žije, veřejný prostor byl i v letních měsících prázdný. Velmi paradoxně působí nainstalované kamery na rozpadajících se domech, které nejsou obydlené. U trávníků můžeme pozorovat obrysy po uřezaných lavičkách, v trávnicích zarostlé pískoviště, ve veřejném prostoru žádné prvky na sezení a to i ani na zelených plochách. V prostoru jediného pískoviště v blízkosti viaduktu jedna lavička je, na obrubníku pískoviště rodiče ovšem sedět, podle vyhlášky, nesmí a to ani pokud si jejich děti na pískovišti hrají.

V Janově sídliště působilo na první dojem rekonstruovaným dojmem (nové silnice a chodníky, nové zábradlí), uklizeno. Na první pohled by se mohlo zdát, že sídliště netrpí žádným problémem. Nicméně po čase vyhrazeném pro průchod všemi jeho částmi jsme zaznamenali, podobně jako v jižní části Duchcova, využití prostředků k „*došlápnutí si' na vše, co dosud vzkvétalo.*“ (Newburn a Jones 2007: 225)

I přes tento fakt, bylo v rámci revitalizace sídliště Janov (probíhající v mezidobí 2008 - 2014) dosaženo celkových prostředků, vydaných Evropským regionálním rozvojovým fondem (ERDF) na projekt IPRM (Integrovaný plán rozvoje města) Litvínov – sídliště Janov vyčíslení v částce 80 446 766 Kč.¹⁰³ Dostáváme se tedy do situace, kdy máme před sebou tvrdá data – vysokou proinvestovanou částku na revitalizaci sídliště. Pokud ale budeme hodnotit zájem o rozvoj lokality pouze v číselné formě, dozajista se nedostaneme do hloubky. Současná místostarostka Erika Sedláčková v rozhovoru komentovala problematiku vyžití v Janově následovně:

„Multifunkční hřiště hlavně pro děti o prázdninách, protože děti nikam nejezdí. Hřiště jako taková by byla, ale nejsou tam lavičky. -- Na základě iniciativ jednoho občanského sdružení jsme vytvořili tým, který měl zanést lavičky do mapy, Osadní výbor to silně zredukoval, zastupitelstvem to neprošlo.“

Během našeho pozorování jsme v Janově vysledovali dvě oplocená dětská hřiště s provozním řádem, jedno pod kontrolou MP, spolu s absencí jakýchkoli alternativních prostor pro děti i mládež. Poznamenejme, že v Janově žilo v době zavádění (2008) nulové tolerance okolo cca 9 083¹⁰⁴.

¹⁰³ Zdroj: Stav realizace IPRM v IOP k 6.1.2014, Dostupné online: <http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/38669f7e-9661-4dff-991e-9a17e05081ef/Stav-realizace-IPRM-v-IOP-k-6-1-2014.xlsx?ext=.xlsx>

¹⁰⁴ Integrovaný plán rozvoje sídliště Janov, str. 26; online na http://multilitvinov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=8604&id_dokumenty=423984)

Ke generačnímu složení na sídlišti se nám v rozhovoru vyjádřila Veronika Knoblochová, vedoucí Odboru sociálních věcí města Litvínov (OSVL):

„Průměrně 5 dětí v rodině. -- Lidé tam jsou od 90. let. -- V roce 2008 – 2009 není na pořadu dne přistěhování rodin ze Slovenska. – Roku 2015 vrací se 7 rodin z Anglie. -- Hodně dětí od 0 do 14 let 1200 dětí – zůstávají na prázdniny na sídlišti. -- Seniorů nad 60 je 913. -- Cca 303 od 14 do 19 let. -- 64 % kurátorské práce v Janově. – 62 % dětí v ústavní péči je z Janova.“

Revitalizované domy se na sídlišti nachází v jeho horní a dolní části, kde podle slov F. Ryby žijí „normální slušný lidi“¹⁰⁵, ve střední části, kde žije vysoký podíl Romů se nacházejí celé zazděné bloky a domy jsou v dezolátním stavu (viz fotografie v příloze).

Značný počet malých dětí a dospívající mládeže, stejně jako vysoký podíl seniorů. Naddimenzovaná kurátorská péče, stejně jako ústavní péče. Toto jsou městu známá data, která silně rezonují s vysokou částkou na revitalizaci sídliště. Na tomto místě se nabízí úvaha, na kolik výše částky na revitalizaci může opravdu zlepšit kvalitu života v lokalitě a zda „spravení oken“ – revitalizace pozemní komunikace a panelových domů horní a dolní části sídliště přináší zvýšení kvality života a soužití slovy Wilsona a Kellinga „komunity“. Pro koho se spravují okna? Pro lokality Duchcova a Litvínova se nabízí spíše Harcourtova *Iluze řádu*: *„Je pravda, že politika „rozbitých oken“ operuje v mnoha případech s agresivními disciplinárními praktikami, které maskuje regularitou legálních procesů. Něco, co může vypadat jako řád mnoha občanů. Ale tento řád může obsahovat mnoho neřádu. A neřád může obsahovat mnoho řádu, není tam moc změn. Uspořádanost „rozbitých oken“ může být iluze řádu“ (Harcourt 2001: 19).*

3. 2. 3. 3 Sociální kontrola

Jako třetí prvek v politice nulové tolerance obou měst, jsme identifikovali sociální kontrolu. O zacílení kontroly na určitou skupinu pojmenovanou jako „nepřizpůsobiví“ (zmněno v kapitole 3. 2. 1. 3 „Slušní“, „nepřizpůsobiví“ a zneužívání – kontinuita politiky represe a 3. 2. 2. 1. 1 Vyhlášení nulové tolerance. Tento termín se stal jistým politikem a identifikačním prvkem pro východisko sociální kontroly.

Nyní zmíním oblasti a formy kontroly, ke kterým v Duchcově a Litvínově v rámci NT dochází.

¹⁰⁵ „Snažíme se udržet lidi v našich domech, aby to nebyli Cikáni.“ Rozhovor s F. Rybou pro náš výzkum (08/2015)

Přítomnost v herně

V rámci kontrol heren se zjišťuje, zda jsou osoby, které hrají na výherních automatech, registrováni na ÚP jako příjemci dávek státní sociální podpory. Kontroly heren provádí MP, případně APK (Asistent prevence kriminality), data jsou předávána ÚP, který na jejich základě rozhoduje o vyplácení dávek prostřednictvím poukázek (event. vyřazením osoby z databáze) a to bez předchozí konzultace s klientem ÚP.

Mechanismus v síti aktérů:

MP (APK) -> intervence v herně (restauračním zařízením s výherními automaty) + případný záznam -> předání ÚP -> rozhodnutí o odebrání či strhnutí dávek státní sociální podpory

Vlastnictví vozidel

Systematická pozornost na vlastnictví vozidla u žadatelů dávek hmotné nouze . V rámci NT došlo k elektronizaci databáze registru vlastníků motorových vozidel, pro usnadnění přístupu Sociálního odboru, později (od 1. 1. 2012) Úřadu práce k těmto datům.

Mechanismus v síti aktérů:

Elektronická databáze registru vlastníků motorových vozidel -> OSVL/OSVD, ÚP -> rozhodnutí o odebrání či strhnutí dávek státní sociální podpory, či jiné sankci

Výkup šrotu

Ve sběrnách jsou v obdobích zaměření pozornosti kontrolováni všichni, vyprodávající (i opakovaně) kovy. Na základě tohoto zaznamenávání je vytvořena databáze, předávána Sociálnímu odboru a Úřadu práce:

„Stačilo jen porovnat databázi lidí, kteří pobírají dávky s databází lidí, kteří do sběren odvázejí kovový šrot. Ty si pak sociální odbor pozval na kobereček a předložil jim důkazy o tom, na kolik si sběrem kovu přišli.“¹⁰⁶

¹⁰⁶ Zdroj: Litvínov přitvrzuje! Sběračům kovů SEBERE DÁVKY! TV Nova. 15.7. 2011. Dostupné online: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/regionalni/litvinov-pritvrzuje-sberacum-kovu-sebere-davky.html>

Mechanismus v síti aktérů:

Pozorování a záznamy ve sběrnách kovu a druhotných surovin -> rozhodnutí o odebrání či strhnutí dávek státní sociální podpory, či jiné sankci

Stěhování

Šlo o kontroly dvojího čerpání dávek u rodin, které odešly do zahraničí či se z něj vrátily (zejména VB). Dalším cílem v Litvínově bylo omezení (romské) migrace ze Slovenska (ve spolupráci s cizineckou policií – u občanů Slovenska, tedy EU), společně se snahou neumožnit zápis dětí ze Slovenska do ZŠ v Janově, jak popsal M. Klika:

„Do školy se mohou přihlásit pouze děti, jejichž rodiče mají v obci trvalé bydliště. Ztěžuje se tak sociálně nepřizpůsobivým rodinám častá migrace, se kterou se v posledních letech potýkáme i v Janově.“¹⁰⁷

Dávky na bydlení

Zavedení povinnosti sociálního šetření před přiznáním dávky na bydlení (za účasti pracovník ÚP a obvykle doprovodu MP). Podmínkou přiznání dávky u nové nájemní smlouvy je ukončení předchozí a splácení případného dluhu.

Mechanismus v síti aktérů:

Šetření v domácnosti (ÚP, MP) -> případné splácení dluhů

Dluhy a exekuce

„Postup vůči dlužníkům přijímaný v rámci nulové tolerance nicméně nevznikl v Litvínově, ale byl inspirován postupem tehdejší primátorky Chomutova Ivany Řápkové, která prosazovala možnost exekuce sociální dávek a městské pohledávky předávala exekutorům. Po jejím vzoru vyhlásil i tehdejší litvínovský starosta v roce 2009 dvouměsíční prostor pro dobrovolné nastavení splátkového kalendáře.“

¹⁰⁷ Litvínov, oficiální web města, dostupné online: http://www.mulitvinov.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=8604&id=427603&n=martin%2Dklika%2Dslovensky%2Dsocialni%2Dsystem%2Dme%2Dinspiroval%2Dke%2Dzmena

„První vlna exekucí byla realizována na podzim 2009. I přesto, že jde o opatření, které bylo prezentováno jako nástroj k snížení dluhů v celém městě, následné exekuce, respektive jejich mediální prezentace již spojují problém městských dluhů přímo se sídlištěm Janov.“

„Chomutovský postup byl kritizován Veřejným ochráncem práv, mostecký soud a posléze v červnu 2009 ústecký krajský soud rozhodl, že sociální dávka v hmotné nouzi je exekucí nepostižitelná. V Litvínově v reakci přešli na systém, kdy osoby v hmotné nouzi „dobrovolně“ (nicméně pod hrozbou exekuce) uzavírají splátkový kalendář s městem, jak je popisováno v analýzách z roku 2009 (Tošner 2009).“ (Trlifajová a kol 2015: 68)

Volnočasové aktivity

V rámci NT působí jako preventivní opatření nízkoprahový klub Jaklík v Janově (veden MP) za účelem *“dohledu nad problematou mládeží formou preventivních akcí”*, MP Litvínov rovněž pořádá pro děti příměstské tábory a výlety.

V Duchcově jsme evidovali nízkoprahový klub pod vedením Charity.

Záškoláctví

Záškoláctví je v režimu politiky nulové tolerance považováno za bezpečnostní, nikoli sociální či sociálně – pedagogický problém. Kontroly záškoláctví provádí Městská policie spolu s Asistenty prevence kriminality, následně tyto případy hlásí OSPODu.

Mechanismus v síti aktérů:

Kontrola záškoláctví (MP, APK) -> předávání dat OSPODu -> předávání dat kurátorům pro děti a mládež při OSVL

Kontroly rodin

Kontroly probíhaly v domácnostech s dětmi (mezi 20:00 hod a 22:00 hod) kontrolovány byly podmínky domácností, konzumace alkoholu, případně i drog a to za přítomnosti dětí. Kontroly se zaměřovaly i na např. neregistrovaný odběr elektřiny. Kontroly prováděl pracovník OSVL spolu

se strážníkem MP Litvínov, některým kontrolám byla přítomná i média, stalo se i to, že při jedné kontrole unikl zvukový záznam.

Mechanismus v síti aktérů:

Kontrola domácnosti s dětmi (OSVL, MP) -> předávání informací OSPODu

Kontroly zaměstnání

K dlouhodobě nezaměstnaným, evidovaným na ÚP, přistupovalo město pomocí institutu Veřejně prospěšných prací (VPP)¹⁰⁸ - práce nejprve placené na úrovni životního minima, posléze jako podmínka pro příjem dávek státní sociální podpory. Konkrétní podobu tohoto mechanismu v Litvínově popisuje Vikler:

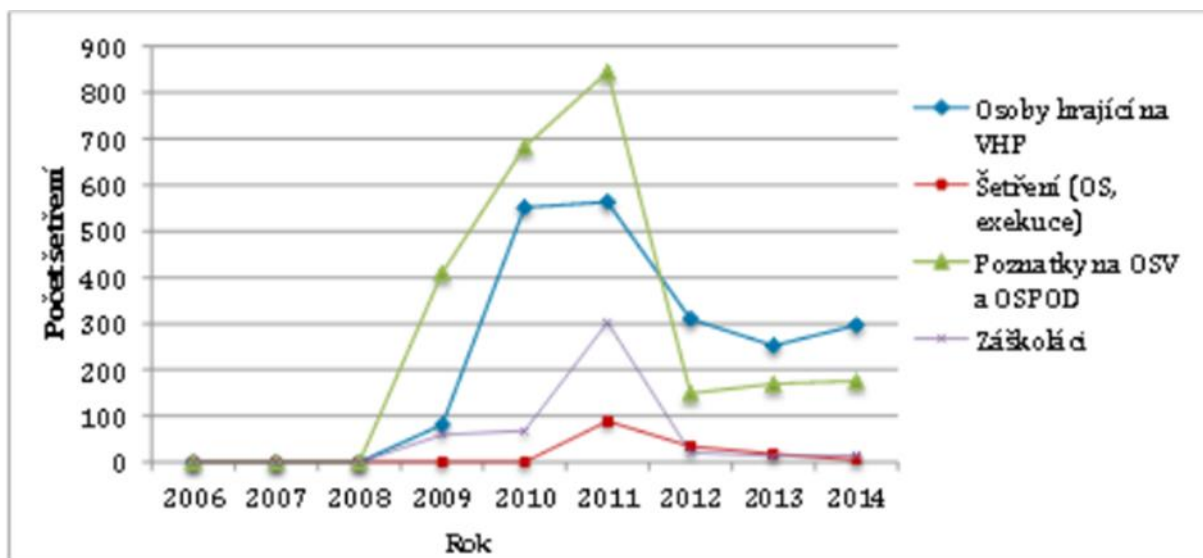
„Odbor sociálních věcí města Litvínov v rámci aktivit v této oblasti aktivně organizoval veřejnou službu. Cílem této služby je udržení případně získání pracovních návyk u dlouhodobě nezaměstnaných osob. Na klienty veřejné služby dohlíželo 5 koordinátorů v 5 pracovních skupinách. Průměrně se do výkonu veřejné služby zapojovalo až 160 klientů měsíčně. Pro zajištění bezproblémového výkonu byla navázána spolupráce s Městskou policií Litvínov.“ (Vinkler 2014: 43)

(Informace v této kapitole převzaté (citace a parafráze) z Trlifajová a kol 2015¹⁰⁹: 63 – 74)

V níže uvedeném grafu (*graf 10*) vidíme vývoj činnosti policie v jednotlivých sociálních oblastech v čase 2006 – 2014, nejvyšší hodnoty se ukazují v roce 2011, v roce 2009 zaznamenáváme nárůst, v roce 2011 nám hodnoty naopak klesají. Připomeňme si výše uvedený *graf 4 – 5: Počty článků o politikách nulové tolerance v Litvínově ve vybraných médiích v letech 2008 – 2015* a korelaci výskytu pojmu v médiích v období komunálních voleb (2009/2010 a 2013/2014), tuto tendenci můžeme sledovat i aktivitě litvínovské městské policie, v předvolebním období se aktivita zvyšuje a to v obou případech voleb.

¹⁰⁸ na podzim 2012 zrušená Ústavním soudem

¹⁰⁹ Závěrečná zpráva k analýze politik NT v Duchcově a Litvínově, na níž jsem se spolupodílela



Graf 9 : Vývoj šetření městské policie, Zdroj: Výroční zprávy MP Litvínov 2006 – 2014

3. 2. 3. 4 Nulová tolerance jako represivní politika

Pokud bychom měli na tomto místě shrnout charakteristiku nulové tolerance v Duchcově a Litvínově, měli bychom najít určité společné jmenovatele.

Společnými jmenovateli z hlediska dlouhodobého strukturálního vývoje obou měst, potažmo mosteckého regionu, v němž se nachází, jsou především rostoucí nezaměstnanost, vysoká míra privatizace státních bytových fondů, segregační mechanismy a koncentrační mechanismy sestěhování sociálně slabšího obyvatelstva do jedné lokality.

Společnými jmenovateli ze situačního hlediska jsou pak sociální nepokoje, plynoucí z dlouhodobého růstu napětí v občanském soužití, tyto události postihly obě zkoumaná města. Vlivem „bitvy o Janov“ a „pouliční války v Duchcově“ jsou longitudinální sociální problémy zúženy na problematiku bezpečnosti. Z toho vyplývá nastolení represivních opatření, která v obou městech silně převládají nad sociálními politikami. Bezpečnostní složky figurují jako aktéři sociálních opatření, která se stávají více bezpečnostními, prevenci a sociální práci je prostor ubírán.

Přítomností policie, kontrolních a disciplinačních mechanismů v souvislosti s mediálním obrazem těchto činností dochází ke stigmatizaci obou lokalit. Dostáváme se tedy do situace, kdy jsou již etiketizované lokality cíleně stigmatizovány.

Ze skupiny obyvatel označených jako „nepřizpůsobiví“, se stejně jako ze stigmatizace lokalit, stává politikum. To jsem ukázala na mediální nasycenosti pojmu nulová tolerance i na posledně představeném grafu aktivity MP Litvínov. Nasycenost pojmu i aktivita policie stoupá právě v období před komunálními volbami (2009/2010 a 2013/2014).

V příloze uvádím schéma opatření politiky nulové tolerance, které shrnuje promítnutí třech pilířů represe, prevence a sociální práce v nulové toleranci, tak jak jsme daná opatření analyzovali (*schéma 5*).

3. 2. 4 DOPADY A VEDLEJŠÍ DOPADY POLITIKY NULOVÉ TOLERANCE

Návratem v textu do kapitoly 3. 1. 6 *Výzkumné otázky* se vrátíme k vlastnímu zadání výzkumu Agenturou pro sociální začleňování - *vypracovat analýzu a zhodnocení politiky nulové tolerance v Litvínově a Duchcově jako manuálu pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a problémů v soužití místních obyvatel.*

Na předešlých stranách jsme se zabývali popisem opatření politik a jejich formou implementace v Duchcově (v jižní části města) a Litvínově (na sídlišti Janov), tato poslední analytická část je zaměřena na dopady politiky NT – do jaké míry je či může být manuálem pro řešení dlouhodobě se zhoršující situace (v sociální rovině, bezpečnostní rovině a rovině soužití). Tuto otázku jsme si kladli po celou dobu výzkumu i přes to, že nám v jisté fázi bylo jasné, že bychom politiku nulové tolerance jako takovýto typ manuálu zadavateli nemohli doporučit.

Z důvodu metodologického nenastavení evaluace politiky NT (3. 1. 1 *Přístupy a východiska výzkumu, klíčové pojmy*), proto jsme zvolili analytický přístup (Schneider, Ingram, deLeon 2014), kdy

důraz byl kladen i na způsob, jakým se vnímání skupin a jejich mocenské postavení promítá do přístupů k sociálním problémům a následné tvorby politiky, jak jsou tyto jednotlivé skupiny konstruovány a jak zpětně politiky vnímání jednotlivých skupin, tedy i tvorbu dalších politik, ovlivňují. Z počtů intervencí v rámci monitoringů, kontroly veřejného prostoru a sociální oblasti jsme bohužel nemohli sestavit evaluační aparát.

Silnou roli zde hrají média a to ve vztahu k primární skupině příjemců mimo zacílenou lokalitu, bohužel zde nemám prostor pro kritickou diskurzivní analýzu politiky NT v Duchcově a Litvínově či na celorepublikové úrovni, nicméně se jedná o jednu z možností, jak výzkumně navázat na naši studii.

Nejprve se budeme věnovat dopadům na oblast bezpečnosti, dále na sociální oblast a oblast občanského, sousedského soužití. Posléze ještě připojím tabulku analýzy vedlejších dopadů, které zde byly již naznačeny, jsou jimi kategorie financování NNO, romští terénní pracovníci, politika vzájemného soužití, bytová politika, veřejný prostor a možnost jeho využívání a to čistě jen z pozice

oslovených informátorů v rámci našeho terénního výzkumu a mého dodatečného výjezdu na začátku listopadu minulého roku.

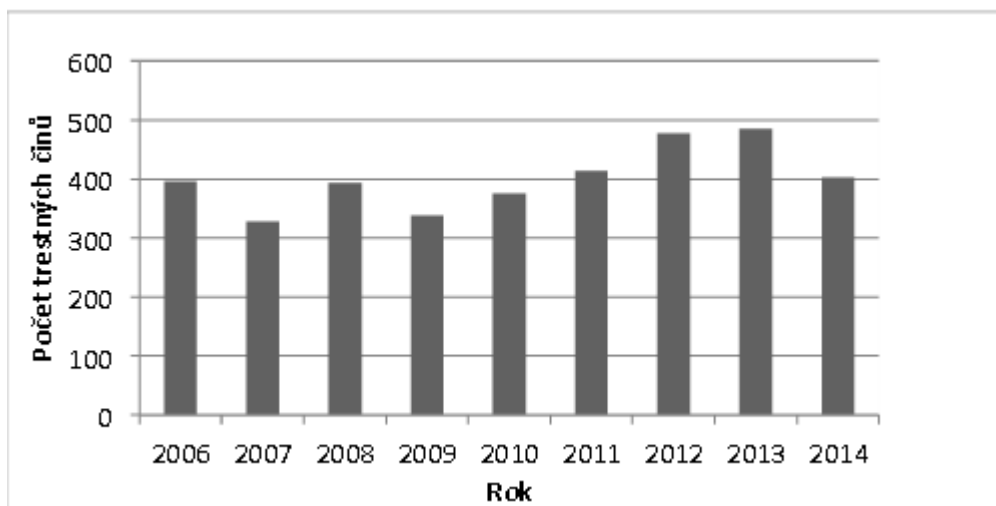
3. 2. 4. 1 Bezpečnost

Dopad politiky nulové tolerance na oblast bezpečnosti jsme sledovali (vzhledem dostupnosti dat od PČR) datech o trestné činnosti a přestupcích. Vzhledem k omezené výpovědní hodnotě těchto dat (například absence typologie trestných činů a přestupků), jsme tato tvrdá data kombinovali s dalšími doplňujícími kontextuálními informacemi.

Při interpretaci získaných dat o Policii České republiky jsme přistoupili k několika bodům jejího omezení:

- data o vývoji kriminality jsou ovlivněna intenzitou činnosti MP a PČR ve zkoumaných obvodech a okresech a rozšíření kompetenčního pole skrz vyhlášky měst a síťování aktérů v rámci implementace NT
- vývoj kriminality je ovlivněn regionálními, krajskými i celostátními faktory a změn či zásahů do trestní politiky (amnestie prezidenta 1. 1. 2013)
- data nejsou za konkrétní čtvrtě měst (za sídliště Janov a za jižní část Duchcova)
- data nejsou standardizovaná, odpovídají velikosti daných měst, nicméně svou velikostí jsou tato města neporovnatelná
- kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách zůstává často latentní, skrytá a její konkrétní aspekty statistika nezachycuje
- data jsou omezena obavami oznamovatelů trestných činů, ale i opačným faktem nad – oznamování přestupků, týkajících se sociální kontroly a veřejného prostoru v rámci *Community policing*

Vývoj trestné činnosti



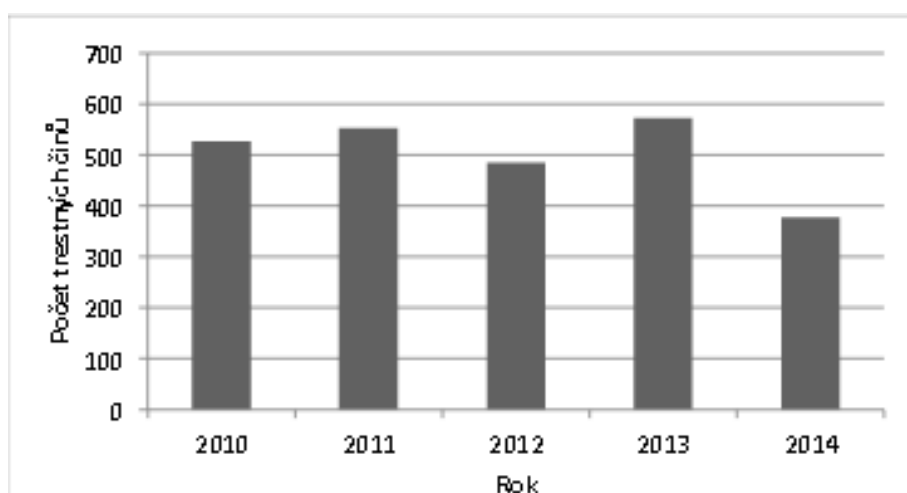
Graf 11: Počet trestných činů nahlášených O O PČR Litvínov - Hamr, Zdroj: PČR, údaje z roku 2012 převzaty z (Vinkler2014: 64)

Růst kriminality v roce 2008 byl, podle vyjádření velitele okresní PČR zapříčiněn nepokoji v rámci konfliktů s DSSS. Růst v roce 2013 je spojován s prezidentskou amnestií (1. 1. 2013). Naopak v mezidobí 2010 – 2012 kriminalita opět roste. To může být způsobeno i vyšší policejní aktivitou v období před komunálními volbami, nicméně toto vysvětlení již neplatí pro období komunálních voleb 2013/2014.

„Nárůst mělo podle velitele dále vliv rozšíření Ob. oddělení v Litvínově – Hamru o další oblasti, které dříve spadaly pod Ob. oddělení Meziboří a převelení několika policistů z Ob. oddělení Litvínov - Hamr do jiných oblastí Ústeckého regionu v roce 2010“ (Vinkler 2014: 65).

Z indexu kriminality¹¹⁰ lze vyčíst, že za období 2013 – 2014 klesala kriminalita v absolutním měřítku i v dalších městech, skóre Janova (m. č. Hamr) se ale ve vztahu k jiným městům, nesnížilo.

¹¹⁰ www.mapakriminality.cz



Graf 12 : Počet trestných činů nahlášených OO PČR Duchcov, Zdroj: PČR

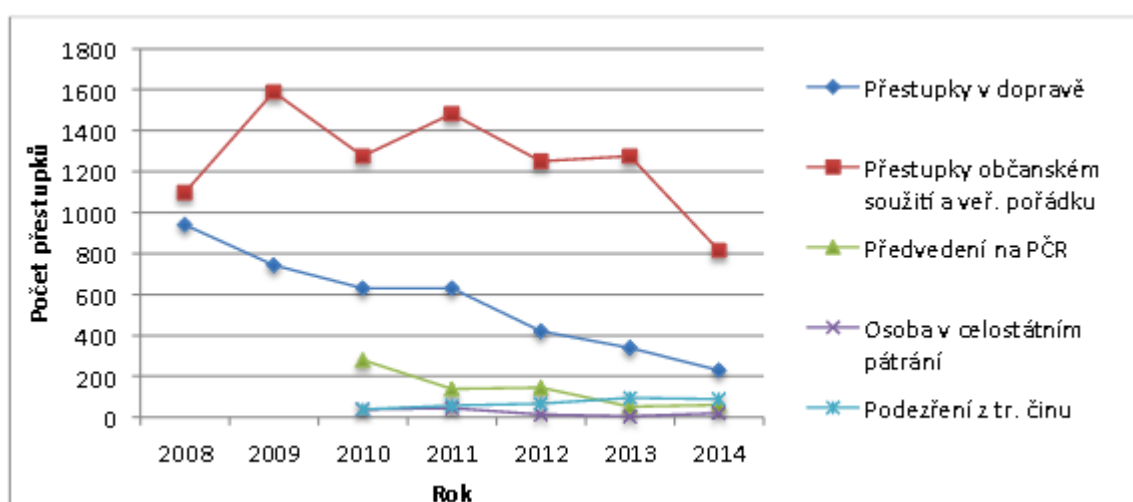
Komentář ke kriminální situaci v Duchcově ze strany mluvčího Daniela Vítka v rozhovoru pro náš výzkum (07/2015):

„Pokud vycházíme ze statistik trestné činnosti, ve všech obcích, které má v územním obvodu policejní oddělení v Duchcově, dochází v posledních letech ke snižování trestné činnosti, což je trendem v celém teplickém okrese. To, jak lidé vnímají pocit bezpečí je značně subjektivní záležitostí, nicméně bezpečnostní situace v Duchcově se nijak neliší od okolních obcí a i s ohledem na snižující se kriminalitu se v podstatě jedná o bezpečnou lokalitu.(...) Porovnání statistických výstupů za uplynulých pět let zcela jasně poukazuje na snížený počet vyšetřovaných trestných činů. V loňském roce duchcovští policisté evidovali o téměř dvě stě trestných činů méně, než tomu bylo v roce 2013 a letech předcházejících, hovoříme o celém územním obvodu oddělení v Duchcově, samostatné statistiky trestné činnosti v jednotlivých obcích nevedeme. Jaké je celkové klima mezi obyvateli Duchcova, to je otázka spíše pro občany, než pro policii, my nevnímáme žádné diametrálně odlišné reakce ze strany veřejnosti, než je tomu v jiných obcích na Teplicku.“

Uvedená data nenaznačují příliš silný dopad nulové tolerance na pokles kriminality, data se jeví spíše konzistentně, nezávisle na nových opatřeních. Znovu si ale musíme připomenout výše zmíněnou nízkou výpovědní hodnotu dat.

Vývoj spáchaných přestupků

U přestupků jsme rovněž neměli k dispozici přesná určení míst, kde byla spravedlnost vymáhána. V Litvínově za dostupná data zanesená do grafu XX vidíme nejvyšší nárůst přestupků v občanském soužití a veřejném pořádku v období 2008 – 2009, tento nárůst můžeme interpretovat v souvislosti se sociálními nepokoji na podzim 2008 a následný nastolením vymáhání zodpovědnosti i za malé přestupky, spolu s navýšením kapacit PČR a MP. Naopak ve všech ostatních druzích přestupků tendence klesá, pouze u podezření z trestného činu stoupá.



Graf XX: Vývoj přestupků v Janově a Hamru, Zdroj: Výroční zprávy MP Litvínov 2006 - 2014

Ze srovnání statistik Městské policie a Policie ČR vyplývá, že se rostoucí počty podezřelých předváděných strážníky Městské policie na Policii ČR (Podezření z trestného činu, výše) neodrážejí v nárůstu závažnějších narušení pořádku a bezpečnosti evidovaných Policií ČR.

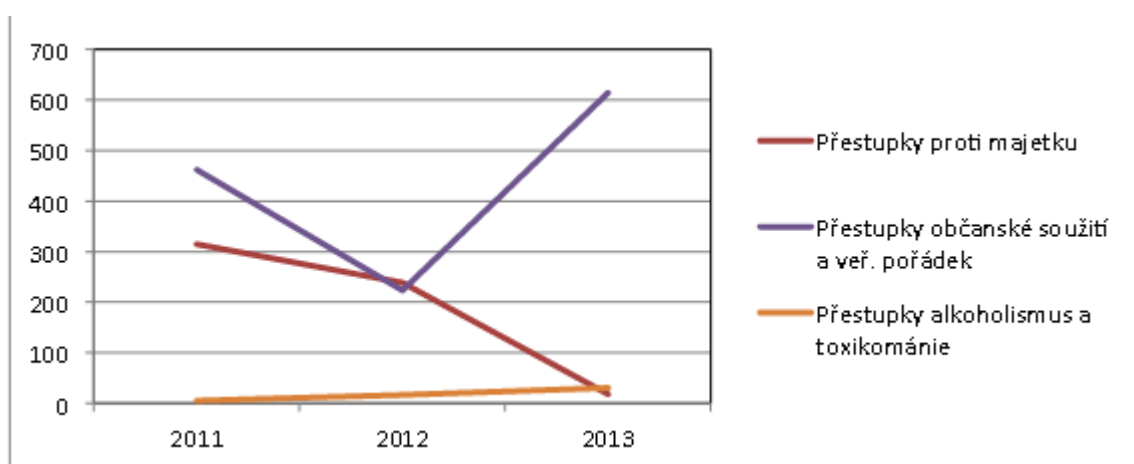
Tedy předvedené osoby nebyly Policií ČR následně vyšetřovány pro trestné činy. Nasvědčují tedy spíše nové taktice trestání či disciplinace těch, na něž již nelze dosáhnout prostřednictvím spolupráce mezi Městskou policií Litvínov a odborem sociálních věcí (převod vyplácení dávek na úřady práce v roce 2012). Na šikanózní postupy Městské policie Litvínov například při postihování obyvatel za sezení na schodech či při neodůvodněných kontrolách totožnosti upozorňovali rovněž někteří respondenti a zprávy médií:

„Strážníci Romům automaticky tykají, chovají se k nim pohrdlivě, někdy používají nadávky a vulgární výrazy, relativně často na lidi řvou a strkají do nich. Dá se bez nadsázky říci, že někteří z městských policistů se k janovským Romům chovají jako dozorcí v nějakém pracovním

lágru tzv. druhé republiky. „Jednají s námi jako se zvířaty,“ vyjádřil jeden z Romů všeobecný pocit místních lidí.“¹¹¹ (Trlifajová a kol. 2015: 88 - 89)

Tato jemná data, stojící za tvrdými statistickými údaji byla pro naši analýzu velmi důležitá a to nejen proto, že data kriminality (jak bylo výše zmíněno), mají vzhledem ke svému charakteru nízkou výpovědní hodnotu, ale i z důvodu našich metodologických východisek.

V Duchcově z dat od MP, tendence u přestupků proti majetku klesá, zvyšuje se u přestupků občanského soužití a pořádku v roce 2013, důvodem jsou nepokoje, související s předchozím incidentem, zaznamenaným na kameru MP.



Graf 14: Vývoj přestupků v Duchcově podle statistiky MP Duchcov, Zdroj: Výroční zprávy MP Duchcov

Na otázku o specifitě Duchcova v rovině trestné činnosti a přestupků nám odpověděl Daniel Vítek z PČR v Teplicích následovně:

„Duchcov se v tomto směru nijak nevymyká. Ať už se jedná o míru nezaměstnanosti, složení obyvatelstva, kriminalitu související s drogovou problematikou a další faktory, které mohou mít vliv

¹¹¹ Citace z článku Janov: Litvínovští strážníci šikanují a zastrašují místní Romy. Jeden z nich zmlátil mladou ženu, 10.7.2013, Romea.cz, Dostupné online: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/janov-litvinovsti-straznici-sikanuji-a-zastrasuji-mistni-romy-jeden-z-nich-zmlatil-mladou-zenu>. V průběhu roku 2013 mělo dojít ke zlepšení (viz: Chování strážníků k Romům v litvínovském Janově se po kritickém článku Romea.cz výrazně zlepšilo, Litvínov -Janov, 23.8.2013, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/chovani-strazniku-k-romum-v-litvinovskem-janove-se-po-kritickem-clanku-romea-cz-vyrazne-zlepsilo>), incidenty se nicméně objevují i v průběhu dalších let -Viz. Nulová tolerance na sídlišti Janov: Slušná většina a negramotná středoškolačka. 27.8.2015 Romea.cz, <http://www.romea.cz/cz/publicistika/reportaze/nulova-tolerance-na-sidlisti-janov-slusna-vetsina-a-negramotna-stredoskolacka> nulova-tolerance-na-sidlisti-janov-slusna, Nulová tolerance na sídlišti Janov: Pro pokuty se samopalem, Romea.cz, 26.8.2015 <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/nulova-tolerance-na-sidlisti-janov-pro-pokuty-se-samopalem>

na bezpečnost, Duchcov z našeho pohledu nemá žádné typické problémy, na které bychom museli reagovat.“

Při krátkém anketním rozhovoru s obyvateli Duchcova se mi na otázku bezpečnosti ve městě dostalo této odpovědi, poukazující na silně vnímané rozdělení města a město a „jižní město“:

„Z toho Jižního města, z toho cikánova, tam to bylo, tam se to stalo, tam je stanice městské policie, tam by to měli řešit, byli tu preventisti, teď skončili, teď to řeší MP, tam dole jezdí jen autem a to by neměli. Už to není, to, že by se lidi srocovali.“

Stížnosti na činnost MP v Duchcově jsem zaznamenala hlavně ve vztahu k Romům a po volání po důslednosti trestání přestupků, což odkazuje k i informátory deklarovaném stále více se zhoršujícím soužití:

„Zastavil Cikán, šel si koupit jednu kytku a přece nebude parkovat, pokutu nedostal! Kdyby se k cikánům chovali jako k nám, tak by to bylo správný!“

3. 2. 4. 2 Sociální oblast

Dopad na sociální oblast jsme sledovali skrze pohled na preventivní a podpůrné činnosti měst. Bezpečnost i sociální oblast implikují kvalitu občanské soužití. Již výše bylo zmíněna propojenost bezpečnostních a sociálních politik v rámci nastolení nulové tolerance, to hraje silnou roli ve formě a intenzitě poskytování sociálních služeb.

Pro obě města byla představena (kapitola 3.2.3.3 *Sociální kontrola*) realizace sociální kontroly, za přítomnosti a medializace těchto kontrol (fotografie v příloze). A již v této kapitole byl naznačen dopad růstu nedůvěry lidí se sociálními problémy v instituce. Tento dopad je příznačný pro sociálně vyloučené lokality i bez zavedení politiky nulové tolerance a je dán negativní zkušeností v komunikaci s úřady.

Pro lokalitu v jižní části Duchcova se stal citelnou ránou odchod jediné neziskové organizace, ve kterou měli důvěru, to souviselo i s tím, že tato zaměstnávala místní Romy a nastolila tak úzkou spolupráci. Dále k oslabování důvěry vedlo zavedení vyhlášky, zakazující sezení ve

veřejném prostoru či například grilování a piknik. A to, jak bylo v říjnu 2015 zjištěno, dokonce i mimo vyznačenou oblast vyhlášky.¹¹²

Silný vliv na život ve městě má přítomnost a osobnost Stanislava Spurného, majitele bytového fondu v jižní části města, který se stal pro někoho „sociálním pracovníkem“, pro někoho zase „diktátorem“, to záleží na jaké straně a v jakém bytě občan žije.

A konečně čtvrtým, na občanské soužití působícím faktorem se stalo zveřejňování monitoringů domácností na webu města, kdokoli se tak může dočíst, kde, jak a za jakým účelem monitoringy probíhají.

Data ze sociální oblasti jsme za Duchcov nezískali, nicméně podle statistiky Českého statistického úřadu v ukazateli zaměstnanost, nezaměstnanost pozorujeme za obě města zvýšení míry nezaměstnanosti. V Duchcově o přibližně 4 %, v Litvínově 2 – 2, 5 %. Režim nulové tolerance proti „zneužívání sociálních dávek“ bohužel evidentně nedokáže nastavit strukturální faktory tak, aby lidé, pobírající sociální dávky mohli přejít do režimu zaměstnanosti.

Období: 31. prosinec 2008

		Duchcov (okres Teplice)	Litvínov (okres Most)
Míra registrované nezaměstnanosti	pohlaví muži	9	12,9
	ženy	12,8	15,8

Nejnovější data

		Litvínov (okres Most) ¹	Duchcov (okres Teplice) ¹
Míra registrované nezaměstnanosti	pohlaví muži	15,6	13,1
	ženy	17,1	16,1

Obr. 3 - 4: Podíl nezaměstnanosti v Duchcově a Litvínově k 31. 12. 2008 (nahore) a současný stav (dole) ¹¹³

¹¹² „Jeden z policistů, zřejmě šéf zásahu na skupinku piknikujících sebevědomě udeřil. Byl si svou věcí zcela jistý: „Znáte vyhlášku města Duchcova? Myslíte si, že piknik je povolen? Tady v Duchcově? Nějaký tady grilování veřejný?“ Na odpověď, že piknik povolený je, stále ještě suverénně reagoval: „Já myslím, že ne!“

Vzápětí došlo ke konfrontaci s městskou vyhláškou, kterou měli piknikující připravenou – z přiložených map jasně vyplývá, že vyhláška se na daný park nevztahuje. Policista se tedy v dalším dialogu stáhl na první ústupovou linii:

Policista: „Ale je to nějaký manipulování s otevřeným ohněm. Grilování“

Účastnice pikniku: „To přece není otevřený oheň.“

Policista: „No ale je to grilování, to je jedno.“ “

Zkusili grilovat, přijeli policisté ve čtyřech autech a řekli: Co je normální jinde, není normální v Duchcově, 5. 10 2105, mik, dostupné na <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zkusili-grilovat-prijeli-policiste-ve-ctyrech-autech-a-rekli-co-je-normalni-jinde-neni-normalni-v-duhcove>

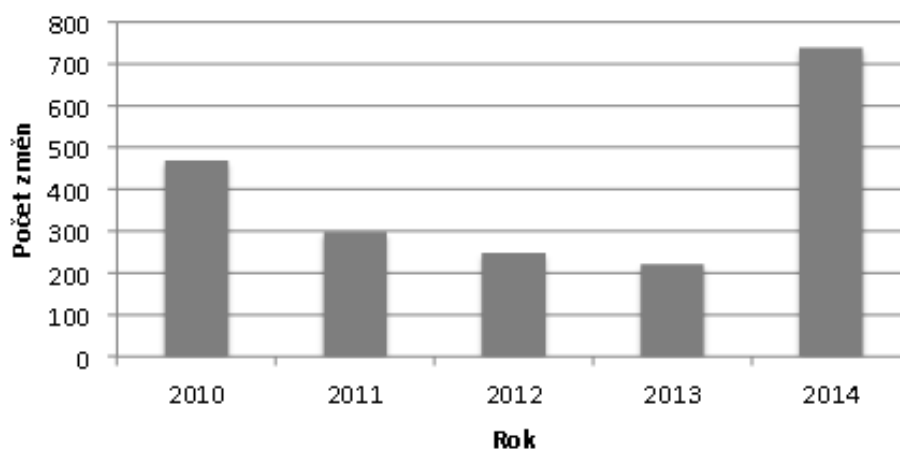
¹¹³ Zdroj: ČSÚ, <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=home>

V litvínovském Janově jsme sledovali pokračující degradaci bytového fondu v centrální části sídliště, revitalizace domů probíhá jen v určitých částech (viz foto v příloze), z dětských hřišť se stávají parkoviště a důraz ve veřejném prostoru je kladen na pořádek, čili rekonstrukci prostoru u kontejnerů (viz fotografie v příloze).

Dopad privatizace na stav bytového fondu v Janově, ale i veřejného prostoru, v němž za město figurují vedle jednoho odloučeného pracoviště Sociálního odboru města (První krok), především strážníci městské policie, okomentoval i pracovník ÚP:

„Kdyby byl Janov státní, takové problémy by tam nebyly.“

Pro návaznost k výše popsané kontrole migrace uvádím následující *graf 15*, který popírá domnělou migraci v období zavedení nulové tolerance, podobně jako *graf 6* o skladbě obyvatel Janova (*kapitola 3. 2. 3. 1 Mapování, monitoring*). Sledujeme v něm nárůst migrace v roce 2014, která je k privatizovanému charakteru sídliště, nepodchytitelná, respektive odehrává se v soukromé sféře, město tedy nemá příliš možností jak předcházet těmto problémům. Jedno z řešení by mohla být městská reprivatizace.



Graf 15: Počet změn bydliště v Janově registrovaných Městskou policií, Zdroj: Výroční zprávy MP Litvínov 2010 - 2014

K volnočasovému vyžití skrz absenci alternativních prostor pro mládež či do určité míry podmíněných přístupů na hřiště (bez laviček) jsme se již zastavili výše v textu. Při rozhovoru s velitelem MP Litvínov, panem Z. Urbanem, jsme si potvrdili, propojení bezpečnostní a sociální politiky:

„ (Na sídlišti Janov) 2/3 problémových lidí – 90% Romů, 2880 problémových Romů. -- MP je dnes dnes napůl sociálka. – MP + sociálka – sdílení dat – nebazírujeme na tom, nemáme do toho přístup, ale vyžadujeme zpětnou vazbu. “

K nízkoprahovému (v době nepokojů v roce 2008 jedinému) zařízení Jaklík¹¹⁴ pro děti do 15 let, který spravuje městská policie se velitel dále vyjádřil:

„Jaklík provozujeme 10 let, funguje denně, jsou problémy ve vztahu k dětem. – Jaklík sdružuje děti, (jde o) řízená činnost, úkoly, příměstské tábory, spolupráce se sociálkou. Průměrně 20 dětí denně, soustředíme se na prevenci kriminality. “

Ve volnočasovém vyžití zaměřeném na prevenci kriminality a spolupráci se sociálním odborem, nikoli s rodinami za vedení Městské policie, jde o příznačný komplex zaměřený na potřebu bezpečnosti a disciplinace.

Na institucionální poddimenzovanost upozorňuje ve své studii T. Mazáková:

„Institucionální poddimenzovanost se projevuje nejenom na sociálně vyloučené populaci, ale zasahuje také do vztahů na sídlišti. Pracující si stěžují, že je mládež budí po nocích, ničí vybavení sídliště, vkrádá se do zabetonovaných bloků domů apod. Stěžují si na to, že není kde trávit volný čas, že velké rodiny tvoří hloučky tam, kde to není vhodné, a dělají nepořádek. “ (2015: 38)

Jako poslední vyjádření aktéra ve spolupracující NNO v Janově uvedu citaci, vážící se k rozhovoru o problematice využití veřejného prostoru na sídlišti Janov, kde jsme se krátce zastavili i u potřeby pořádku, souvisejícím se „spravováním rozbitých oken“:

„Když člověk bydlí v hezkým prostředí, nedovolí si vyplivnout ani žvýkačku, pak se to stupňuje. “

Alena Koláčková, Libuše, z. s.

¹¹⁴ http://www.mulitvinov.cz/mp/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=100115&id_ktg=1014

3. 2. 4. 3 Občanské soužití a vztahy

K občanskému soužití a zhoršování sousedských vztahů jsme se dostávali v textu v rámci celé třetí části.

Pro Litvínov takovou první iniciativou byla již zmíněná petice z roku 2007 „*Proti přílivu nepřizpůsobivých občanů do Janova*“. Tyto zhoršující se vztahy (etnizované) se posléze promítli do nepokojů na podzim 2008. Tato polarita nejen ve městě Litvínov, ale hlavně vnitřní polarita sídliště Janov byla nadále posilována medializací kontrol, proklamací politiků a zamezování rozvoje sousedských vztahů ve veřejném prostoru, související i s koncentrací romského obyvatelstva v nerevitalizované (či ne do takové míry, jako v horní a dolní části sídliště) centrální části sídliště. Tato postupující degradace bytového fondu (viz foto v příloze) může působit kriminogenním efektem. Co jsme si potvrdili v rozhovorech s aktéry v Litvínově, tato degradace vkládá jistý „klín“ do sousedského soužití za zvuku citací „*Ti Cikáni to tam všechno vybydleli.*“

Pro momentální stav napětí v Janově je třeba poukázat na (v době našeho výzkumu ještě aktuální) petici z února 2015, organizovanou SBD (Sdružení bytů a domů) Krušnohor¹¹⁵

Petice 1600 občanů Janov:

(úryvek)

„Vážený pane premiére Sobotko,

obracíme se na Vás s touto peticí a žádostí o pomoc při řešení našich každodenních problémů. Žijeme na sídlišti Janov v Litvínově. Sídliště vznikalo v sedmdesátých letech minulého století a postupně se stalo příjemným místem pro bydlení. To trvalo až do konce devadesátých let, kdy začala „privatizace“ bytového fondu města Litvínova. V té době žilo v Janově kolem 7 % cikánské populace a majoritní populace dokázala tuto skupinu zvládat. Po prodeji většiny bytů do vlastnictví se rozjela spirála, ve které vlastníci (zvláště různé realitní kanceláře) začali prodávat byty dalším cikánům a ti, když se nastěhovali do domů, tak způsobili odliv dalších a dalších slušných lidí a místo nich přicházeli jiní cikáni atd. V roce 2008 bylo obsazeno téměř 15 % bytů cikánskými rodinami. Dnes je to již 25 %!“

¹¹⁵ Dejte na frak představenstvu, Archiv zpravodaje. SBD Krušnohor., dostupné online na: <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/archiv/kru-15-3.pdf>

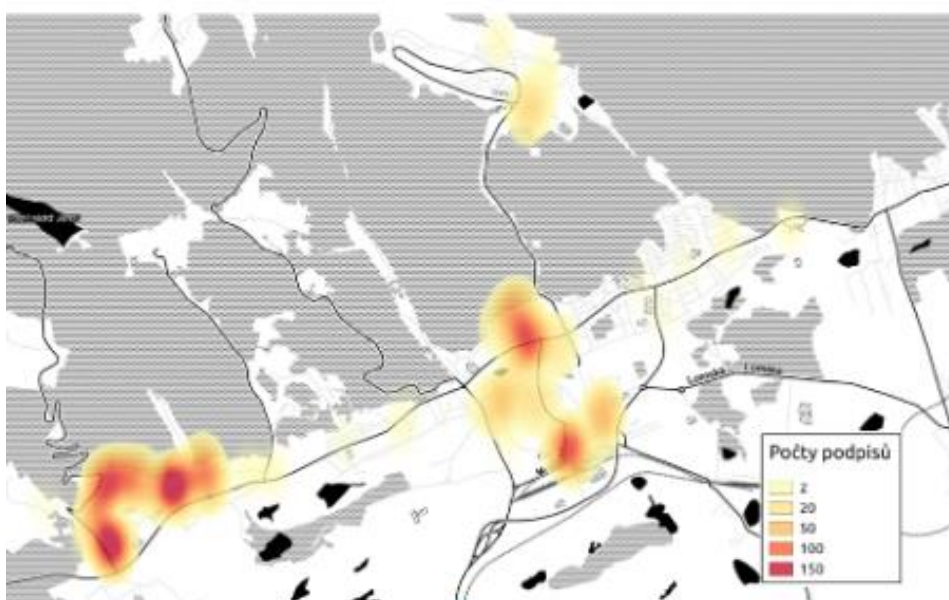
Tento úryvek je příznačný pro výklad situace občany a následně politiky:

Hezké místo k žití (únosná míra minority) – privatizace (zvyšující se míra minority) – současný stav (neúnosná míra minority) -> legitimizováno tím „my v tom žijeme – „*žijeme na sídlišti Janov v Litvínově*“

SBD Krušnohor v Janově spravuje 1300 bytů – tedy přibližně 2/3 janovských bytů, část družstevní, část společenství vlastníků¹¹⁶ Zaměřme se nyní na identitu petentů – „*žijeme na sídlišti Janov v Litvínově*“. Pomocí zadání dostupných adres petentů do prostředí QgisMap (viz 6 - 7), se nám podařilo zaznamenat výskyt adres v rámci Litvínova. Zjistili jsme, že zhruba polovina petentů na sídlišti Janov vůbec nežije, někteří dokonce nežijí ani v Litvínově. To poukazuje na stav soužití a vnímání problémů v soužití – opačné logiky uvažování následku a příčiny objevujících se problémů.

V Duchcově jde, jak už jsme zmínila výše o městskou polarizaci města a „jihů“. Jižní, převážně romská část města, je determinována vyhláškami pro využití veřejného prostoru i kontrolou majitele nemovitostí pana Spurného. Co se týče vyžití a občanského soužití, z výše uváděných citací je zřejmé, že tyto oblasti života ve městě nejsou s jižní částí města propojeny.

¹¹⁶ Zdroj: rozhovor s ředitelem SBD Krušnohor, Františkem Rybou



Mapa 6 - 7: Umístění adres signatářů petice. Nahoře – Janov v rámci Litvínova, dole – výskyt adres petentů, Zpracování vlastní pomocí Qgis map a dostupného seznamu adres (Trlifajová a kol. (2015))

3. 2. 4. 4 Vedlejší dopady politiky nulové tolerance

Pro analýzu vedlejších dopadů politiky nulové tolerance jsem si stanovila kategorie, které už v textu byly skloňovány, nicméně nebyly uvedeny v tabulce citací z rozhovorů. Proto zde nyní uvedu dvě tabulky – pro každé zkoumané město, zaměřující se na oblasti, kategoricky označené jako:

- Financování NNO
- Romští terénní pracovníci
- Politika
- Vzájemné soužití
- Bytová politika
- Veřejný prostor a možnost jeho využívání

Zpracováno podle zápisů rozhovorů odděleně pro Duchcov (tabulka 3) a Litvínov (tabulka 4).

	Politik ve vedení města	Politik mimo vedení města	Zaměstnanec sociální služby v síti aktérů	Zaměstnanec sociální služby mimo síť aktérů	Majitel soukromého bytového fondu ve městě	Občan, žijící v „jižní části“ města	Občan, žijící mimo „jižní část města“	Výzkumník, působící v minulosti ve městě
Financování NNO			„Pracovníci Charity – mají peníze na pětist, 12 000,- hrubého.“ „Jsou finance jenom na pětist, malá podpora kraje.“					
Romští terénní pracovníci			„Pani Tomášová (bývalá romská koordinátorka na KU a terénní pracovníce města), s ní spolupracovat nešlo.“	„Zrušili místo terénního pracovníka – pani Tomášová byla vyhozena, emailová komunikace a např. i zdravotní diagnózy byly vyřezány na stránkách White media, nikdo z města se pani Tomášové nezastal.“		„(Do hemy)hned nahlésej na pracák, kaž tam vejde Rom, i kaž nekraje.“		
Politika	(K segregované romské třídě na ZŠ Antonína Sochora). Ty děti dostanou nadstardardní třídu, téma dětem je věnovaná daleko větší péče. Mítou			„ČSSD + KSČM – neschválený dokument (zakazování romských akcí) - 2014 ČSSD + DSSS – DSSS proti asistentům prevence kriminality – proč protože to dělají Romové.“	„Situace se zlepšila, když se lidem zlepšilo bydlení.“		„Dneska cikáni nepracujou a berou jenom dávky.“	„Nulová tolerance? První efekt byl, aby mohli říct, že něco dělaj (místní politici).“

	mit daleko lepší výsledky. Naopak diskriminované jsou ty děti ve vedlejší třídě."							
Vzájemné soužití	"Ta nenávist jde od nich, ne od majoritní společnosti."						"Se starousedlby se pořád bantme, ale ti přistěhovalí jsou hrozni"	"Na protiromských demonstracích se začali objevovat mánvy s kočárky."
Bytová politika				"Soukromý pronajimatel - Spurný jako "kybatesl migraci"."	"Situace se zlepšila, když se lidem zlepšilo bydlení."		"Pan Spurný vystěhoval Cikáky, on je rasista a zároveň si je bere do domu. Vystěhoval nás, když mu maminka řekla, že taďy není žádněj páv."	
Veřejný prostor a možnost jeho využívání		"Strážníci odháněli židle - nechtěli jsme aby se sedělo na chodnicích - nová vyhláďka zakazuje sezení i na dětském hřišti - policajti hlídají, kdo přechází po			"Bylo tam hrušně, když jsme tam šli na procházku, tak se mi dělalo špatně." - - Ve všech domech jsou vnitroblokové dvorky, říká - "Nestýjete na ulici!"	"Nesouhlasím s těma lavičkama" "Nic taďy není (v jižní části Duchcova), nic pro děti." (žena již nebydlí v jižním městě, ale	"Pro mladěj taďy není nic." "Vyhláďka o sezení mimo lavičky je v pořádku"- "-, Cikáni ale sedí na schodech pořáď, volala jsem	
		ulici říkno - vyhláďka - uličba vandarovcům."				dochází tam za příbuznými)	policii, ale nic neudělali."	

Tabulka 3: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Duchcově, Zdroj: rozhovory v rámci výzkumu

	Politik ve vedení města	Velitel městské policie	Zaměstnanec sociální služby v síti aktérů	Zaměstnanec sociální služby mimo síť aktérů	Majitel soukromého bytového fondu ve městě	Občan, žijící na sídlišti Janov	Vedoucí sociálního odboru, město	Vedoucí sociálního odboru, kraj
Financování NNO			„Problém s kolaudací „Kachka“ v Janově – pan Rybánek chce schválit přesměru bytového prostoru na nebytový, aby tam nebylo víc fešáků.“	„Společný život nemá prostoru, v současné době pracují jen 2 lidi.“				„Charita nebula zapřazena do základní sítě, musí hledat alternativní financování. - všechno je to otázka peněz.“
Romští terénní pracovníci							„Pan Kocur nedokáže přesně formulovat požadavky.“	
Politika		„Vyhlaška o neresení na schodech na základě podnětů občanů.“	„Dokud drogová problematika neproběhla v médiích, nebylo tak závažné téma.“	„Sociálně slabě stěhováni na jedno místo. – kámen úrazu.“	„Starostka Bláhová to dělá špatně.“ (mysleno politiku NT)			K NT: „Aplikujeme ji stále. - Provázanost je důležitá. - Analýza dat, vytvoření spolupráce, databáze.“

Vzájemné soužití			„Služby občanům dochází trpělivost.“				„Slušná veřejnost chce, abychom je kontrolovali, my chceme pomáhat ale rodiny už toho mají dost, protože mají pocit, že je kontrolováme. Enormní tlak na kontrolu ze strany slušných občanů.“	„Občanské soužití? Dávali si pozor, tlak tam byl velký – lidé se méně účastnili setkání – setkání účastí = už to nepotřebovali řešit.“
Bytová politika				„Je to daný počtem Čičánů, čím víc Čičánů, tím horší baráky.“ – „Dole jsou normální slušní lidé.“ – „Snažíme se udržet lidi v našich domech, aby to nebyli Čičáni.“ „Z Janova bude jednou Čičanů ti slušní lidé odejdou.“			„Zbytečně velké byty pro malé rodiny.“	
Verejný prostor a možnost jeho využívání	„Můžeme si říct, že hlavně pro děti o prázdninách, protože děti nikam nejedí. Hřístě jako taková by byla, ale nejsou tam lavičky.“		„Nulovou toleranci mám s pojenu s lavičkami.“ (Uřezání laviček ve veřejném prostoru a zákaz sezení na čemkoli mimo laviček v Janově	„Když si odmyslíte tu verbež, tak je to hezký zelený stáří.“	„Není tu kam jít, hřístě je otevřená jen do 5 večer, pak nás vyhodí.“ „Měsíční příjedy a řeknou nám, že když jsme v klidu a potichu, tak tu můžeme sedět, nikdy			
								„nás nepokouzá, protože jsme tři a nemáme 50, se jo.“

Tabulka 4: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Litvínově - Janově, Zdroj: rozhovory v rámci výzkumu

V oblasti *financování NNO* (neziskových nevládních organizací) se v Duchcově i Litvínově objevuje dotační poddimenzovanost, nízké platy a problém s financováním těchto služeb, které jsou částí pilíře *sociální práce a prevence*. V Litvínově dochází k blokování a bagatelizaci potřeby denního centra pro drogově závislé (v rozhovoru nám bylo řečeno, že je to proto „*aby se tam nesdružovali feťáci*“, zde se také ukazují priority – toto blokování jde od soukromého majitele bytů

na sídlišti Janov, který chce čistý a bezpečný prostor, je tam podceňena prevence a znovu přítomná obava pojmenovat problémy takové, jaké jsou).

V další kategorii *romských terénních pracovníků*, můžeme v Duchcově pozorovat tíživější situaci a to z důvodu již výše zmiňované činnosti alternativní NNO v jižní části města, kde pracovali romští terénní pracovníci. Ti pracovali i na pozicích Asistentů prevence kriminality. V citacích můžeme spatřit artikulaci vytěšňování těchto pracovníků, bývalý romský APK dodal, že „*na pracák hlásili i mě, když jsem vešel do herny a šel upozornit hráče, ať odejdou, že jim hrozí nahlášení a ztráta podpory*“ Po odchodu paní Tomášové již místo romského terénního pracovníka na městě nebylo obnoveno.

V Litvínově se tento přístup projevuje k prakticky jedinému romskému terénnímu pracovníkovi na sídlišti Janov, potvrdilo se nám to z jeho strany, kdy sis stěžoval na nedostatek prostoru na schůzích města, kam chodil z vlastní iniciativy, z města se nám pak dostalo odpovědi, že „*si požadavky neumí dobře zformulovat*“.

V oblasti *politiky* v obecné rovině se objevují již položená témata. V Duchcově je to problematická koalice ČSSD, KSČM, DSSS, kritizovaná premiérem Sobotkou, který se nakonec od duchcovské buňky Sociální demokracie distancoval (viz odkaz výše v textu). Zlepšení politiky je vázáno na zlepšení bydlení v jižním městě, deklarovaná pronajímatelem s určitou pozicí (Pan Spurný). Dále (událost, kterou jsme již nestihli zahrnout do terénního výzkumu) segregace ve vzdělávání – v první třídě ZŠ Sochora byla 1. 9. 2015 otevřena jedna romská třída, jedna čistě neromská. Došlo k protestům rodičů segregovaných dětí.¹¹⁷

V Litvínově se do kategorie *politika* dostaly problémy, definované jako segregace, mlčení o drogové problematice „*dokud to neproběhlo médiu*“, ale i pokračování politiky NT v rovině síťování aktérů.

Ve *vzájemném soužití* se zrcadlí dělení na „nové“ a „starousedlíky“ (Duchcov) a tlak „slušné veřejnosti, které dochází trpělivost“ (Litvínov). Fakt, že je to takto pokládáno v Litvínově ze pozice institucí, poukazuje na podporu stigmatizace a uhýbání před pojmenováním skutečných problémů.

V oblasti *bytové politiky* je zde znatelná silná pozice soukromým pronajímatelů. Soukromník, hýbající migrací a určující pravidla soužití (Duchcov) poukazuje na jisté předání

¹¹⁷ „*V tuto chvíli vypadá situace tak, že se rodiče žáků obrátili na média, zatímco já jsem v reakci na jejich žádost oslovil příslušné úřady. Co se potvrdí a co ne, je ve hvězdách, vzhledem ke zkušenostem jsem však spíše skeptický.*“, uvádí dále Horváth, 10. 9. 2015, Romea.cz, Adéla Gálová, *Další případ segregace romských dětí ve škole řeší v Duchcově*, online dostupné na: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/dalsi-pripad-segregace-ve-skole-resi-v-ducecove>

kompetencí města a privatizaci nejen majetku, ale i zodpovědnosti za kvalitu života obyvatel jižní části města. V Litvínově se opět objevují slova soukromníka, že bytová politika „je daná počtem *Cikánů*“, ze strany instituce ovšem probíhá i reflexe překérnosti bydlení – zbytečně velkých bytů pro malé rodiny.

A konečně *veřejný prostor*, problematika eliminace laviček ve veřejném prostoru se objevuje v obou městech, stejně jako zamezování stání na ulici (Duchcov). Zároveň jsou položeny i stížnosti ze strany obyvatel mimo jižní čtvrť, že „*tam není nic pro mladý*“ a že „*vyhláška nesezení na schodech je v pořádku, ale Cikáni na nich stejně sedí furt*“.

V Litvínově se uřezávají lavičky, ale zároveň někdo na schodech po dohodě s MP, sedět může, důvodem je, že „*jich není padesát*“.

Takto tedy shrnutí citací z našich provedených rozhovorů. Rozhovory jsme nenahrávali (až na výjimky, nahrávala jsem krátké anketní rozhovory na ulici a rozhovor s institucí v Duchcově), zapisovali jsme si podrobné poznámky, včetně citací.

3. 2. 5 SHRNU TÍ ANALÝZY POLITIK NULOVÉ TOLERANCE V DUCHCOVĚ A V LITVÍNOVĚ

Ve třetí části práce jsme prošli jednotlivými kapitolami analýzy politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově. Na začátku byla představena metodologie výzkumu., ta byla přizpůsobena situaci, do které jsme v rámci fáze Deskresearch dospěli a totiž nemožnosti využít výzkumný nástroj evaluace, tak jak je ho možno použít, pokud hodnotíme jasně dané výchozí body, cílové body a proces, jenž vede od stanovených cílů do cílů naplňovaných. Využili jsme tedy metodický způsob, *jakým se vnímání skupin a jejich mocenské postavení promítá do přístupů k sociálním problémům a následné tvorby politiky, jak jsou tyto jednotlivé skupiny konstruovány a jak zpětně politiky vnímání jednotlivých skupin, tedy i tvorbu dalších politik, ovlivňují.*

Tento přístup má blízko celkovému vnímání politiky nulové tolerance jako *disciplinační politiky* a navazuje tak na teoretickou, první část práce, jež se věnuje teoriím disciplinace, kontroly, etiketizace, stigmatu. Povaha našeho výzkumu a důraz na vnímání kontroly sociálních problémů a veřejného prostoru, které implikují a podporují úroveň občanského soužití v daných lokalitách a městech zase odkazuje k teorii kriminalizace sociálních problémů za účasti segregáčnických a gentrifikačních mechanismů tak, jak ji popisuje Loïc Wacquant ve svém díle *Punishing the Poor*.

Východiska našeho uvažování o politikách nulové tolerance ve vybraných českých městech byla zároveň podkládána newyorskou zkušeností zavedení politiky Rudolphem Giulianim, z níž nám jako paralely vyvstaly především principy etiketizace, stigmatizace a následné polarizace společnosti za podpory kriminalizace sociálních problémů (kdy dochází k silnému propojení bezpečnostních a sociálních politik a sociální problémy jsou vnímány jako společensky nebezpečné ve smyslu kriminality). Teoretická východiska se tak v naší výzkumné činnosti analýzy situací v Duchcově a Litvínově proloukla s reflektovanou newyorskou zkušeností.

To ale neznamená, že bychom měli v rámci závěrů našeho výzkumu potvrdit či vyvrátit koncept nulové tolerance v New Yorku. Litvínovská, duchcovská a newyorská zkušenost je natolik odlišná, že se nedá úplně srovnat. Nicméně, jak bylo poznamenáno v úvodu druhé části práce - New York, Litvínov i Duchcov spojuje přístup k řešení napjatého občanského soužití, které je řešeno navýšením policejních kapacit, instalací kamer a intenzifikací sociální kontroly. Společný je rovněž náhled na příčiny nepokojů či kriminality – ať už jde o nezaměstnanost, nízké vzdělání či drogovou závislost. Během zavádění nulové tolerance dochází ke kriminalizaci a jasnému odsouzení těchto

sociálních problémů. Zde proto vidím důležitost a místo newyorské politiky nulové tolerance v celkovém kontextu uvažování v této diplomové práci.

Pokud přikročím k celkovému zhodnocení politiky nulové tolerance v Duchcově a Litvínově tak, jak byla představena v této třetí části, načrtnu spolu související body, ve kterých je obsažen jednak charakter implementace politik NT v těchto městech a pak dopady na život obyvatel, na něž politika míří.

- Intenzifikace činnosti institucí (ve smyslu Matthewse a Pitta a kontroly sociálních problémů)
 - o společně se sdílením citlivých informací o obyvatelích za „hranou legislativy“ (srov. dokumenty Standardy kvality sociálních služeb a Mlčenlivost v příloze)
 - za výrazného převážení represivních prvků nad prvky preventivními
 - a role medializace (která represi podporuje) opatření a činnosti aktérů v rámci politiky v obou městech
 - vedoucí k posilování stigma obyvatel označených jako „nepřizpůsobiví“.
- Ovlivnění podoby sociální práce politickým diskurzem a bezpečnostními složkami -
 - o tato podoba sociální práce následně vede k vytváření a posilování nedůvěry sociálně potřebných občanů v městské a státní instituce
 - a současně zamezuje, brání a (v případě Duchcova) eliminuje činnosti „alternativních“ subjektů a neziskových organizací, které by tuto nedůvěru obyvatel mohly vyvažovat a tvořit tak příjemnější prostředí pro řešení strukturálně zakotvených socio – ekonomických problémů daných oblastí jak regionu, tak celého kraje, postiženého velmi vysokou mírou nezaměstnanosti, vysokým počtem sociálně vyloučených lokalit a občanského napětí mezi majoritní společností a Romy,
 - omezení alternativních neziskových organizací či iniciativ brzdí rozvoj občanské společnosti v obou městech,
 - o jedinou komunikací k „nepřizpůsobivým“ se tak jeví represe a ostrakizace.

Onen v litvínovském modelu postulovaný trojí pilíř nulové tolerance – represe, prevence, sociální práce, se na základě našich zjištění (srov. Mazáková 2015) zdá být v oblasti prevence a sociální práce poddimenzován (*kapitola 3. 2. 4. 2 Sociální oblast*). Prevence a sociální práce je silně prostoupena, zatížena a rámována represí.

- Cílení na určitou skupinu obyvatel tak, jak se ukazuje v mediálním obraze, deklaracích politiků i rozhovorech s aktéry, s nimiž jsme se setkali, nám odpovídá na otázku, zda *nulová tolerance platí pro všechny stejně*
 - o nulová tolerance v Duchcově a Litvínově neplatí pro všechny stejně, ve své realizaci odpovídá tomu, s jakým očekáváním byla ve městech zaváděna, jako nulová tolerance vůči „nepřizpůsobivým“ (Litvínov) a „neslušným“ (Duchcov).

Vrátíme – li se tedy k výzkumným otázkám naší analýzy a zadání Agentury pro sociální začleňování *-vypracovat analýzu a zhodnocení politiky nulové tolerance v Litvínově a Duchcově jako manuálu pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace a problémů v soužití místních obyvatel*, můžeme na základě výše uvedených bodů konstatovat, že politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově není doporučitelný manuál pro řešení dlouhodobě se zhoršující sociální a bezpečnostní situace. Sociální situace je silně podmíněná strukturálním znevýhodněním regionu a bezpečnostní situace se podle našich závěrů nejeví jako klíčový problém daných měst. Klíčové je právě propojení sociální a bezpečnostní politiky, kdy jsou sociální problémy obyvatel těchto měst považovány za bezpečnostní problém. To má vliv na občanské soužití – sociálně slabí jsou považováni za riziko.

Politika nulové tolerance v Duchcově a Litvínově neřeší příčiny vniklých dlouhodobě se utvářejících problémů. Obrací logiku příčin a následků, za příčinu poklesu kvality života ve městech je tak považována koncentrace nezaměstnaných, pobíratelů sociálních dávek, drogově závislých, v etnické rovině Romů. Je ale třeba se ptát, proč je ve městech stále rostoucí nezaměstnanost? Proč se lidé stávají drogově závislími? Proč se v jižní části Duchcova a na sídlišti Janov ocitli právě tito obyvatelé? Odpovědí nám může být právě širší kontext příčin, ať už budeme jmenovat privatizaci, gentrifikaci, segregaci či historický vývoj dříve industriálního, dnes postindustriálního regionu. Tam se nachází odpovědi na současný stav sociálně – ekonomické situace Duchcova a Litvínova a od toho je se potřeba, v roli politických zástupců, poradců a výkonné správy, odrazit. Označit problémy pravými jmény a vyvíjet jejich řešení, bez populismu brojícího proti „nepřizpůsobivým“ a držícího si „slušnou“ společnost na své straně.

3. 2. 5. 1 Doporučení pro další výzkum dané problematiky

Naše analýza byla ovlivněna řadou aspektů, které nám nedovolily hlubší či komplexnější výzkum. *Vedení města Duchcov* s námi (vzhledem ke vztahu s Agenturou pro sociální začleňování), *odmítlo* mluvit. Na výzkum by se tedy dalo navázat hloubkovou kvalitativní sondou do motivací politiků tuto politiku zavádět (pro Duchcov i Litvínov).

Dále vzhledem ke konfliktní povaze politiky by se dalo navázat výzkumem, který by pracoval s hloubkovými, opakovanými rozhovory s obyvateli označovanými jako „slušní“ a obyvateli označovanými jako „nepřízřůsobiví“ – pravděpodobně by se ukázalo, že za touto tenzí stojí historicko – ekonomické faktory.

Pro přímou návaznost na naši analýzu by bylo možné prohloubit analýzu jednotlivých sociálních témat a vztahů mezi politickými proklamacemi, designem opatření a konečnou implementací přidávající a ubírající na své intenzitě v závislosti na situaci místní polické scény.

Vzhledem k *odmítnutí poskytnutí dat státní správy* (Odboru sociálně – právní ochrany dětí – zejména v otázce nařízené ústavní výchovy dětí ze sledovaných lokalit, Úřadu práce – v otázce dat počtu a typu vyplácených dávek státní sociální podpory do určitých adres¹), by bylo možné prozkoumat (za případu přístupnosti dat) vztah vlivu sociální kontroly v rámci politiky NT na rodinu a rodinnou politiku, potažmo na delikvenci mládeže.

Silnou roli v politice nulové tolerance hrají média a to ve vztahu k primární skupině příjemců mimo zacílenou lokalitu, zde se nabízí prostor pro kritickou diskurzivní analýzu politiky NT v Duchcově a Litvínově či na celorepublikové úrovni.

Pro Podkrušnohoří je příznačný fenomén těžebního průmyslu, jenž má vliv na změnu krajiny i lidských sídel, nabízí se zde možnost zkoumat přechod obyvatel z poddolovaných ničených oblastí do jiných typů sídel a jejich vnímání těchto strukturálních vlivů na jejich každodenní život (ve fázi odchodu do jiných lokalit či ve fázi hrozby odchodu v rámci nastavených limitů těžby).

Za úvahu by také stál výzkum orální historie pamětníků, kteří v regionu zažili jinou dynamiku v jeho industriální době a reflektují tak proměnu postindustriálního města i krajiny.

ZÁVĚR

Nacházíme se nyní v závěru diplomové práce, která nahlížela, reflektovala a analyzovala politiku nulové tolerance v Duchcově a Litvínově. Dvou měst, která mají mnoho společného, řeší podobným způsobem své dlouhodobě nakumulované strukturálně a historicky podmíněné socio – ekonomické problémy. Obě tato města se rozhodla vydat na cestu politiky nulové tolerance, za níž se skrývá mnoho témat, která není podle představitelů a části tamních obyvatel správné tolerovat. Ba naopak, je potřeba tato témata odsoudit a kriminalizovat. Tato témata jsou sociální problémy.

Sociální problémy, považované za bezpečnostní riziko pro tu část společnosti, která se s těmito problémy neidentifikuje a často si nedokáže přiznat, že jimi částečně také trpí. Konkrétně pro daná města jsou tyto problémy pojmenované nezaměstnanost, nejistota v bydlení, nedostatek sociálních služeb, absence preventivních opatření předcházejících konfliktu, segregace a koncentrace socio – ekonomicky slabých a znevýhodněných do určitých lokalit, zadluženost. Dále oddělení sociálních problémů o těchto ekonomických a následné spojení *sociálního a bezpečnostního*.

Takto dané problémy pojmenovávám ve třetí části práce, kam jsme se dostali od nejobecnější roviny teorií, východisek disciplinačních politik přes případovou studii podobně vnímané reality sociálních problémů, totiž sociálních problémů pojmenovaných jako „narušování pořádku“.

V první části jsme byli seznámeni s uvažováním o kontrole a stigmatizaci, ve druhé části jsme zaznamenali na příkladu newyorské zkušenosti nulové tolerance, postavené na polarizační teorii rozbitých oken, o níž David Dixon říká, že je politikou „*pro zásadně rozdělenou společnost*“ (1998: 104). S touto zásadní rozděleností, s polarizovanou společností jsme se setkali i v analýze českých případů zavedení této politiky.

Fakt, že nulová tolerance rozděluje společnost v Duchcově a Litvínově a podporuje tak dlouhodobé napětí mezi „slušnými“ a „nepřizpůsobivými“ je obsažen v jejím počátku zavedení jakožto reakce na vygradované sociální nepokoje v podobě konfliktních demonstrací.

V České republice se tak stala tato politika, podobně jako v New Yorku „rychlým a jednoduchým řešením“ dlouhodobě se zhoršující socio – ekonomické situace drtivě většiny obyvatel zkoumaných měst. Tito obyvatelé si vysvětlují problémy ve městě přítomností nepřizpůsobivých sousedů nebo spoluobčanů.

Tuto rétoriku přejímají místní političtí zástupci a posilují tak vztah s tou skupinou tamní společnosti, se kterou se v tomto shodnou. Dochází tedy k systematické stigmatizaci a kriminalizaci jen těžko přiznatelných problémů.

Za existence této politiky nedochází k řešení příčin situace rodin i jedinců v tzv. sociálních pastech, nýbrž k vznesení obvinění neslušných a nepřizpůsobivých z úpadku kvality života ve městech.

Politické riziko, udělat krok stranou, pojmenovat problémy pravými jmény a navrhnout konstruktivní řešení kořenů těchto problémů, je vysoké a v kontextu nastavení politické kultury Duchcova a Litvínova také velmi obtížně proveditelné.

„Slušná společnost na nás vyvíjí enormní nátlak“, nám bylo sděleno litvínovskou institucionální aktérkou v jednom z rozhovorů terénního výzkumu. Výrok vystihující mnohé – podezřívavost, napětí, tlak, ale i dědictví nepokojů roku 2008 na sídlišti Janov. Dědictví rozhodnutí jít cestou disciplinace marginalizovaných a polarizace sousedů, kteří se ještě před pár lety pozdravili na ulici v blízkosti lavičky nebo dětského hřiště.

Použitá literatura

- Baum, D. 1996. *Smoke and Mirrors: The War on Drugs and the Politics of Failure*, New York: Little Brown
- Belina, B., Helms, G. 2003. *Zero Tolerance for the Industrial Past and Other Threats: Policing and Urban Entrepreneurialism in Britain and Germany*, *Urban Studies* 40 (9)
- Bertram, E. a kol. 1996. *Drug War Politics: The Price of Denial*. Berkeley, California, Oakland: University of California Press
- Blumstein, A. a kol. 1999. *Diffusion Processes in Homicide*, National Criminal Justice Reference Service: Rockville, dostupné online na <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/193425.pdf>
- Bowling, B. 1999. *The Rise and Fall of New York Murder: Zero Tolerance or Crack's Decline?*, *British Journal of Criminology* 39 (4)
- Bratton, W. J. 1998. *Crime is Down in New York City: Blame the Police*, In: *Zero Tolerance: Policing a Free Society*, Enlarged and Revised Edition, ed. Norman Dennis, London: The IEA Health and Welfare Unit
- Bratton, W. J., Knobler, P. 1998. *The Turnaround: How America's Top Cop Reversed the Crime Epidemic.*, New York: Random House
- Brereton, D. 1999. *Zero Tolerance and the NYPD: Has It Worked There and Will It Work Here?* Paper Presented at the 3rd National Outlook Symposium on Crime in Australia, Mapping the Boundaries of Australia's Criminal Justice System convened by the Australian Institute of Criminology and held in Canberra 22–23 March 1999, Canberra: Institute of Criminology
- Dixon, D. 1998. *Broken windows, zero tolerance and the New York miracle' Current Issues in Criminal Justice*, Australia: UNSW
- Dixon, D. 1999. *Beyond Zero Tolerance*, Paper Presented at the 3rd National Outlook Symposium on Crime in Australia, Mapping the Boundaries of Australia's Criminal Justice System convened by the Australian Institute of Criminology and held in Canberra, 22–23 March 1999, Australia: Canberra
- Dixon, D., 2005. *Why Don't the Police Stop Crime?*, *Australian & New Zealand Journal of Criminology* 38 (1)
- Dubský, J., Urban, L. 2008. *Sociální deviace*, Praha: vydavatelství Aleš Čeněk

- Durkheim, E. 2004. *Společenská dělba práce*, Brno: CDK
- Eck, J. E., Maguire, E. R. 2006. *Have Changes in Policing Reduced Violent Crime?* In: *The Crime Drop in America, Revised Edition.*, ed. Alfred Blumstein a Joel Wallman, Oxford: Oxford University Press
- Fagan, J., Davies, G. 2000. *Street Stops and Broken Windows: Terry, Race, and Disorder in New York City*, *Fordham Urban Law Journal* 28 (2)
- Feeman, R. B. 1996. *Why Do So Many Young American Men Commit Crimes and What Might We Do About It?*, *The Journal of Economic Perspectives*, online dostupné na <http://www.jstor.org/stable/2138282>
- Foucault, M. 2000. *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*, z francouzského *Surveiller et punir: naissance de la prison* přeložil Čestmír Pelikán, Praha: Dauphin
- Giulani, R. W. 2002. *Leadership*, New York: Hyperion
- Goffman E. 2003. *Stigma: Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity*, Praha: SLON
- Golub, A. a kol. 2003. *Quality-of-life Policing: Do Offenders Get the Message?* *Policing: International*, *Journal of Police Strategies and Management* 26 (4)
- Greene, J. A. 1999. *Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City*, *Crime & Delinquency* 45 (2)
- Griffith, G. 1999. *Zero Tolerance Policing*, New South Wales Parliament Library Research Service. Briefing Paper No. 14/99
- Hanson, A. L. 2005. *Have Zero Tolerance School Discipline Policies Turned into a Nightmare? The American Dream's Promise of Equal Educational Opportunity Grounded in Brown v. Board of Education*, online dostupné na <http://jjlp.law.ucdavis.edu/archives/vol-9-no-2/02%20Hanson%20final.pdf>
- Harcourt, B. E. 2001. *Illusion of Order. The False Promise of Broken Windows Policing*, Cambridge and London: Harvard University Press
- Henry, V. E. 2006. *CompStat Management in the NYPD: Reducing Crime and Improving Quality of Life in New York City*, In Cornell, Simon, Resource Material Series No. 68, Tokyo : United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, dostupné online na: http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No68/No68_11VE_Henry1.pdf

- Innes, M. 1999. *'An Iron Fist in an Iron Glove?'* *The Zero Tolerance Policing Debate*, The Howard Journal 38 (4)
- Jackall, R. 2003. *What Kind of Order?*, Criminal Justice Ethics 22 (2)
- Jandourek J. 2001. *Sociologický slovník*, Praha: Portál
- Keller, J. 2002. *Úvod do sociologie*, Praha: SLON
- Kubrin, Ch. E. 2011. *Social Disorganization Theory: Then, Now, and in the Future*, In: Handbook on Crime and Deviance, ed. Marvin D. Krohn a kol., Heidelberg: Springer
- Lemert, E. M. 1951. *Social Pathology: A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior*, New York: Mcgraw-Hill
- Linhart, J., Petrušek, M., Vodáková, A., Maříková, H. 1996. *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum
- Marshall J. 1999. *Zero Tolerance Policing*, Information Bulletin No. 9, dostupné online: http://www.ocsar.sa.gov.au/docs/information_bulletins/IB9.pdf
- McArdle, A., Erzen, T., ed. 2001. *Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police Brutality in New York City*, New York: New York University Press
- Murdza, K. 2003. *Sociológia*, Bratislava: APZ v Bratislavě
- Nagy, A. R., Podolny, J. 2008. *William Bratton and the NYPD. Crime Control Through Middle Management Reform*, New Haven: The Yale School of Management
- Navrátil, P. a kol. 2003. *Romové v české společnosti*, Praha: Portál
- Newburn, T., Jones, T. 2007. *Symbolizing Crime Control: Reflections on Zero Tolerance*, Theoretical Criminology 11 (2), SAGE Journals
- Ortner, H. kol. 1998. *Die Null-Lösung: New Yorker »Zero-Tolerance«-Politik - das Ende der urbanen Toleranz?* Baden-Baden: Nomos
- Punch, M. 2007. *Zero Tolerance Policing*, Bristol: The Policy Press
- Rosenbaum, D. P. 2006. *The Limits of Hot Spot Policing*, In: Police Innovation: Contrasting Perspectives, ed. David Weisburd a Anthony A. Braga, Cambridge, MA: Cambridge University Press

- Růžička, M. 2010. *Urbanizace chudoby a etnicity v (post)socialistickém městě*, In Vacková, B., Ferenčuhová, S., Galčanová, L. (eds.), *Československé město včera a dnes: každodennost, reprezentace, výzkum*, Brno: Masarykova Univerzita
- Sampson, R. J. et al. 2002. *Assessing 'Neighborhood Effects': Social Processes and New Directions in Research.*, Annual Review of Sociology 28
- Scheinost et al. 2010. *Kriminologie očima kriminologů*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
- Schneider, A. L., H. Ingram, P. DeLeon 2014. *Democratic Policy Design: Social Construction of Target Populations*. In Sabatier, P., Ch. Weible, (ed.). *Theories of the Policy Process*, Boulder: Westview Press
- Siegel, B. 2005. *Zeroing out zero tolerance: eliminating zero tolerance policies in texas schools*, Selected for the M. Penn L. Award by the Volume 39 Board of Editors, to be published in Volume 40. The M. Penn L. Award was presented to the author, Sheena Molsbee, online dostupné na http://www.texaszerotolerance.com/data/MolsbeeTexasTechLawReview__1_.pdf
- Silverman, E. B. 1998. *Below Zero Tolerance: The New York Experience*, In: *Zero Tolerance Policing*. Ed. Hopkins Burke, Leicester: Perpetuity Press
- Šubrt, J., Balon, J. 2010. *Soudobá sociologická teorie*, Praha: Grada Publishing
- Tršová, A. 2011. *Giulianiho politika nulové tolerance a její účinnost*, bakalářská práce, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií
- Wacquant, L. 2009a. *Prisons of Poverty. Expanded Edition*. Minneapolis a London: University of Minnesota Press
- Wacquant, L. 2009b. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*, Durham a London: Duke University Press
- Wacquant. L. 2008. *Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge*, Radical Philosophy Review 11 (1)
- Wilson, J. Q., Kelling, G. L. 1982. *Broken Windows. The Police and Neighborhood Safety*, Atlantic Monthly, 3
- Young, J. 1999. *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Differance in Late Modern Society*, London a Thousand Oaks: SAGE Publications

Výzkumy, studie

Andrš Z. 2013. *Detekce sociálních problémů determinujících bezpečí ve městě*, závěrečná zpráva o realizaci projektu, Třemošnice

Jančák, V. a kol. 2010. *Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí*, dostupné online: http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2009/03/gcgs022010_jancak.pdf

Jeráčková, A. 2015. *Případová studie Duchcov*, Agentura pro sociální začleňování

Korábová, M., Tošovský M., Trlifajová L., Walach V., Ripka, Š. (ed) 2014. *Nulová tolerance: Vstupní analýza a databáze*, Analytický a datový podklad pro Agenturu pro sociální začleňování, Praha: SPOT, z.s.

Křížková, M. 2007. *Romové, volby na Vsetínsku a starosta Čunek na stránkách českého tisku*, Multikulturní centrum Praha, dostupné online: http://www.mkc.cz/uploaded/download/Cizinci_nasinci_a_media.pdf

Malík, T. 2011. *Mediální reprezentace sociální nepřizpůsobivosti – kritická diskurzivní analýza*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra sociologie

Mazáková, T. 2015. *Výzkum potřebnosti sociálních služeb v Janově*, výzkumná zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování

Mazel, M. 2006. *Výzkum kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Sokolovsku, Mostecku a v Ústí nad Labem a okolí*, Ministerstvo vnitra ČR, dostupné online: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_70_1.pdf

Ripka, Š. 2012. *Zmapování sociální situace domácností v městských bytových domech v Duchcově*, dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-duchcov/zmapovani-socialni-situace-domacnosti-v-mestskych-bytovych-domech-v-duchcove-ripka-s-2012/download>

SocioFactor 2011. *Evaluační v Lokálních partnerstvích 2008 - 2010 – Litvínov*, dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-litvinov/evaluační-v-lokalních-partnerstvích-2008-2010-litvinov-sociofactor-s-r-o-2011/download>

Socioklub 2009. *Situační analýza sociálně vyloučených lokalit na území města Litvínova se zaměřením na sídliště Janov*, dostupné online: <http://www.socialni->

zaclesnovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-litvinov/situacni-analyza-soc-vyl-lokalit-na-uzemi-mesta-litvinova-se-zamerenim-na-sidl-janov-asz-2009/download

Šťastná, A. a kol. 2011. *Situační analýza Duchcova*, výzkumná zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování, Praha: Demografické informační centrum, o.s.

Tošner, M. a kol., 2010a. *Materiální past: Geneze sociálního napětí v lokalitě Litvínov - Janov ve vztahu k privatizaci bytového fondu*, AntropoWebzin, dostupné online: <http://www.antropoweb.cz/cs/materialni-past-geneze-socialniho-napeti-v-lokalite-litvinov-janov-ve-vztahu-k-privatizaci-bytoveho-fondu>

Tošner, M. a kol. 2010b. *Průmysl sociálního vyloučení: Lokalita Janov*, AntropoWebzin, dostupné online: http://www.antropoweb.cz/cs/media/webzin/webzin_01_2010/2._Tosner_et_al.pdf

Trlifajová L., Kučera P., Pospíšil F., Kissová B., Matysová, B. 2015. *Analýza politik nulové tolerance v Duchcově a Litvínově*, zakázka pro Agenturu pro sociální začleňování, SPOT, z. s.

Vaňková, M. 2008. „*Systém brána*“, Problematické strategie policejní práce, dostupné online na <http://docplayer.cz/5497254-Problematicke-strategie-policejni-prace.html>

Vinkler, A. 2014. *Případová studie sociálně vyloučené romské lokality v Litvínově – Janově a návrhy řešení*, diplomová práce. Universita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky

Novinové, žurnalistické články

17. listopad v Litvínově On-line reportáž z protestů 17. listopadu v Litvínově. Idnes.cz, online na <http://zpravy.idnes.cz/online.aspx?online=1003454&strana=3>

Cit. podle Newton Media Monitoring *Radnice vystěhuje výtržníky*. Mostecký deník, Lucie Prokšová, 6. 12. 2008

Cit. podle Newton Media Monitoring. *Měštům dluží miliony korun.* , Ondřej Špalek , Kladenský deník, str. 17

Cit. podle Newton Media Monitoring. *ODS chce v Ústí výrazně posílit městskou policii*. MF Dnes – Severní Čechy, str. 2, 17. 9. 2002

Cit. podle Newton Media Monitoring. *Radnice ve Slaném se rozhodla tvrdě pokračovat: k vystěhovaným Romům přibude neromská rodina.* Martin Bradáč, MF Dnes – Střední Čechy, str. 19, 21. 6. 2003

Cit. podle Newton Media Monitoring.: *Ústí a Slaný porušení předpisů tvrdě trestají*, MF Dnes: ves, jab článek z 25.9.2003, dostupné v databázi Newton media

Další případ segregace romských dětí ve škole řeší v Duchcově, Romea.cz, 10. 9. 2015, Adéla Gálová, online dostupné na: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/dalsi-pripad-segregace-ve-skole-resi-v-ducove>

Dejte na frak představenstvu, Ryba, F., měsíčník Krušnohor 03/2015, online dostupné na <http://www.sbdkrušnohor.cz/zpravoda/archiv/kru-15-3.pdf>

ČSSD šla v Duchcově do koalice s extremistickou DSSS. Byl to asi její poslední krok. Novinky.cz, 6. 11. 2014, online dostupné na <http://www.novinky.cz/domaci/352764-cssd-sla-v-ducove-do-koalice-s-extremistickou-dsss-byl-to-asi-jeji-posledni-krok.html>

Dělnická strana chce své „hlídky“ organizovat i v Praze, Deník Referendum, 30. 9. 2010, online na: <http://denikreferendum.cz/clanek/tisk/6318-delnicka-strana-chce-sve-hlidky-organizovat-i-v-praze>

Dokončuje se monitoring problémových rodin v Janově. Litvínov, oficiální web města. 11.3.2009. online na : <http://www.mulitvinov.cz/dokoncuje-se-monitoring-problemovych-rodin-v-janove/d-423902>

Duchcov vyhlásil nulovou toleranci přestupků, pokuty strhne i z dávek. iDnes.24. 6. 2013 http://zpravy.idnes.cz/nulova-tolerance-v-ducove-dps-/domaci.aspx?c=A130624_1944013_usti-zpravy_alh

Duchcov zažije další represe a kontroly, řešení už méně. Aktuálně.cz. 21. 7. 2013, online dostupné na <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/duhcov-zazije-dalši-represe-a-kontroly-reseni-uz-méné/r~i:article:785-486/>

Duchcovu pomůže nulová tolerance. Ústecký kraj. 21. 6. 2013, dostupné online: <http://www.kr-ustecky.cz/duhcovu-pomuze-nulova-tolerance/d-167590>

Havlín, T. a kol. 2013. „*Bublání v Janově*“ Nový prostor 424, dostupné online: <http://www.novyprostor.cz/clanky/424/bublani-v-janove.html>

Historie Dělnické strany, dostupné online na http://www.delnicka-strana.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=151

Chování strážníků k Romům v litvínovském Janově se po kritickém článku Romea.cz výrazně zlepšilo, Litvínov -Janov, 23.8.2013, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/chovani-strazniku-k-romum-v-litvinovskem-janove-se-po-kritickem-clanku-romea-cz-vyrazne-zlepsilo>

Janov: Litvínovští strážníci šikají a zastrašují místní Romy. Jeden z nich zmlátil mladou ženu. Romea.cz., 10. 7. 2013. Dostupné online: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/janov-litvinovsti-straznici-sikaji-a-zastrasuji-mistni-romy-jeden-z-nich-zmlatil-mladou-zen>

Kdo pořádá demonstraci v Duchcově? + "Den poté" a nové dva články, 29. 5. 2013, antifa.cz, online dostupné na: <http://www.antifa.cz/content/kdo-porada-demonstraci-v-duchcove>

Klika (ČSSD): V Litvínově se musíme vrátit k nulové toleranci. Parlamentní listy. 4. 10. 2014, dostupné online: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Klika-CSSD-V-Litvinove-se-musime-vratit-k-ulovenululove-toleranci-337896>

Lidé z Teplicka: Máme strach, že se sem nastěhují cikáni, převzato z [ParlamentníListy.cz](http://www.parlamentnilisty.cz). 25. 9. 2013, Lucie Bartoš., online dostupné, <http://www.krajskelisty.cz/ustecky-kraj/okres-teplice/2735-lide-z-teplicka-mame-strach-ze-se-sem-nastehuji-cikani.htm>

Litvínov přitvrzuje! Sběračům kovů SEBERE DÁVKY!, TV Nova. 15. 7. 2011, dostupné online:

<http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/regionalni/litvinov-pritvrzuje-sberacum-kovu-sebere-davky.html>

Malík, T., Brodilová Z. *Laboratoř Duchcov*, Nový prostor, č. 445, online dostupné na: <http://www.novyprostor.cz/clanky/445/laborator-duchcov.html>

Milan Šťovíček: Plán nulové tolerance města Litvínov, online dostupné na: <http://www.milanstovicek.cz/2011/02/plan-nulove-tolerance-mesta-litvinova-v-roce-2011/>

Milan Šťovíček: Vyhlášíme nulovou toleranci nepřizpůsobivým občanům, Homér.cz, 3. 12. 2008, dostupné na <http://www.homerlive.cz/index.php?art=7122>

Místostarosta představil v Mostě projekt Nulová tolerance, online dostupné na: <http://www.mulitvinov.cz/mistostarosta-predstavil-v-moste-projekt-nulova-tolerance/d-426313>

Na Litvínov a okolí dohlíží kamerový systém, Severočeský deník, 9. 5 2014, online dostupné na: <http://www.severoceskydenik.cz/zpravy/na-litvinov-a-okoli-dohlizi-kamerovy-system.html>

Navýšení nájmu pro období 2010 – 2012, Moszová, B, Duchcovské noviny 09/2009

Nulová tolerance na sídlišti Janov: Pro pokuty se samopalem, Romea.cz, 26. 8. 2015
<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/nulova-tolerance-na-sidlisti-janov-pro-pokuty-se-samopalem>

Nulová tolerance na sídlišti Janov: Slušná většina a negramotná středoškolačka. 27.8.2015
Romea.cz, online dostupné na <http://www.romea.cz/cz/publicistika/reportaze/nulova-tolerance-na-sidlisti-janov-slusna-vetsina-a-negramotna-stredoskolacka>

Po roce je v Duchcově klid, ale lidé jsou citlivější, říká starostka, Idnes.cz, 13. 9. 2014, online dostupné na: http://usti.idnes.cz/starostka-duhcova-o-situaci-ve-meste-d8r-/usti-zpravy.aspx?c=A140910_2098213_usti-zpravy_alh

Policisté znovu kontrolují panelové domy v Janově, zajímají se i o kolonie, garáže a herny. e-mostecko. 14. 4. 2014. Dostupné online: <http://www.e-mostecko.cz/zpravy/54-zprava-dne/2164-policiste-znovu-kontroluji-panelove-domy-v-janove-zajimaji-se-i-o-kolonie-garaze-a-herny>

Představujeme nové zastupitele DSSS: Jindřich Svoboda, Duchcov, Dělnická strana sociální spravedlnosti, 24. 10. 2014, dostupné online: http://www.dsss.cz/predstavujeme-nove-zastupitele-dsss_-jindrich-svoboda-duhcov

Skončilo zastávání se nepřizpůsobivých a neplatičů, Zdeněk Šimbera, Duchcovské noviny 04/2009

Tožička, T. 2013 *Dvě města v jednom. Kam kráčí Duchcov?*, Deník Referendum, online dostupné <http://denikreferendum.cz/clanek/16162-dve-mesta-v-jednom-kam-kraci-duhcov>

Za odložené věci na chodbách paneláků padají pokuty. Deník.cz, 23. 6. 2009, dostupné online: <http://www.denik.cz/regiony/za-odlozene-veci-na-chodbach-panelaku-padaji-pokut.html>

Začíná revitalizace kamerového systému v Janově, Ing. Jitka Blovká, odbor investic a regionálního rozvoje Městský úřad Litvínov, 24. 7. 2015, online dostupné na: <http://www.mulitvinov.cz/zacina-revitalizace-kameroveho-systemu-v-janove/d-450050>

Městský úřad Litvínov, 24. 7. 2015, Online dostupné na: <http://www.mulitvinov.cz/zacina-revitalizace-kameroveho-systemu-v-janove/d-450050>

Databáze

ČSÚ, <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>

Mapakriminality.cz

Newton Media databáze

OpenStreetMap

Zákony

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR

Závazné pokyny

Závazný pokyn PP č. 110/2008 o plnění úkolů služby pořádkové policie a služby železniční policie,

Závazný pokyn PP č. 32/2010 o činnosti na úseku menšin

Vyhlášky

Vyhlášky města Duchcov, online dostupné na <http://www.duchcov.cz/vyhlasky-a-narizeni/ds-1314/p1=6827>

Vyhlášky města Litvínov, online dostupné na http://www.mulitvinov.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=8604&id_ktg=53153&n=vyhlasky&p1=82225

Strategie, integrační plány

Integrovaný operační program (prioritní osa 5.. 2. – Zlepšení prostředí v problémových sídlištích), dostupné online na <http://www.mulitvinov.cz/integrovaný-plan-rozvoje-sidliste-janov/ds-53071>

Integrovaný plán rozvoje sídliště Janov, Dostupné online: <http://www.mulitvinov.cz/integrovaný-plan-rozvoje-sidliste-janov/ds-53071>

Krajský úřad Ústí nad Labem, *Manuál pro starosty obcí ohrožené sociálními nepokoji*, dostupné online: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1670841

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 až 2015

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015

Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám pro období 2013-2014

Vize a poslání Agentury, online dostupné na <http://www.socialni-zaclenovani.cz/vize-a-poslani>

Další dokumenty, prezentace města

Data z prezentací k aplikaci Nulové tolerance, dostupné online: http://www.mulitvinov.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=8604&id_ktg=53303&n=nulova%2Dtolerance, Výroční zprávy Městské police Litvínov 2009-2014

Manuál pro organizátory aktivit ve veřejném prostoru, Automat, online dostupné na http://zazitmestojinak.cz/zazit-mesto-normalne/wp-content/uploads/Manual_P7_small.pdf

MP Duchcov, Městská policie v číslech za rok 2013, 29. 4. 2014, dostupné <http://www.mpduchcov.cz/index.php/odchycena>

[-a-nalezena-zviata-2/347-29-04-2014-mestska-policie-v-cislech-za-rok-2013](#)

Oficiální výstupy odboru bezpečnostní politiky MVČR pro obecní policie (analýzy, stanoviska, metodiky)

Problematika Janov, Litvínov, oficiální web města, dostupné online: http://www.mulitvinov.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=8604&id_ktg=53162&n=problematika%2DJanov

Stav realizace IPRM v IOP k 6. 1. 2014, dostupné online: <http://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/38669f7e-9661-4dff-991e-9a17e05081ef/Stav-realizace-IPRM-v-IOP-k-6-1-2014.xlsx?ext=.xlsx>

Veřejná část dokumentace programu Úsvit

Výroční zpráva o činnosti Agentury pro sociální začleňování v roce 2013, Praha, květen 2014, dostupné online: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/vyrocnizpravy-a-vysledky-spoluprace-s-obcemi/vyrocnizprava-o-cinnosti-asz-v-roce-2014/download>

Výroční zprávy Městské policie Litvínov, online dostupné na http://www.mulitvinov.cz/mp/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=100115&id_ktg=1019

Úřad vlády České republiky, Světová banka 2008. *Česká republika: Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů.*“, výzkumný projekt, online dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1224622402506/CZ_Roma_Employment_Full_Report_in_Czech.pdf

Zápisy z monitoringů v Duchcově, online dostupné na <http://www.duchcov.cz/monitoring/ds-1329/p1=7079>

Filmy, videa

Reichová, T. 2009, dokument Kruh – portrét demonstrace, FAMU, KDT, online dostupné na <https://www.youtube.com/watch?v=j06pjsPA5No>

Další

<http://www.duchcov.cz/>

http://litvinovjanov.websnadno.cz/Osadni_vybor_pro_Janov.html

<http://www.mulitvinov.cz/>

<https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>

Volby.cz

Seznam grafů, tabulek, schémat, map a obrázků

Graf 1: Pokles hlášené trestné činnosti (násilí a loupeže) 1989 - 1998

Graf 2: Míra poklesu trestné činnosti v jednotlivých městech U. S. (Spojených států amerických)

Graf 3: Problémy související s bydlením v Janově (N= 215)

Graf 4 – 6: Počty článků o politikách nulové tolerance v Litvínově ve vybraných médiích v letech 2008 - 2015

Graf 7: Místo trvalého pobytu kontrolovaných osob v rámci první fáze implementace politik nulové tolerance

Graf 8: Kapacity městské policie v letech 2007 - 2014

Graf 9: Oznámení na městskou policii Litvínov 2006 - 2014

Graf 10: Vývoj šetření městské policie Litvínov 2006 - 2014

Graf 11: Počet trestných činů nahlášených OO PČR Litvínov – Hamr

Graf 12: Počet trestných činů nahlášených OO PČR Duchcov

Graf 13: Vývoj přestupků v Janově a Hamru 2006 - 2014

Graf 14: Vývoj přestupků v Duchcově podle statistiky MP Duchcov

Graf 15: Počet změn bydliště v Janově registrovaných městskou policií 2010 – 2014

Tabulka 1: Historie proměny sociální kontroly a deviance

Tabulka 2: Srovnání policejních strategií

Tabulka 3: Citace o významu politiky nulové tolerance pro oslovení aktéry v Duchcově a Litvínově a v předchozích pilotních rozhovorech (v příloze)

Tabulka 4: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Duchcově

Tabulka 5: Analýza vedlejších dopadů politiky nulové tolerance prizmatem aktérů v Litvínově

Schéma 1: Outsideři a insideři v komunitě lokality

Schéma 2: Strom cílů sídliště Janov v Integrovaném plánu sídliště Janov

Schéma 3: Vznik podmínek pro přijetí represivních politik ze strany veřejnosti

Schéma 4: Mechanismus udržování databáze v pohybu osob v rámci Janova

Schéma 5: Přehled opatření Nulové tolerance (viz přílohy)

Mapa 1: Poloha Duchcova a Litvínova v Podkrušnohoří

Mapa 2: Poloha lokality sídliště Janov v Litvínově

Mapa 3: Mapa sociálně vyloučených lokalit v Duchcově podle situační analýzy

Mapa 4: Prostorové zacílení monitoringů v Duchcově

Mapa 5: Místa platnosti vyhlášek v Janově v jižním Duchcově

Mapa 6 – 7: Umístění adres signatářů petice, Janov v rámci Litvínova, výskyt adres petentů

Obr. 1: Obecně závazná vyhláška č. 3/ 2013 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku a zlepšení vzhledu města, článek 2 - 5

Obr. 2: Obecně závazná vyhláška č. 4/ 2015 o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, ochraně veřejné zeleně a zlepšení vzhledu města

Obr. 3 - 4: Podíl nezaměstnanosti v Duchcově a Litvínově k 31. 12. 2008 a současný stav

Seznam příloh

Obr. 5: Medializace vyhlášení nulové tolerance v Janově

Obr. 6 - 7: Medializace kontrola v Duchcově a v Janově

Obr. 8 - 9: Medializace kontrol hasičů v Janově, Za odložené věci na chodbách padají pokuty paneláků

Obr. 10: Medializace kontrol majitelů vozidel v Litvínově

Obr. 11: Medializace kontrol výkupu šrotu v Litvínově

Obr. 12 : Medializace exekucí v Litvínově jako opatření nulové tolerance

Obr. 13: Medializace sociálních pracovníků a policie při noční kontrole v Janově

Obr. 14: Zavřené obchody, vlevo jižní část - Duchcov, dole Sídliště Janov (v současnosti večerka)

Obr. 15: Zchátralý dům, jižní část Duchcova a stav chodníků

Obr. 16: Hřiště (pískoviště), na něž se vztahuje vyhláška o zákazu sezení mimo lavičky

Obr. 17: Místo po odstraněné lavičce, jižní část Duchcova

Obr. 18: Kontrast rekonstruovaného a zchátralého domu, Duchcov

Obr. 19: Kamerový systém, jižní část Duchcova (vlevo, sídliště Janov (vpravo)

Obr. 20: Hřiště pod dohledem MP Litvínov

Obr. 21: Veřejný prostor před panelovými domy, sídliště Janov

Obr. 22: Pískoviště a lavičky v horní části sídliště Janov

Obr. 23: Cedule projektu revitalizace sídliště Janov

Obr. 24: Veřejný přehled dlužníků ve vitrině před panelovým domem

Obr. 25: Banner na balkóně na sídlišti Janov “Nulová tolerance vůči násilí“ a “Zamezíme zneužívání sociálních dávek“

Obr. 26: Kontrast rekonstruovaného, nerekonstruovaného a zazděného panelového bloku, sídliště Janov

Obr. 27: Nízkoprahové zařízení Jaklík v Janově, současně s kontaktním místem Osadního výboru

Obr. 28: Krušnohor: článek o podané petici „1600 občanů Janova“

Obr. 29: Duchcov – odkaliště povrchové těžby v jeho blízkosti

Obr. 30: Pvrchový důl pod zámkem Jezeří, archiv autorů

Obr. 31: Opatření na řešení problematiky s nepřizpůsobivými občany města Duchcova

Schéma 5: Přehled opatření Nulové tolerance

Doporučené otázky pro výzkum (Ripka a kol. 2014)

Zápis monitoringu 16. března 2016, příklad zveřejňovaných dat na webu města

Standardy kvality sociálních služeb a mlčenlivost